

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมมหานบัณฑิต

ปริญญา

การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม

การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองโบราณลพบุรี เทศบาลเมืองลพบุรี
จังหวัดลพบุรี

The Development of Ancient City Tourism in Lop Buri Province

นามผู้วิจัย นางสาวสาวิตรี ชัยณรงค์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์สุวัฒนา ธาดานิติ, Ph.D.)

หัวหน้าสาขาวิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐิติวุฒิ ชัยสวัสดิ์อารี, สก.ม.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ธีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองโบราณลพบุรี เทศบาลเมืองลพบุรี

จังหวัดลพบุรี

The Development of Ancient City Tourism in Lop Buri Province

โดย

นางสาวสาวิตรี ชัยณรงค์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต

พ.ศ. 2555

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สาวิตรี ชัยณรงค์ 2555: การพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองโบราณลพบุรี เทศบาลเมืองลพบุรี
จังหวัดลพบุรี ปรินญาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมมหบัณฑิต สาขาการวางผังเมือง
และสภาพแวดล้อม ภาควิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์สุวัฒนา ธาดานิติ, Ph.D. 121 หน้า

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิเคราะห์และแสดงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองโบราณลพบุรีที่มีโบราณสถานที่สำคัญอย่างเหมาะสมและถูกต้อง โดยศึกษาวิวัฒนาการ สภาพปัจจุบันและแผนนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณลพบุรี ทางด้านสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม เส้นทางการท่องเที่ยวจากเอกสารและการสำรวจภาคสนาม รวมทั้งการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อเมืองโบราณลพบุรีและการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อการวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องระหว่างความต้องการและศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า เมืองโบราณลพบุรีมีศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ภายภพสิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงการบริการการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณได้ จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาถึงปัจจัยของการท่องเที่ยวในเมืองโบราณลพบุรีคือการให้บริการการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์พื้นที่โบราณสถาน อย่างไรก็ตามร้อยละ 72 ของนักท่องเที่ยวเห็นว่าเมืองลพบุรียังเป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมรวมถึงของวิถีชีวิตคนในพื้นที่ แต่สิ่งที่ยังเป็นปัญหาอยู่คือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แบบมีจิตสำนึกของทั้งผู้เข้ามาท่องเที่ยวและคนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของลพบุรียังไม่มากพอ และปัญหาของการรุกรานการไ้ประโยชน์ที่ดินในกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้อยู่อาศัยในเขตเมืองโบราณ ทำให้โบราณสถานบางแห่งถูกทำลายและบางแห่งโดนปล่อยทิ้งร้าง เมืองโบราณลพบุรีจึงสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้อยู่ร่วมกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ได้อย่างไม่รุกรานตัวโบราณสถาน โดยสามารถเอื้อประโยชน์และส่งผลต่อคนในพื้นที่ทั้งทางด้านของเศรษฐกิจในพื้นที่และการปลูกจิตสำนึกที่ดี สร้างสิ่งกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวและผู้ทีอาศัยอยู่ในพื้นที่รู้จักและเกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งควบคุมการขยายตัวของเมืองในเขตพื้นที่ที่มีแหล่งโบราณสถาน ให้รองรับกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองโบราณลพบุรี

Savitte Chainarong 2012: The Development of Ancient City Tourism in Lop Buri Province. Master of Urban and Environmental Planning, Major Field: Urban and Environmental Planning, Department of Urban and Environmental Planning.
Thesis Advisor: Associate Professor Suwattana Thadaniti, Ph.D. 121 pages.

The purpose of this research is to demonstrate the tourism development guidelines for the old town of Lopburi province, and tourism service the outcomes of tourism's needs. The author found that the old town of Lopburi province has a potential in physical, included social culture, way of life, travel routes and activities from compiled data and field survey.

The result showed that old town of Lopburi province in physical, facilities, infrastructure and tourism service that satisfied the outcomes of tourism's needs. Results from the questionnaire surveys about the factors affecting old town of Lopburi province that service tourism's and the author also found that the old town of Lopburi province has a potential for cultural tourism that can be coexist with current land-use. However, seventy-two percentages of tourists thought that the old town of Lopburi province cultural tourism has a included social culture. However, the problems are tourist and residence has less concern over historical tourism due to publicize of Lopburi tourism is not enough and land intrusions from the residence. Therefore, some of historical areas are destroyed and abandoned. The author also found that the old town of Lopburi province has a potential for cultural tourism that can be coexist with current land-use and not intrude upon historical areas, which can be benefited to the local people and economic, raise awareness to the resident, arise acknowledgement and evolve development of cultural tourism for tourist and local people and control the expansion of urban development in historical areas that will support tourism development in Lopburi province.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถ และความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้ให้ความรู้ แนวทาง คำแนะนำและคำปรึกษา แก่ไขข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งสร้างแรงผลักดันและกำลังใจ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งอาจารย์ทุกๆ ท่านในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์สาขาวิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.ยุพยง เหมะศิลป์ รศ.ดร.เลิศวิทย์ รั้งสิริกษั รศ.ดร.อภิสิทธิ์ เขี่ยมหนอง และรศ.ดร.เอกรินทร์ อนุกุลยุทธน ที่ให้การสนับสนุน และคำแนะนำเสมอมา

ขอขอบคุณความเอื้อเฟื้อและความปรารถนาดี จากเพื่อนๆ พี่ๆ การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมรุ่น 4 รุ่น 4.5 และ รุ่น 5 (พีปัฐ พี่นุช ออย) ที่คอยถามไถ่ ช่วยเหลือทั้งทางด้านข้อมูล ให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจที่ดีตลอดมา และขอขอบคุณความร่วมมือและอนุเคราะห์จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึง

ท้ายสุดนี้ขอขอบพระคุณบิดา มารดา และบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงที่คอยเป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุน

สาวิตรี ชัยณรงค์

กันยายน 2554

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(5)
สารบัญภาพ	(7)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
ขอบเขตของการศึกษา	5
กรอบแนวคิดการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
นิยามศัพท์	11
องค์ประกอบวิทยานิพนธ์	13
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	14
ปรัชญาและแนวความคิด	15
ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	15
ทฤษฎีเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับ	
การพัฒนาการท่องเที่ยว	24
ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	25
ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	27
ทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบการท่องเที่ยว	32
ทฤษฎีเกี่ยวกับเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินเกี่ยวเนื่อง	
กับการท่องเที่ยว	35
ทฤษฎีการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ	41

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	44
นโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง	45
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554)	45
แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	46
การพัฒนาระบบการเข้าถึงแหล่งประวัติศาสตร์	47
นโยบายการท่องเที่ยว (ททท.)	47
นโยบายการท่องเที่ยวระดับจังหวัด	48
นโยบายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	48
นโยบายการพัฒนาแหล่งส่งเสริมการท่องเที่ยวลพบุรี	50
กรณีศึกษา	51
สรุป	52
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	53
ขั้นตอนการวิจัย	53
การเก็บรวบรวมข้อมูล	54
การวิเคราะห์แบบสอบถาม	56
สรุปผลการศึกษา	58
บทที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานและการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณลพบุรี	59
ข้อมูลพื้นฐานเมืองลพบุรี	59
ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี	59
ยุคก่อนประวัติศาสตร์	60
ยุคสมัยประวัติศาสตร์	60
ยุคสมัยรัตนโกสินทร์	62
สภาพทั่วไปของเมืองลพบุรี	64
ลักษณะทางด้านกายภาพ	64
ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ	66

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ลักษณะทางด้านสังคม	70
ปัญหาเบื้องต้นเมืองลพบุรี	71
ปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน	72
ปัญหาการคมนาคมและขนส่ง	74
ปัญหาทางด้านสถาปัตยกรรม	74
ปัญหาการวางผังเมืองไม่สอดคล้องกับภาวะการเจริญเติบโต	75
ปัญหาสภาพภูมิทัศน์ในบริเวณโดยรอบเขตโบราณสถาน	76
ปัญหาความเสื่อมโทรมของโบราณสถาน	76
ปัญหาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่มีผลกระทบต่อโบราณสถาน	77
อุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยวเมืองลพบุรี	78
อุปสงค์การท่องเที่ยว	78
รูปแบบการท่องเที่ยว	78
ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว	78
กิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	80
การพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเขตเมืองโบราณลพบุรี	83
อุปทานของการท่องเที่ยว	84
ผลจากแบบสอบถาม	91
สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับแหล่งโบราณสถานในเขตเมืองโบราณลพบุรี	93
ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณลพบุรีที่มีต่อจังหวัดลพบุรี	94
แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานในเขตเมืองโบราณลพบุรี	95
แนวคิดของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	96
ข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม	96

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 สรุปล วิจรรณผล และเสนอแนะ	100
สรุป	100
วิจรรณผล	102
ข้อเสนอแนะ	103
ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป	108
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	109
ภาคผนวก	112
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	121

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ความต้องการของผู้เยี่ยมเยือนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	23
2.2	แสดงความคาดหวังของผู้เยี่ยมเยือนทั้ง 3 กลุ่ม	23
3.1	การให้ค่าน้ำหนักลำดับความคิดเห็นของแบบสอบถามลักษณะที่ 1 (จัดลำดับ)	57
3.2	การให้ค่าน้ำหนักลำดับความคิดเห็นของแบบสอบถามลักษณะที่ 2 (มาตราส่วนประมาณค่า)	57
4.1	สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดลพบุรี	68
4.2	แสดงจำนวนประชากร อัตราการเปลี่ยนแปลง และความหนาแน่นของประชากร จำแนกเป็นรายอำเภอ พ.ศ.2547 – 2551	70
4.3	จำนวนโรงเรียนจำแนกตามสังกัดเป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2551	71
4.4	จำนวนโรงแรมและผู้มาเยือน พ.ศ. 2546 – 2550	79
4.5	แสดงลักษณะโปรแกรมการท่องเที่ยวในเมืองโบราณลพบุรีและสถานที่ต่อเนื่อง	80
4.6	แสดงการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในเขตเมืองโบราณลพบุรี	82
4.7	แสดงค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยวและรายได้ของนักท่องเที่ยว	83

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.8	สถานที่พักผ่อนในเขตเมืองโบราณลพบุรี	87
4.9	งานเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ ที่มีตามฤดูกาลในจังหวัดลพบุรี	88
4.10	อายุของกลุ่มตัวอย่าง	91
4.11	สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	91
4.12	เพศของกลุ่มตัวอย่าง	92
4.13	ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง	92
4.14	อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง	93
4.15	รายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง (รวมรายได้ทั้งหมด)	93
4.16	ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแหล่งโบราณสถานในพื้นที่เมืองโบราณลพบุรี	94

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	พื้นที่ศึกษา	7
1.2	พื้นที่ศึกษา	8
1.3	แสดงพื้นที่เชื่อมต่อของพื้นที่ศึกษาในเมืองลพบุรี เทศบาลตำบลท่าหิน อ.เมือง จ.ลพบุรี	9
2.1	แสดงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว	17
2.2	มิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน	28
2.3	วิวัฒนาการของเมืองท่องเที่ยว	37
3.1	พื้นที่กลุ่มตัวอย่างเมืองเก่าลพบุรี เทศบาลตำบลท่าหิน อำเภอเมือง จ.ลพบุรี	56
4.1	แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี	63
4.2	สาธารณูปโภคและสาธารณูปการเขตเทศบาลเมืองลพบุรี	67
4.3	สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดลพบุรี	69
4.4	ชุมชนแออัดต่าง ๆ ที่มีการรुक้าพื้นที่เขตโบราณสถาน	73
4.5	สภาพความหนาแน่นของจราจรในเมืองลพบุรี	74

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.6	การใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีการบุกรุกโบราณสถาน	75
4.7	ทัศนอุจาดที่ปรากฏในพื้นที่เขตเมืองโบราณลพบุรี	76
4.8	ความเสื่อมโทรมของโบราณสถาน	77
4.9	การสั่นสะเทือนที่เกิดจากเส้นทางรถไฟและรถยนต์	77
4.10	แสดงแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ศึกษา	90
4.11	แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว	96
5.1	แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญและมีคุณค่า	100
5.2	เหตุผลของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองโบราณลพบุรี	101
5.3	แสดงผังเมืองรวมเมืองลพบุรี	105
5.4	การเดินทางโดยใช้รถรางและสามล้อถีบ	106
5.5	เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างโบราณสถานในแต่ละจุด	107

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อพิจารณาถึงเมืองที่มีความสำคัญทางด้านการท่องเที่ยวและเอกลักษณ์เฉพาะทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ พบว่าลพบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีการค้นพบหลักฐานของการสร้างเมืองซ้อนเมืองกันหลายครั้ง ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ลพบุรีจึงเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์มาตลอด และนับตั้งแต่เส้นทางรถไฟสายเหนือได้ตัดผ่านตัวเมืองลพบุรีก็ทำให้คนไทยรู้จักพระปรางค์สามยอด อันเป็นโบราณสถานที่สำคัญยิ่ง บริเวณเมืองโบราณลพบุรีตั้งอยู่บนที่ดอนล้อมรอบด้วยพื้นที่ราบซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ทางด้านตะวันตกของเมืองมีแม่น้ำลพบุรีไหลบ่าอยู่ ทางด้านทิศตะวันออกมีคันคูเมืองโอบอยู่ 4 ชั้น จากคูเมืองมีทางออกติดต่อกับแม่น้ำลพบุรีได้ คันกำแพงเมืองและคูเมืองที่คงปรากฏหลักฐานอยู่นั้นยังไม่มีการขุดค้นสำรวจทางโบราณคดีอย่างแน่ชัดว่าสร้างมาสมัยใด และมีการก่อสร้างเพิ่มเติมในสมัยใดบ้าง แต่มีหลักฐานแน่ชัดคือคูเมืองวงในคงมีการสร้างในสมัยทวารวดี และมีการสร้างและขยายเพิ่มเติมครั้งสำคัญยิ่งในสมัยอยุธยาแน่นอน คงจะเป็นเพราะมีที่ราบลุ่มสำหรับเพาะปลูกข้าว มีป่า ภูเขาสำหรับหาไม้ ของป่า ล่าสัตว์ มีหิ้งน้ำขังสำหรับปลาอยู่อาศัยเพื่อใช้เป็นอาหารของมนุษย์ และหลักฐานทางโบราณคดีก็สามารถยืนยันได้ว่ามีผู้คนกลุ่มแรกที่อาศัยอยู่ ณ เมืองลพบุรีอย่างน้อยเมื่อราว 3000 ปีมาแล้ว และอยู่ติดต่อกันมานานโดยไม่ขาดตอนจนถึงปัจจุบัน เมืองลพบุรีนี้จะเป็นเมืองเดียวในประเทศไทยที่มีการพัฒนาของการอยู่อาศัยสืบเนื่องต่อกันมายาวนานถึงสามพันปี

ปัจจุบันร่องรอยโบราณสถานรวมทั้งส่วนประกอบอื่นๆ เช่นป้อม ประตูเมืองและกำแพงเมือง เป็นหลักฐานทางโบราณคดี ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าของประเทศ โดยเฉพาะป้อมและประตูเมืองดังนั้นก็กล่าวได้ว่ามีขนาดใหญ่ที่สุดที่เหลือให้เห็นเป็นหลักฐานอยู่ในประเทศ

ในส่วนของการ สร้างเมืองลพบุรีนั้น ตามประวัติศาสตร์ในพงศาวดารโยนก กล่าวว่าผู้สร้างเมืองลพบุรีหรือที่เรียกว่า "ละโว้" ในสมัยโบราณ คือ "พระเจ้ากาฬวรรณดิษ" ราชโอรสแห่ง

พระเจ้ากรุงขอม ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ.1002 และเป็นเมืองที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ สมัยทวารวดี เคยอยู่ใต้อำนาจของมอญและขอม จนกระทั่งในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ คนไทยเริ่มมีอำนาจในดินแดนแถบนี้ ในรัชสมัยของพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ลพบุรีดำรงฐานะเป็นเมืองลูกหลวง กล่าวคือ พระเจ้าอู่ทองได้โปรดให้พระรามเมศวร ราชโอรสองค์ใหญ่เสด็จมาครองเมืองลพบุรี ซึ่งพระรามเมศวรโปรดให้สร้างป้อม คูเมืองและสร้างกำแพงเมืองอย่างมั่นคง เมื่อพระเจ้าอู่ทองสวรรคตในปี พ.ศ.1912 พระรามเมศวรได้ถวายราชบัลลังค์ให้แก่พระปิตุลาของพระองค์ ซึ่งได้ครองราชย์ พระนามว่า พระบรมราชาธิราชที่ 1 ส่วนพระ รามเมศวรยังคงครองเมืองลพบุรีต่อไปจนถึง พ.ศ.1931 สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 สวรรคต พระรามเมศวรจึงขึ้นครองราชย์ ณ กรุงศรีอยุธยา

หลังจากนั้น เมืองลพบุรีได้ลดความสำคัญลง จนกระทั่งถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมืองลพบุรีได้รับการทำนุบำรุงขึ้นมาอีกครั้ง ทั้งนี้สืบเนื่องจากการคุกคามของชนชาติฮอลันดาที่ติดต่อกับค้าขายกับกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาไม่ปลอดภัยจากการปิดล้อมและระดมยิงของข้าศึกยามเกิดศึกสงคราม จึงได้สร้างเมืองลพบุรีเป็นราชธานีแห่งที่ 2 ขึ้น เพราะเมืองลพบุรีมีที่ตั้งทางยุทธศาสตร์เหมาะสมซึ่งในการสร้างเมืองลพบุรีนั้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้รับความช่วยเหลือจากช่างชาวฝรั่งเศสและอิตาเลียน ได้สร้างพระราชวังที่มีป้อมปราการเป็นแนวป้องกันอย่างมั่นคง ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดประทับที่เมืองลพบุรี ตามหลักฐานปรากฏว่า พระองค์ประทับอยู่ที่เมืองลพบุรี ปีละ 8-9 เดือน โปรดให้ทูตและชาวต่างประเทศเข้าเฝ้าที่เมืองลพบุรีหลายครั้ง

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชสวรรคต ในปี พ.ศ.2231 ณ พระที่นั่งสุทธาสวรรค์ ภายในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ เมืองลพบุรีก็หมดความสำคัญลง สมเด็จพระเพทราชาได้ทรงย้ายหน่วยราชการทั้งหมดกลับกรุงศรีอยุธยา และในสมัยต่อมาก็ไม่มีกษัตริย์พระองค์ใดเสด็จมาประทับที่เมืองลพบุรีอีก จนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์โปรดให้บูรณะเมืองลพบุรีขึ้นมาอีกครั้งในปี พ.ศ.2406 มีการซ่อมกำแพงเมืองป้อมและประตู รวมทั้งมีการสร้างพระที่นั่งพิมานมงกุฎในพระราชวัง พร้อมทั้งพระราชทานนามพระราชวังว่า "พระนารายณ์ราชนิเวศน์" ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ลพบุรีได้รับการทำนุบำรุงอีกครั้งสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการวางผังเมืองใหม่และตั้งหน่วยทหารขึ้นมาในเมือง ลพบุรีจึงได้ชื่อว่าเป็นเมืองทหารเพราะมีหน่วยทหารตั้งอยู่ถึง 11 หน่วย ลพบุรีในปัจจุบันจึงเป็น "เมืองเศรษฐกิจ เมืองท่องเที่ยวและเมืองทหาร" ในปัจจุบันเมืองเก่าลพบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประเภทโบราณสถานที่สำคัญและสร้างรายได้ให้แก่จังหวัดลพบุรี และมีการเติบโตทางด้านของ เศรษฐกิจของเมือง การเติบโตทางด้านที่อยู่อาศัยเป็นอย่างมาก

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวในเขตเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานนั้น จะพบได้ว่า เมืองลพบุรีนั้นเป็นเมืองหนึ่งที่มีความเก่าแก่ของการสร้างเมืองซ้อนเมืองกันหลายครั้ง ก่อน ประวัติศาสตร์จนกระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ (ประสงค์ เอี่ยมอนันต์, 2537) ซึ่งในปัจจุบันร่องรอย ของการตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองลพบุรียังมีปรากฏให้เห็นอยู่ ทั้งประตูเมือง กำแพงเมือง ป้อม และ พระราชวังต่าง ๆ ซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ เป็นที่ได้รับความสนใจจาก ชาวต่างชาติรวมถึงคนไทยที่จะมาท่องเที่ยวในเมืองลพบุรีเป็นอย่างมาก

ซึ่งในส่วนของนโยบายต่าง ๆ ที่ทางภาครัฐให้ความสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ เมืองเก่าลพบุรีโดยมีนโยบายการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมบทบาทให้เป็นพื้นที่ ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (โครงการวางและจัดทำผังประเทศและผังภาค ผังภาคกลาง, 2600: 23) เนื่องจากมีการวางวิสัยทัศน์ในการพัฒนาพื้นที่กลุ่มอนุภาคภาคกลางให้ เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เพื่อที่จะเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยว ด้านนี้กับภาคเหนือตอนล่าง

ดังนั้นในเวลาต่อมาจึงเกิดการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางโบราณสถานและกิจกรรม โดยรอบของพื้นที่ในเมืองโบราณลพบุรี เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวทั้งจากภาครัฐและเอกชน เช่น การจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช งานเทศกาลชมวัง ฟังดนตรี งานลอยกระทง ย้อนยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นต้น เพื่อเป็นการเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวใน เมืองเก่าลพบุรี นอกจากนี้ยังเสริมภาพลักษณ์ของการเป็นเมืองเก่าที่มีอารยธรรม และ ประวัติศาสตร์มายาวนาน

แต่จากการพัฒนาที่รวดเร็วและเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้การ พัฒนาการท่องเที่ยวในบางส่วนขาดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนใน

พื้นที่ เกิดการเพิ่มของจำนวนกิจกรรมและสถานที่ท่องเที่ยวประเภทแหล่งเรียนรู้ ในบริเวณโดยรอบโบราณสถาน แหล่งโบราณสถานในพื้นที่ศึกษาขาดการดูแลและคนในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์เหล่านี้ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การกระทำที่ไม่เหมาะสมของเยาวชนในแหล่งโบราณสถาน ในบางจุดของกลุ่มโบราณสถานมีความอันตรายต่อทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นพื้นที่ปิด เป็นต้น ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ทางด้านลบแก่โบราณสถาน ส่งผลให้การเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในเมืองเก่าลพบุรีมีจำนวนลดน้อยลง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองโบราณลพบุรีให้ดำเนินไปตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าทางโบราณคดี และเป็นแนวทางที่จะก่อให้เกิดความสมดุลในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองเก่าลพบุรี โดยนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เพื่อให้เมืองลพบุรีคงเอกลักษณ์ของเมืองประวัติศาสตร์อันงดงาม รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดการท่องเที่ยวกลับมาทำลายเอกลักษณ์ และคุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์ เพื่อคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยืนยาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงพัฒนาการการท่องเที่ยวในเขตเมืองโบราณเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองโบราณในเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ รวมถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

1. ศึกษาวิวัฒนาการและปัญหาในเขตเมืองเก่าที่ส่งผลกระทบต่อกรท่องเที่ยวในปัจจุบัน
2. ศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ในเชิงท่องเที่ยวทางอนุรักษ์และวัฒนธรรม
3. ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกโดยการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

4. เสนอแนะกรอบแนวทางและการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในเขตเมืองเก่า

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่เขตเทศบาลเมืองลพบุรี ได้แก่ พื้นที่เขตตำบลท่าหิน และบางส่วนของตำบลทะเลชุบศร อ.เมือง จ.ลพบุรี รวมพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 6.85 ตารางกิโลเมตร การกำหนดพื้นที่การศึกษา คำนึงถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าและพื้นที่ต่อเนื่อง รวมถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว และเส้นทางการคมนาคม

เนื่องจากพื้นที่เป็นพื้นที่ภายในคูเมือง กำแพงเมืองและริมแม่น้ำลพบุรี ในบริเวณเขตพื้นที่ศึกษานี้เป็นเขตเมืองเก่าที่มีบทบาททางด้านวัฒนธรรมมาช้านาน ดังนั้นในเขตเมืองเก่าลพบุรีจึงเป็นสถานที่ที่มีโบราณสถานอยู่เป็นจำนวนมาก โบราณสถานในสมัยต่าง ๆ มีตำแหน่งที่ตั้งเป็นกลุ่ม ๆ (ประสงค์ เอี่ยมอนันต์, 2537)

ดังนั้นลพบุรีจึงสามารถพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวและทัศนศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปกรรมและวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

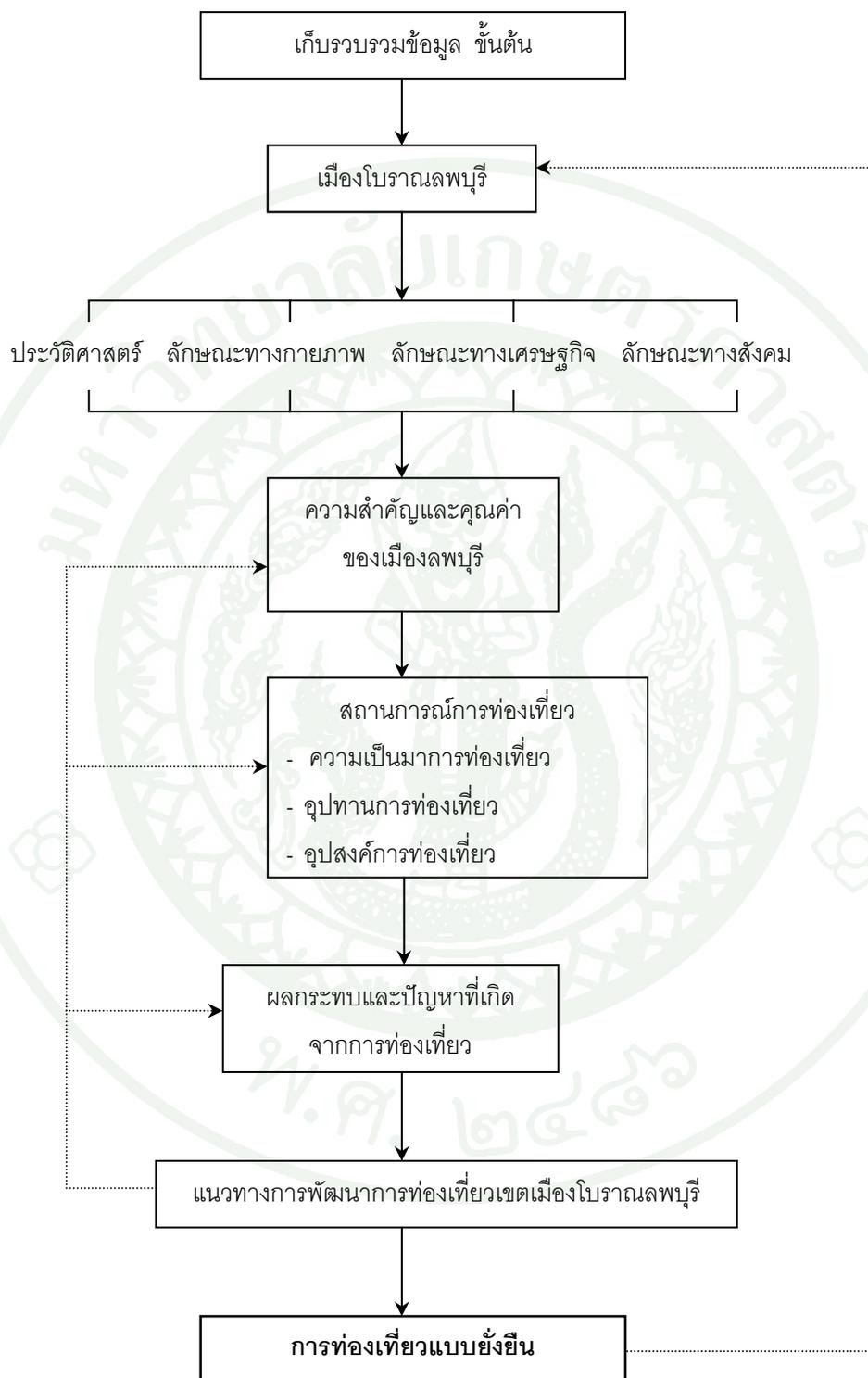
2. ขอบเขตการศึกษาทางด้านเนื้อหา

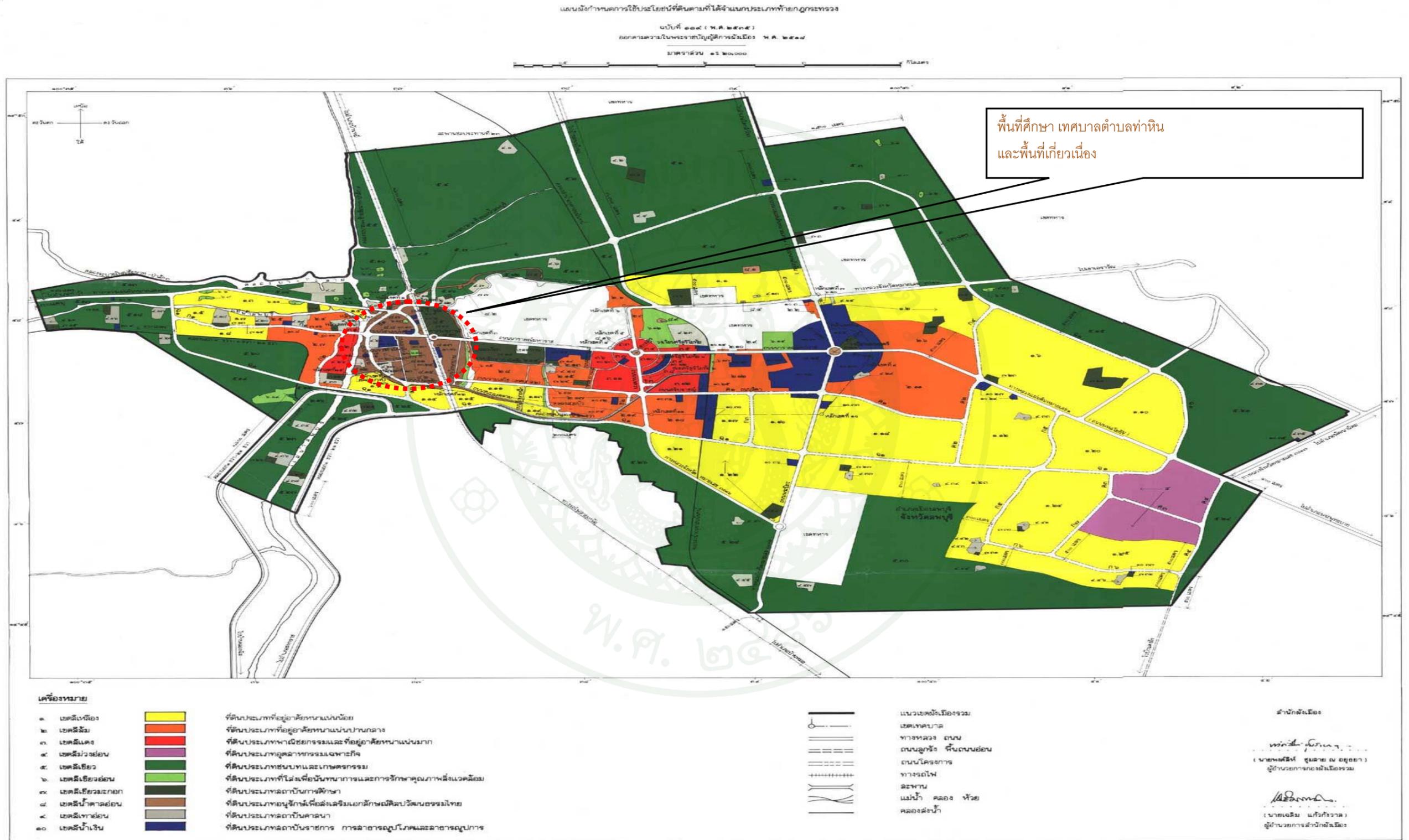
2.1 ศึกษาความเป็นมาสภาพทั่วไปของเมืองโบราณลพบุรี และการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวในปัจจุบัน รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์เอกลักษณ์และคุณค่าของเมืองโบราณลพบุรี

2.2 ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวและสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำมาวิเคราะห์หาผลกระทบที่มีต่อเมืองลพบุรี

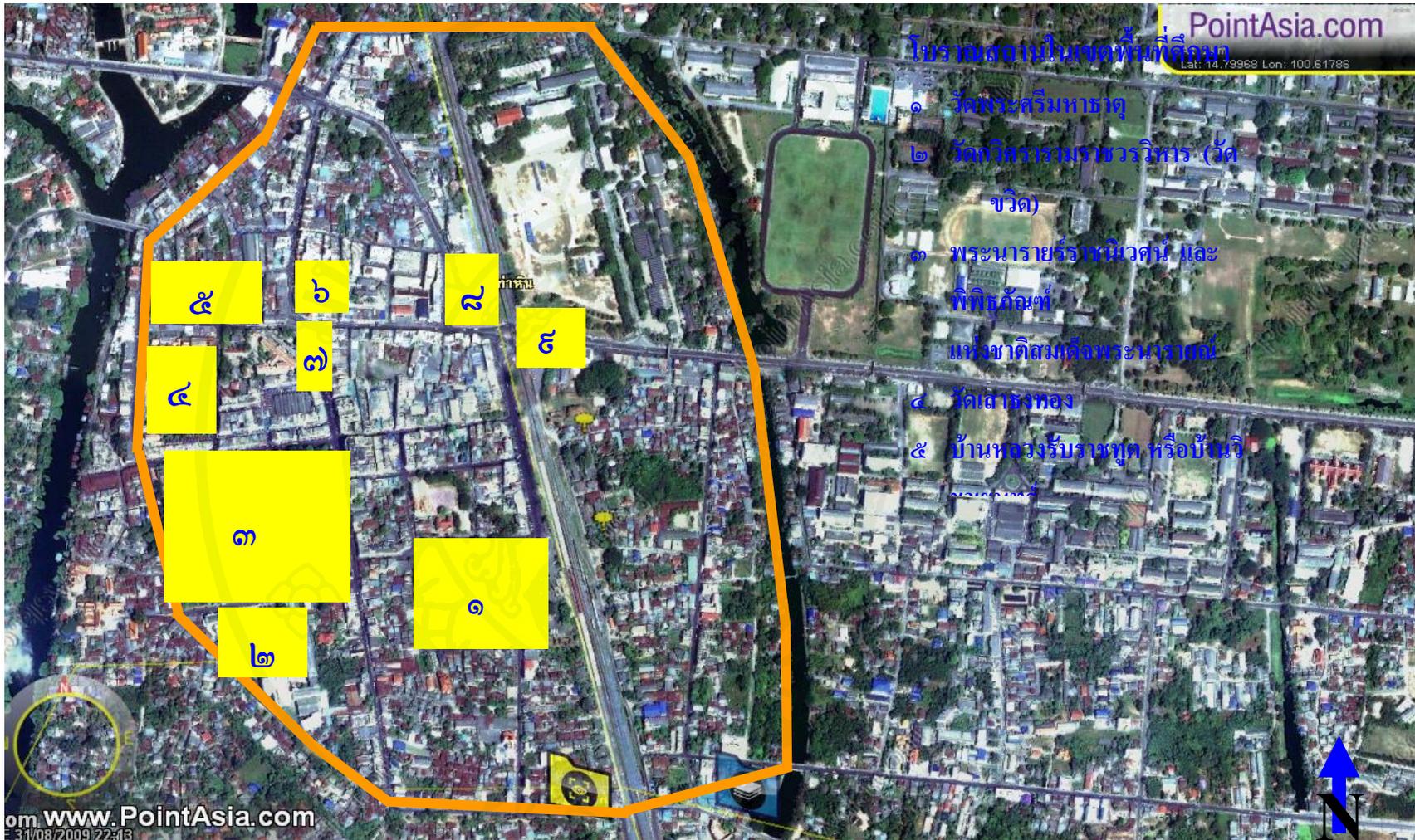
2.3 ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเขตเมืองโบราณลพบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

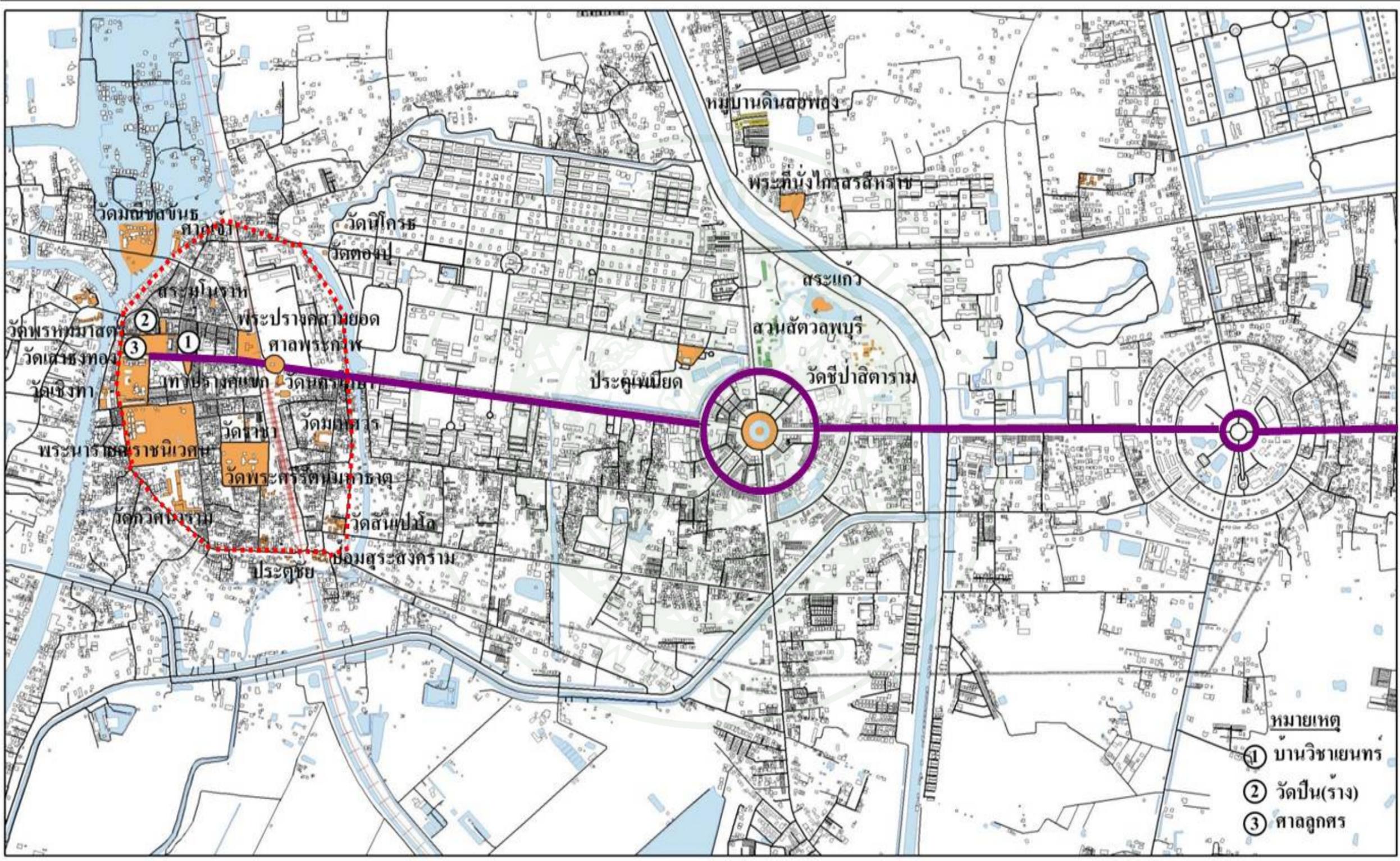

ภาพที่ 1.1 พื้นที่ศึกษา: เทศบาลตำบลท่าหิน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
ที่มา: สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดลพบุรี (2553)

ภาพที่ 1.2 พื้นที่ศึกษา: พื้นที่เขตกำแพงเมืองโบราณลพบุรี ต.ท่าหิน อ.เมือง จ.ลพบุรี
ที่มา: PointAsia.com, (2554)

ภาพที่ 1.3 พื้นที่ศึกษา: แสดงพื้นที่เชื่อมต่อของพื้นที่ศึกษาในเมืองลพบุรี ทด.ทำหิน อ.เมือง จ.ลพบุรี
ที่มา: สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์ทางตรง

1.1 ทราบประวัติความเป็นมา ความสำคัญและคุณค่าของเมืองโบราณลพบุรี และการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวเขตเมืองโบราณลพบุรี

1.2 ทราบถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวและ ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อเมืองลพบุรี และแนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคต

1.3 รูปแบบของการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองเก่าจะเข้ามามีบทบาทสำคัญแก่พื้นที่ในการนำรายได้เข้าสู่ชุมชนภายใต้การดูแลของคนในชุมชน รวมถึงขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่า

1.4 ทราบถึงแนวทางการนำท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเมืองลพบุรี

1.5 ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะสามารถเป็นทางเลือกของการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่าลพบุรี ให้แก่หน่วยงานของรัฐและหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง รวมถึงพื้นที่ที่เป็นเขตเมืองเก่าต่าง ๆ ได้

2. ประโยชน์ทางอ้อม

2.1 กระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญประวัติศาสตร์ของพื้นที่ เกิดความรู้สึกหวงแหนโบราณสถาน สถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์โบราณสถานต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวภายนอกพื้นที่ รวมถึงเป็นแหล่งของการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่า

นิยามศัพท์

ชุมชนเมืองเก่าลพบุรี หมายถึง พื้นที่ที่อยู่ภายในแนวกิ่งกลางเขตคลอง คูเมืองเดิม แม่น้ำที่ล้อมรอบ กำแพงเมืองหรือพื้นที่ที่เรียกว่าเมืองนครแต่โบราณ ไม่รวมถึงพื้นที่ภายใน กำแพงเมืองที่ขยายออกไปทางทิศตะวันออกซึ่งเรียกว่าเมืองนครนอก (หอสมุดแห่งชาติ, 2537)

เมืองลพบุรี หมายถึง พื้นที่ที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของเทศบาลเมืองลพบุรี โดยมีอาณาเขตขนาดพื้นที่ที่ได้ประกาศขึ้นเป็นเขตเทศบาลเมืองลพบุรีในปัจจุบัน (เทศบาลเมืองลพบุรี, 2551)

นักท่องเที่ยว (Tourists) หมายถึง ผู้เดินทางไปอยู่ในสถานที่อันมีใช้ที่พำนักถาวรของตน ซึ่งเป็นการเดินทางไปอยู่ชั่วคราวตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป (มีการค้างคืนอย่างน้อย 1 คืน) แต่ไม่เกิน 90 วัน ด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีใช้การไปประกอบอาชีพ หรือหารายได้ รวมถึงผู้ที่เดินทางเข้ามาในประเทศที่เป็นนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร (Excursionists) ด้วย

การพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองโบราณ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง มุ่งสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ทั้งคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในการเดินทางแต่ยังคงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ตลอดจนการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการปกป้องรักษาสิ่งสำคัญที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นและไม่ก่อความรำคาญให้แก่คนในชุมชน

ผู้มาเยือน (Visitors) หมายถึง ผู้มาเยือนนักท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ

1) นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourists) หมายถึง เดินทางมาเยือนและพักอยู่ในประเทศตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป โดยใช้บริการสถานที่พักแรม ณ แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยแยกตามลักษณะของนักท่องเที่ยวดังนี้

- นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน หมายถึง เดินทางเข้ามาในประเทศและพำนักอยู่ครั้งหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง (หนึ่งคืน) และไม่มากกว่า 60 วัน

- นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน หมายถึง อาจเป็นคนไทยหรือต่างด้าว ที่อยู่ในประเทศไทยเดินทางมาจากจังหวัดที่อยู่อาศัยปกติของตน ไปยังจังหวัดอื่นๆ ระยะเวลาพำนักอยู่ไม่เกิน 60 วัน

2) นักทัศนอาจร (Excursionists) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน เดินทางมาเยือนชั่วคราวและอยู่ในการประเทศน้อยกว่า 24 ชั่วโมง และไม่ได้ใช้บริการสถานที่พักแรม ณ แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น ผู้ที่เดินทางมากับเรือสำราญ โดยแยกตามลักษณะของนักท่องเที่ยวได้ในทำนองเดียวกันคือ นักทัศนอาจรระหว่างประเทศ และ นักทัศนอาจรภายในประเทศ

นักท่องเที่ยวประเภทค้างคืนและนักทัศนอาจร เป็นกลุ่มนักเดินทางที่สามารถติดตามการเดินทางและจัดเก็บข้อมูลสถิติได้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ในการวิเคราะห์เพื่อทราบความต้องการ และพฤติกรรมกรบริโภคของนักท่องเที่ยวที่เป็นตลาดเป้าหมาย

ขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว หมายถึง ขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นจำนวนของผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ที่จะไม่ทำให้โบราณสถานเกิดความเสียหาย รวมถึงการไม่ก่อกมลภาวะหรือสิ่งปฏิกูลกับพื้นที่ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกได้เพียงพอต่อความต้องการที่เกิดขึ้น โดยไม่กระทบต่อความจำเป็นพื้นฐานและความรู้สึกของคนในพื้นที่

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่า ของสภาพแวดล้อม โดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวและมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนนั้นมีจุดขายที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต การอนุรักษ์ รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบเพื่อสร้างความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง

แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง บริเวณแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณเขตเทศบาลเมือง
ลพบุรี และพื้นที่ต่อเนื่อง ที่มีแหล่งโบราณสถาน โบราณคดี บริเวณวัด โรงเรียน ที่จอดรถ และอื่นๆ
ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

องค์ประกอบวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์นี้ประกอบด้วยเนื้อหาทั้งหมด 6 บท ได้แก่

บทที่ 1 : บทนำ เป็นการนำเสนอความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
วัตถุประสงค์การศึกษา สมมติฐานการศึกษา ขอบเขตการศึกษา ประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับ
ระยะเวลาในการศึกษา รวมถึงลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการศึกษา

บทที่ 2 : การตรวจเอกสาร เป็นการนำเสนอเนื้อหา 4 ส่วน คือลพบุรีกับการท่องเที่ยวถึง
วิวัฒนาการการท่องเที่ยวของลพบุรี แผนและนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว แนวคิดและ
ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และกรณีศึกษา

บทที่ 3 : วิธีการศึกษา เป็นการนำเสนอขั้นตอนและวิธีการศึกษา ในเรื่องของศึกษา
ข้อมูลเบื้องต้นและกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา การศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสร้างกรอบแนวคิด วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเลือกประชากร
เป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 : ข้อมูลพื้นฐานและการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรี ประกอบด้วย
ประวัติศาสตร์ของเมืองลพบุรีทั้งยุคประวัติศาสตร์ ยุครัตนโกสินทร์ และยุคปัจจุบัน สภาพทั่วไป
ของเมืองลพบุรี อุปสงค์และอุปทานของการท่องเที่ยวเมืองลพบุรี รวมถึงผลจากแบบสอบถาม

บทที่ 5 : สรุป วิจัยกรณีผล และเสนอแนะ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในบทที่ 2 เป็นการแสดงถึงแนวความคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยว ในเรื่องขององค์ประกอบและความสำคัญของการท่องเที่ยว แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของตัวเมืองเก่าลพบุรี ทั้งการค้าขาย ที่อยู่อาศัย และที่สำคัญคือการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ มาตรฐานที่ใช้ในการวางแผนการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ รวมถึงแผนและนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวและกรณีศึกษาในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าลพบุรี

ปรัชญาและแนวความคิด

- ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- ทฤษฎีเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว
- ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
- ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- ทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบการท่องเที่ยว
- ทฤษฎีเกี่ยวกับเมืองและการใช้ที่ดินเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว
- ทฤษฎีการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ

นโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554)
- แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
- การพัฒนาระบบการเข้าถึงแหล่งประวัติศาสตร์
- นโยบายการท่องเที่ยว (ททท.)
- นโยบายการท่องเที่ยวระดับจังหวัด
- นโยบายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
- นโยบายการพัฒนาแหล่งส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี

ปรัชญาและแนวความคิด

ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

“การท่องเที่ยว” หมายถึงกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจกรรมประจำวันของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ 3 ประการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543:

44) คือ

- 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- 2) การเดินทางต้องไปด้วยความสมัครใจ
- 3) เป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ได้ ที่มีใช้เป็นการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ แต่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างต่อไปนี้ เพื่อพักผ่อนในวันหยุด เพื่อวัฒนธรรมหรือศาสนา เพื่อการศึกษา เพื่อการกีฬาและบันเทิง เพื่อชมประวัติศาสตร์ และความสนใจพิเศษ เพื่องานอดิเรก เพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตร เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ เพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา

ความสำคัญของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกับประเทศที่ไม่มีอุตสาหกรรมหนักเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวนั้นประกอบด้วยธุรกิจโดยตรงและธุรกิจทางอ้อม หรือการสนับสนุนการบริการนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะแก่ชาวต่างชาติถือได้ว่าเป็นสินค้าออกที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าได้ (Invisible export) เป็นการซื้อเงินตราต่างประเทศ โดยการขายสินค้า คือบริการต่างๆ ซึ่งผลประโยชน์จะตกอยู่ในประเทศ เพราะก่อให้เกิดอาชีพหลายแขนง นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นการพักผ่อนคลายความตึงเครียด และได้รับความรู้ ความเข้าใจวัฒนธรรมและยังเป็นการนำทรัพยากรของ ประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง โดยความสำคัญของการท่องเที่ยว (เสรี วังสไพจิตร, 2534) มีดังนี้

- 1) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ โดยนำเงินตราจากต่างประเทศให้แก่ประเทศชาติ โดยรายได้จากนักท่องเที่ยวสามารถคำนวณจาก จำนวนนักท่องเที่ยว×วันพักเฉลี่ย×ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย/วัน/คน

2) การท่องเที่ยวเกี่ยวกับปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลชำระเงินของประเทศ กล่าวคือ ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา และประสบปัญหาสภาวะการขาดดุลการค้า และดุลชำระเงิน เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาจะต้องพึ่งพิงประเทศที่พัฒนาแล้วในการนำเข้าสินค้าที่ตนเองไม่สามารถผลิตได้ ดังนั้นรายได้จากการท่องเที่ยวมูลค่านับแสนล้านบาทต่อปี จึงช่วยลดดุลการค้าได้อย่างมาก

3) การท่องเที่ยวช่วยเพิ่มรายได้จากการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล คือนักท่องเที่ยวต้องจ่ายภาษีต่างๆ เช่นเดียวกับคนอื่นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม และจะต้องจ่ายภาษีเมื่อซื้อสินค้าและบริการ และภาษีทางอ้อมที่จะต้องจ่ายอีก เช่น ค่าธรรมเนียมการใช้สนามบิน ค่าภาษีศุลกากร เป็นต้น

4) การท่องเที่ยวเป็นการกระจายรายได้ออกไปตามส่วนภูมิภาคของประเทศเนื่องจากการท่องเที่ยวประกอบด้วยธุรกิจขนาดเล็กจำนวนมาก ดังนั้นรายรับจากการท่องเที่ยวจึงกระจายออกไปสู่ประชาชนอย่างรวดเร็วทั้งระบบเศรษฐกิจ

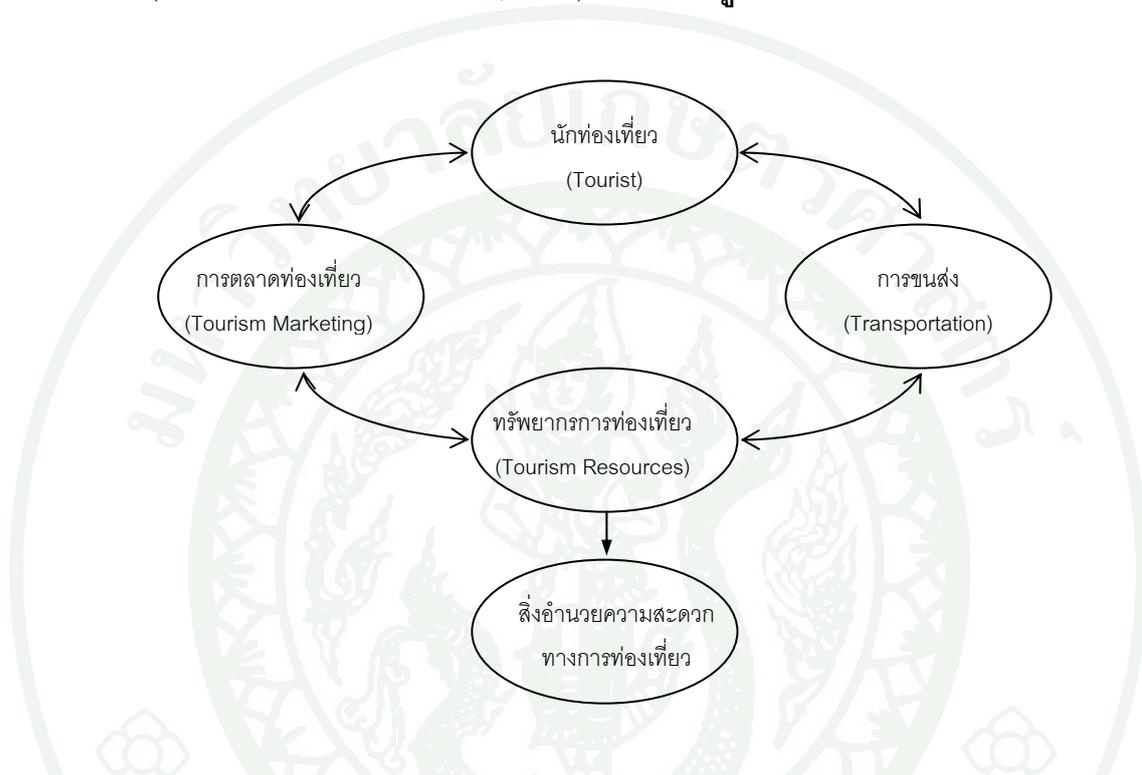
5) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างอาชีพให้แก่ประชาชนทั้งแรงงานทั่วไป (Unskilled) และแรงงานที่มีความชำนาญ (Skill) เพราะเป็นอุตสาหกรรมสัดส่วนของแรงงานสูงกว่าเครื่องจักร (Labor Intensive Industry)

6) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียนเงินตราอย่างกว้างขวาง และกระตุ้นการผลิตและการลงทุนในอัตราสูง ด้วยค่าทวีทางเศรษฐกิจ (Economic Multipliers) เป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจอย่างยิ่ง เพราะนอกจากค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวจะมีผลโดยตรงต่อผู้จัดการที่פקละธุรกิจต่างๆ รวมทั้งสร้างอาชีพอีกมากมายแล้ว ผลทางอ้อมจากค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยวยังทำให้รายได้ของแรงงานในธุรกิจท่องเที่ยวต่างๆ หมุนเวียนรับ-จ่าย ต่อกันอีกหลายรอบจนกระทั่งถึงจุดสิ้นสุดของตัวเอง ยิ่งหมุนเวียนได้มากรอบเพียงใดก็ยิ่งทำให้มูลค่าของมันเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

7) การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัด (Limitless Boundary Industry) ไม่มีปัญหาเรื่องการผลิตและไม่มีการกำหนดโควตาการจำหน่าย กล่าวคือการผลิตไม่ขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศ หรือ เครื่องมือโดยเฉพาะเจาะจงเหมือนเช่นการผลิตในสาขาอื่นๆ การท่องเที่ยวสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แล้วแต่ความเหมาะสมแต่ละประเทศแต่ละภูมิภาคของประเทศ ละขึ้นอยู่กับ

ความสามารถของรัฐบาลแต่ละประเทศที่จะใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของตน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันเป็นวงจร (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543) ดังแสดงในรูปที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว

1) นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยวถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวการท่องเที่ยวก็เกิดขึ้นไม่ได้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และ นักท่องเที่ยวภายในประเทศคือ

ก. นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ หมายถึง บุคคลที่มีได้พำนักถาวรในราชอาณาจักรไทย นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศยังแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ

- นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน หมายถึงนักท่องเที่ยวที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย ครั้งละอย่างน้อย 1 คืน แต่ไม่เกิน 60 วัน
- นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ไม่ค้างคืน หมายถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทย แต่ครั้งละครั้งโดยไม่ได้ค้างคืน

ข. นักท่องเที่ยวภายในประเทศไทยหมายถึง บุคคลทุกสัญชาติที่มีที่พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย และเดินทางไปยังสถานที่หนึ่งในอีกจังหวัดหนึ่ง ซึ่งมีไม่ใช่เป็นถิ่นที่อยู่ประจำของเขา นักท่องเที่ยวภายในประเทศแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน คือนักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไปพักค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยปัจจุบัน ครั้งละอย่างน้อย 1 คืน

- นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ค้างคืน คือนักท่องเที่ยวที่มีได้พักค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยปัจจุบัน

2) การตลาดการท่องเที่ยวหมายถึง การพยายามดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย เข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว โดยทำได้ 2 วิธี คือ

ก. การให้บริการข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว

ข. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว หมายถึง การสื่อสารข้อมูลข่าวสารไปยังนักท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จดหมาย ฯลฯ

3) การคมนาคมขนส่ง ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวใดก็ตามที่แม้ว่าจะมีสิ่งดึงดูดความสนใจมากสักเพียงใด แต่ถ้าขาดการคมนาคมที่สะดวกการท่องเที่ยวย่อมไม่เกิด การคมนาคมขนส่งเพื่อการท่องเที่ยว หมายถึงธุรกิจในการพานิชย์ที่มีการใช้ยานพาหนะหรืออุปกรณ์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง (อลงกรณ์ อินทรักษา, 2543) การขนส่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การขนส่งทางรถยนต์ ทางรถไฟ ทางเรือ และทางเครื่องบิน

4) ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้โดยไม่จำกัดเฉพาะสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ (ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2550)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความหมายของคำว่า “ทรัพยากรการท่องเที่ยว” ว่า หมายถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้

5) สิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว มีทั้งทางตรงและทางอ้อม

ก. สิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรง ได้แก่

- การอำนวยความสะดวกในการเข้าออกประเทศ เช่น การขนถ่ายกระเป๋า การตรวจตราหนังสือเดินทาง

- การให้บริการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย

ข. สิ่งอำนวยความสะดวกโดยทางอ้อม ได้แก่

- ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นการอำนวยความสะดวกต่อการยังชีพของคนชุมชนในท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวด้วย เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ การคมนาคม

- ด้านความปลอดภัย เป็นการป้องกัน ปราบปรามอาชญากรรม และการก่อความไม่สงบ เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

- ด้านอื่นๆ เช่น สถานที่แลกเปลี่ยนเงินตรา บริการเสริมความงาม บริการรักษาพยาบาล ไปรษณีย์ เป็นต้น

ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ จำแนกตามลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว และตามพื้นที่ของทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมถึงศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ ได้ดังนี้

ก. ประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามตามธรรมชาติ (Natural tourism resources) เช่น ภูเขา ป่าไม้ ถ้ำ น้ำตก บ่อน้ำร้อน

ข. ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ (Archeological and Historical resources) หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่าที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นตามวัตถุประสงค์ และเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง ทั้งที่เป็นมรดกทางอดีต และที่ได้สร้างขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งมักมีลักษณะเป็นวัตถุพื้นที่ หรือสิ่งก่อสร้าง แต่มีแรงดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน กำแพงเมือง อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น

ค. ประเภทศิลปวัฒนธรรมและประเพณี เป็นกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น วิถีชีวิตในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรมการแสดงสินค้าพื้นบ้าน ฯลฯ

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว จัดว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่ต่างกันทั้งพฤติกรรมกรท่องเที่ยว ทักษะคติ ความเข้าใจในสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้วางแผนทางการตลาดและจัดระบบการเที่ยวให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2526) ได้จำแนกนิยามของนักท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. นักท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง ผู้เดินทางไปอยู่ในสถานที่อันมิใช่ที่พักถาวรของตน ซึ่งเป็นการเดินทางไปอยู่ชั่วคราวตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป (มีการค้างคืนอย่างน้อย 1 คืน) แต่ไม่เกิน 90 วัน เป็นการเดินทางโดยสมัครใจ ด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มิใช่การไปประกอบอาชีพหรือหารายได้
2. นักทัศนอาจร (Excursionists) หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปอยู่ในสถานที่อันมิใช่ที่พักถาวรของตน ซึ่งเป็นการเดินทางไปอยู่ชั่วคราวในระยะเวลาสั้น ๆ ไม่ถึง 24 ชั่วโมง (ไม่ได้ค้างคืน) โดยแยกเป็นนักทัศนอาจรชาวต่างประเทศ (Foreign Excursionists) และนักทัศนอาจรภายในประเทศ (Domestic Excursionists)
3. ผู้มาเยือน (Visitors) หมายถึง ผู้ที่เดินทางเข้ามาในประเทศ โดยจำแนกเป็นนักท่องเที่ยวหรือเป็นนักทัศนอาจรก็ได้ตามแต่จะตรงกับคุณสมบัติหรือนิยาม

ลักษณะปัจจัยทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวที่ต่างกัน จะส่งผลถึงพฤติกรรมในการเดินทางและเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน คือ

1. เพศ นักท่องเที่ยวเพศชายจะมีการเดินทางมากกว่าเพศหญิง ทั้งตามลำพังและเป็นกลุ่ม ทำกิจกรรมได้หลากหลายและกระจายตัวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวได้มากกว่า ในขณะที่นักท่องเที่ยวหญิงมีความคล่องตัวน้อยกว่า มักเดินทางมากับเพื่อนหรือบริษัทนำเที่ยว มักเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่ปลอดภัยและสามารถเดินทางได้สะดวกสบาย ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเพศหญิงจำนวนมาก ย่อมมีภาพลักษณ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ปลอดภัย

2. อายุ บุคคลที่มีช่วงอายุแตกต่างกันก็มีความสามารถในการเดินทางได้แตกต่างกัน ดังนี้

2.1 กลุ่มวัยเด็ก ช่วงอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นกลุ่มที่ไม่สามารถเดินทางได้ตามลำพัง มักจะมีการเดินทางกับผู้ปกครอง โรงเรียน

2.2 กลุ่มวัยรุ่น ช่วงอายุ 15-24 ปี วัยกำลังศึกษาหรือเพิ่งจบการศึกษา จึงยังไม่มีทุนทรัพย์ในการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง ส่วนใหญ่มักเดินทางมากับพ่อแม่ โรงเรียน สถาบันจัดอบรม

2.3 กลุ่มวัยทำงานตอนต้น 25 – 34 ปี เป็นกลุ่มศักยภาพในการใช้จ่ายเงินสูง เพราะมีรายได้เป็นของตนเอง จึงสามารถทำกิจกรรมได้อย่างหลากหลายเพราะสุขภาพเอื้ออำนวย ส่วนใหญ่จะพบว่ากลุ่มวัยนี้มีการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มวัยอื่น ๆ

2.4 กลุ่มวัยทำงานตอนกลางและตอนปลาย ช่วงอายุ 35-44 ปี และ 45-54 ปี เป็นกลุ่มที่มีการเดินทางค่อนข้างสูง ตามฐานะหน้าที่การงานประกอบกับมีฐานะทางการเงินค่อนข้างมั่นคง

2.5 กลุ่มวัยเกษียณ ช่วงอายุ 55 ปีขึ้นไป กลุ่มที่มีความถนัดในการเดินทางลดลง เนื่องจากปัญหาสุขภาพ แต่มีวันพักผ่อนนานเนื่องจากไม่มีภาระงานที่รับผิดชอบ

3. อาชีพ กลุ่มที่มีภารกิจหน้าที่การงานที่แตกต่างกัน มีโอกาสในการเดินทางแตกต่างกัน โดยกลุ่มคนทำงานในอาชีพระดับสูง จะมีโอกาสเดินทางได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เพราะมีทุนทรัพย์มากกว่า

4. ระดับการศึกษา เป็นตัวแปรที่สอดคล้องกับอาชีพและรายได้ ส่วนใหญ่บุคคลที่มีระดับการศึกษาสูงมักมีอาชีพและรายได้ที่ดี ส่งผลให้เดินทางได้บ่อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ผู้ที่มีการศึกษาสูงมักมีความคิดและวิถีชีวิตที่ดี แสดงให้เห็นถึงทัศนคติและพฤติกรรมท่องเที่ยวที่ดี เช่น มีแนวคิดเกี่ยวกับอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม มีความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่าง เป็นต้น

5. ระดับรายได้ เป็นตัวบ่งชี้สำคัญถึงความสามารถในการเดินทางของบุคคล คือ บุคคลที่มีรายได้สูงย่อมมีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวได้ไกลและบ่อยครั้งกว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำกว่า ทางการตลาดมีการแบ่งกลุ่มรายได้ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มรายได้สูง (กลุ่มระดับบน) กลุ่มรายได้ปานกลาง (กลุ่มระดับกลาง) และกลุ่มรายได้ต่ำ (ระดับล่าง) ซึ่งช่วงรายได้ที่จะกำหนดระดับฐานนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจและค่าครองชีพของแต่ละประเทศ วิทยุรุ่นเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่นำส่งเสริม ถึงแม้ว่าจะยังเป็นกลุ่มที่คาดหวังรายได้ทางการท่องเที่ยวน้อยก็ตาม แต่เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เกิดความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวเมื่อวัยเด็กแล้ว พวกเขาจะกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวอีกครั้ง และจะกลายเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในอนาคต

6. สถานภาพสมรส กลุ่มคนโสดมีโอกาสเดินทางได้บ่อยครั้งและพักได้ยาวนานกว่ากลุ่มที่แต่งงานแล้ว เนื่องจากสามารถตัดสินใจได้โดยลำพังและไม่มีภาระทางครอบครัวที่จะต้องดูแล ในขณะที่กลุ่มที่แต่งงานแล้วอาจมีการเดินทางลดน้อยลง แต่มีเมื่อการเดินทางมักจะไปเป็นครอบครัว (กรณีที่มีบุตร) หรือไปเป็นคู่ (กรณีไม่มีบุตร) ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มตลาดครอบครัว และกลุ่มคู่ฮันนีมูนขึ้น

7. ถิ่นพำนัก บุคคลที่อยู่ในสถานที่ที่มีสภาวะและภูมิอากาศที่แตกต่างกัน ก็ย่อมมีความต้องการและเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีอากาศเย็นจัด ก็ย่อมนิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีอากาศอบอุ่นกว่า ในขณะที่กลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีอากาศร้อน มักจะนิยมแหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งที่แตกต่างกันไปจากที่ตนประสบอยู่ เช่น ชาวตะวันตกนิยมเดินทางมาดินแดนตะวันออก เพื่อมาดูวัฒนธรรมที่แตกต่าง เป็นต้น

นอกจากปัจจัยด้านประชากรศาสตร์แล้ว ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวที่ต้องศึกษา เพื่อให้สามารถวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ การกระจายตัวของนักท่องเที่ยว มีการกระจายตัวหรือกระจุกในสถานที่ท่องเที่ยวใดบ้าง เพื่อนำมาวางแผนด้านขีด

ความสามารถในการรองรับการพัฒนาของพื้นที่ รวมถึงการวางแผนที่จะกระจายและดึงดูดนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีศักยภาพรองลงมา

ความต้องการและความคาดหวังของผู้มาเยี่ยมเยือน

ความต้องการและความคาดหวังของผู้มาเยี่ยมเยือนสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีการแบ่งกลุ่มผู้มาเยือนออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งพบว่ากลุ่มผู้มาเยือนนั้นมีความต้องการและคาดหวังที่แตกต่างกัน (อภิวรรณ สายประดิษฐ์, 2548) ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ตารางความต้องการของผู้เยี่ยมเยือนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

	ชาวตะวันตก	ชาวต่างชาติอื่น ๆ	ชาวไทย
ต้องการเรียนรู้	50.5%	57.6%	7.6%
ต้องการพักผ่อน	6.7%	7.6%	78.7%
ทั้งคู่	42.8%	34.8%	13.7%

ที่มา: อภิวรรณ สายประดิษฐ์ (2548)

และยังพบอีกว่าความคาดหวังของผู้มาเยี่ยมเยือนในการเข้าชมแหล่งโบราณสถานอุทยานประวัติศาสตร์มีความคล้ายคลึงกัน ดังนี้

ตารางที่ 2.2 ตารางแสดงความคาดหวังของผู้เยี่ยมเยือนทั้ง 3 กลุ่ม

	ผู้เยี่ยมเยือน ชาวตะวันตก	ชาวต่างชาติอื่น ๆ	ชาวไทย
รูปแบบสถาปัตยกรรม และโบราณสถาน	55.5%	61.4%	54.7%
ความสำคัญทาง ประวัติศาสตร์	45.1%	38.6%	43.8%
บรรยากาศของ โบราณสถาน	41.3%	35.2%	31.8%

ที่มา: อภิวรรณ สายประดิษฐ์ (2548)

จากตารางจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวทั้ง 3 กลุ่ม มีความต้องการที่คล้ายคลึงกันทั้งทางด้านของการต้องการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงรูปแบบ ความสำคัญ และบรรยากาศของสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นอย่างมาก

ทฤษฎีเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว

ทฤษฎีเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Capacity for Tourism Development) เป็นการวิเคราะห์ถึงขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนา (Carrying Capacity) การใช้ทรัพยากรในระดับความเข้มสูงสุดที่ระดับการจัดการแบบหนึ่ง ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถทรงตัวอยู่ได้โดยปราศจากการเสื่อมค่าหรือเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของทรัพยากรนั้น ๆ เดิมทีเดียวแนวความคิดนี้ใช้กับสัดส่วนจำนวนสัตว์เลี้ยงต่อพื้นที่ สัดส่วนที่สัมพันธ์กับการใช้ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ โดยที่สัตว์เลี้ยงไม่ทำลายทุ่งหญ้า หลังจากนั้นแนวความคิดนี้ขยายไปใช้กับพื้นที่เพาะปลูกที่สามารถรองรับประชากร 1 คนและได้เพิ่มเป็นจำนวนสูงสุดที่พื้นที่เพาะปลูกสามารถรองรับได้ รวมทั้งยังมีพื้นที่นันทนาการ อันจะรองรับจำนวนประชากรได้สูงสุด โดยไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นเสื่อมสภาพไป (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2540)

การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวใดก็ตาม มีแนวความคิดความสามารถถูกใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ สำหรับเสริมมาตรฐานและขอบเขตการท่องเที่ยว

UNEP (United Nations Environment Programmer, 1980 อ้างใน ปิยนุช คงวิทยากุล , 2540) กล่าวว่า ขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว พิจารณาใน 3 พื้นที่ คือ

1. แหล่งที่มาของนักท่องเที่ยว (The Tourist Generation Zone) เกี่ยวกับความพร้อมของการท่องเที่ยว และความสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะ หรือในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ซึ่งอาจทำให้การตัดสินใจเดินทางเปลี่ยนแปลงได้
2. เขตต่อเนื่อง (The Transit Zone) เกี่ยวกับความอึดตัวหรือความคับคั่งของการเดินทางระหว่างแหล่งที่มาและจุดท่องเที่ยว

3. เขตเป้าหมายการท่องเที่ยว (The Receiving or Destination Zone) ความอึดตัวในระดับที่ทำให้สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจแบ่งย่อยเป็น 3 เขต คือ เขตหวงห้ามหรือเขตที่ไม่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว เขตท่องเที่ยวชั่วคราว และเขตท่องเที่ยวถาวรพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวก

ในแนวคิดของฮิลฮอร์ด (ประพันธ์ เศตน์นัท, เศรษฐศาสตร์ภูมิภาค, P169-187) ได้กล่าวไว้ว่ารัฐบาลส่วนมากมักจะเรียงลำดับการพัฒนาไปตามลำดับความสำคัญของภูมิภาคต่าง ๆ เพราะการพัฒนาภาคในประเทศพร้อม ๆ กันไปนั้น ทำให้ต้องใช้เงินทุนพร้อม ๆ กันไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นไปได้ยาก ดังเช่นการพัฒนาภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยได้ใช้หลักการพัฒนาเมืองหลักและพัฒนาเมืองรอง เพื่อเป็นศูนย์กลางของภาค และนาน ๆ เข้าก็จะค่อย ๆ ขยายขอบเขตการพัฒนาออกไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ที่เหลือ และนอกจากนี้ฮิลฮอร์ดได้กล่าวไว้อีกว่า ปัญหาที่ว่าเราจะทราบได้อย่างไรว่ายุทธวิธีที่พัฒนาขึ้นนั้นเหมาะสมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของเราเอง

ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

การท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์คือ รูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่ได้รับค่านิยมสูงในปัจจุบันนอกจากเมืองประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมนี้จะได้รับรางวัลด้านการอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังมีการพัฒนาให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น เช่น การจัดนิทรรศการ เทศกาล การจัดแสดงแสงสี เพื่อเพิ่มความสนใจแก่นักท่องเที่ยว สิ่งนี้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ได้แก่ (วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, 2547)

1. รูปแบบทางวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ (Distinctive Cultural Patterns) รวมไปถึงธรรมเนียม ประเพณี การแต่งกาย ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิต ศาสนา การได้เข้าไปมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของท้องถิ่นเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจอย่างมาก อย่างไรก็ตามก็ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ประชาชนในท้องถิ่นได้รับเป็นพิเศษ

2. ความสนใจในศิลปท้องถิ่น (Arts and Handicrafts) เช่น ดนตรี การละเล่น การฟ้อนรำ และศิลปหัตถกรรมที่ผลิตขึ้น เช่น ภาพวาด ประติมากรรม เครื่องใช้ เมืองที่ได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์กลางทางศิลปมีจุดมุ่งหมายลำดับแรกคือ ตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวและผลตอบแทนทาง

รายได้ต่อศิลปินในท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วรูปแบบทางสถาปัตยกรรมก็เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญ

3. ความสนใจต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Interesting in Economic Activities) จากการสำรวจความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวพบว่าการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ มีผลกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตัวอย่างเช่น การแสดงช้างในป่าเขตร้อนชื้น เทศกาล งานแสดงสินค้าเกษตรกรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับเทคนิคในการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การเที่ยวชม อุทยานธรรมชาติท้องถิ่น ตลาดชุมชน ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากและเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ถูกจัดอยู่ในโปรแกรมการท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวทั่วไป

4. ความสนใจต่อเมืองและชุมชน (Interesting Urban and Community Area) ความแตกต่างของเมืองและชนบท อาคาร บ้านเรือน ความเป็นอยู่ของผู้คนในเมือง ย่านศูนย์กลางเมือง ร้านค้า ร้านอาหาร สิ่งอำนวยความสะดวก สวนสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ อาคารสาธารณะ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการเรียนรู้ ศึกษาและซึมซับความรู้สึกที่มีต่อเมืองท่องเที่ยวต่างๆ การนั่งรถไฟไปตามถนนสายสำคัญภายในเมือง ผ่านสถานที่สำคัญ หรือเลือกเดินชมเมืองโดยใช้เส้นทางเดินเท้าสาธารณะที่สามารถหยุดชมสถานที่ต่างๆ ได้เอง เมืองท่องเที่ยวบางแห่งยังได้จัดกิจกรรมกลางแจ้งขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งการแสดงเหล่านี้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวอย่างมาก

5. สถานที่จัดรูปแบบทางวัฒนธรรม (Museums and Other Cultures) ความน่าสนใจของพิพิธภัณฑ์คือ สามารถบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อารยธรรม ชาติพันธุ์วิทยา งานศิลปะท้องถิ่น แม้กระทั่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วัตถุประสงค์หลักของพิพิธภัณฑ์นั้นเพื่อให้บริการความรู้แก่ประชาชนในเมืองและดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ นอกจากนี้จะแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์แล้ว บางแห่งยังจัดงานแสดงงานศิลปะร่วมสมัย นำเสนอเรื่องราวโดยวิธีการต่างๆ จัดกิจกรรมในวาระพิเศษ ศูนย์วัฒนธรรม หอศิลป์ ร้านขายของที่ระลึก ร้านค้าศิลปะ โบราณ ก็ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากเช่นกัน

6. ประเพณีเทศกาลท้องถิ่น (Cultural Festivals) ความเชื่อ ค่านิยมในท้องถิ่น หรืออิทธิพลทางศาสนาเช่น งาน Carnival in Rio de Janeiro, Mardi Gras in New Orleans, Pera

Hera in Kandy, ประเพณีและเทศกาลเหล่านี้ทำให้เกิดฤดูกาลท่องเที่ยวจากความนิยมของนักท่องเที่ยว

7. ความเป็นมิตรของผู้คนในท้องถิ่น (Friendliness of Residents) อาจไม่ใช่สิ่งดึงดูดใจหลักของการท่องเที่ยวแต่ความเป็นมิตร ความซื่อสัตย์ ของคนในท้องถิ่น ช่วยสร้างบรรยากาศและความประทับใจที่ดีแก่นักท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยววันนั้น

โดยองค์ประกอบของการให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อนุรักษ์และวิชาการ ประกอบด้วย 3 As ได้แก่ (ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, 2547)

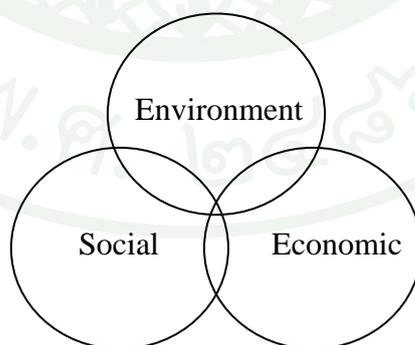
1. สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) เกิดจากสถานที่ (Sites) เช่นสวนสัตว์ สวนสนุก พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน หมู่บ้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมหรือสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น และเหตุการณ์ (Events) ที่น่าประทับใจ การประกวด การแข่งขันกีฬา เทศกาล การแสดง เป็นต้น
2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวไปถึงสถานที่ได้รวดเร็วและปลอดภัยโดยมีโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เช่นระบบขนส่ง ระบบสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา ทางเดินเท้า ห้องน้ำ ห้องอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โรงพยาบาล ระบบกำจัดของเสีย โทรศัพท์ มัคคุเทศก์ เป็นต้น
3. การเข้าถึง (Accessibility) ระบบการขนส่งประกอบด้วย เส้นทาง พาหนะ สถานี ละ ผู้ประกอบการ การขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง โดยผ่านเส้นทาง

ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศต่างเริ่มตระหนัก และตื่นตัวถึงผลร้าย จากการพัฒนาประเทศที่ไม่ยั่งยืนในอดีต ส่งผลให้เกิดปัญหาวิกฤตทางด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติซึ่งได้สะสมกันมาจนกลายเป็นปัญหาที่สำคัญในระดับโลกที่ยากต่อการเยียวยาแก้ไขจึงมีการรวมตัวกันระหว่างประเทศ เพื่อหามาตรการ วิธีการ และแนวทาง ที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงได้

จัดให้มีการประชุมระดับโลก ด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ ผ่านองค์การสหประชาชาติ ภายใต้การประชุมสหประชาชาติ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมมนุษย์ที่กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เมื่อเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ.1972 อย่างไรก็ดี การประชุมในครั้งนี่ยังไม่อาจประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อหยุดยั้งการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ ดังนั้น องค์การสหประชาชาติจึงได้จัดตั้ง คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา (World Commission on Environment and Development: WCED) ขึ้น ในปี ค.ศ.1983 โดยมีเอกสารสำคัญที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน นั่นคือ “อนาคตร่วมกันของเรา” (Our Common Future) ซึ่งเป็นเอกสารที่เรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตที่ฟุ่มเฟือย และเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาใหม่ให้เป็นแนวทางที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติมากขึ้น โดยย้ำว่า “มนุษย์สามารถทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้” ทั้งนี้ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า “การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นอนาคต ต้องประนีประนอม เพื่อลดขีดความสามารถที่จะสนองความต้องการของเขาลงไปได้”

นอกจากแนวความคิดข้างต้นแล้ว ยังมีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ว่าหมายถึง “การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันซึ่งทำให้ไม่เกิดผลเสียต่อโอกาสของการพัฒนาของคนรุ่นหลังโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เดิมอย่างชาญฉลาด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดขณะเดียวกันคุณภาพสิ่งแวดล้อมต้องดีขึ้น แม้ว่าจะมีประชาชนเพิ่มขึ้นก็ตาม” (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, ม.ป.ป.) และองค์ประกอบหรือมิติของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีความสัมพันธ์ แบ่งได้เป็น 3 มิติที่จะนำไปสู่ความเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังรูปที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 มิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในส่วนของความหมาย การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคมของพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยว

โดยมีการคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้นโยบายและแผนการดำเนินการต่าง ๆ ต้องมาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้มีการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ที่ดีของท้องถิ่น และผลตอบแทนที่ยั่งยืนยาวของชุมชน และโดยสรุปแล้ว การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ทั้งนี้ หลักการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญอยู่ 10 ประการ คือ

1. **อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอติ (Using resource sustainable)** หมายถึง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าคุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย

การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดี รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูน และเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากร นั้นต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุดเกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุดโดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดอย่างเหมาะสมนั้นสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

2. **ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (Reducing over - consumption and waste)** ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดต้องร่วมกันวางแผนกับผู้ที่เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือ

จัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติและคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก ส่วนการลดของเสีย เช่น ขยะปฏิภูล ต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ขยะแห้งอาจนำระบบการหมุนเวียนการใช้ การใช้ซ้ำ และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Reuse Renew, Recycle) ขยะเปียก อาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ และนำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม

(maintain diversity) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมโดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) ศูนย์การ

ท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้แต่ต้องประสานแผนการพัฒนา กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) แผนพัฒนาของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

5. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy)

ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไป ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม โดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น

(Involving local communities) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัด จะต้องร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือ

ร่วมแก้ปัญหาด้วยกันเป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกันเป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

7. มีการประชุมกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and the public) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดต้องประสานกับประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันการศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ร่วมประชุมหรือ ทางการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ต่างกัน

8. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดจะต้อง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งเจ้าหน้าที่ดูงานอย่างสม่ำเสมอให้มีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร และเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการ การท่องเที่ยว

9. การจัดเตรียมข้อมูล คู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดจะต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการการขายให้พร้อม และเพียงพอต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปแบบสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวในรูปแบบเอกสาร แผ่นพับ หนังสือคู่มือ วิดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผล ตรวจสอบและวิจัย (Undertaking research) จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่ม คุณค่า คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวต่อการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผลการตรวจสอบผลกระทบและการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามเห็นจากใบประเมินผลหรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยวเพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการบริการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้

ทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบการท่องเที่ยว

การพัฒนาและความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การสร้างงานสร้างอาชีพ ระบบการคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็ว รวมไปถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ แล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งผลกระทบด้านกายภาพ เช่น ปัญหาการทำลายทัศนียภาพ ปัญหาด้านมลภาวะ ฯลฯ ผลกระทบด้านสังคม เช่น ปัญหาค่าครองชีพ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงคตินิยม และที่สำคัญคือผลกระทบทางด้านศิลปวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจในรายละเอียด เพื่อกำหนดแนวทางการป้องกัน และแก้ไขผลกระทบเหล่านั้นให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด หรือไม่ให้เกิดขึ้นเลยได้ก็จะเป็นการดี เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็น“การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” สามารถยั่งยืนประโยชน์แก่ส่วนรวมได้ตลอดไป ในการรวบรวมผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม สามารถแยกออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ **ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม** (วิวัฒน์ บุญภักดี, 2536: 43-47) ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

- **ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและปัญหามลภาวะ** ลักษณะปัญหา คือ สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม สกปรก มีขยะและสิ่งปฏิกูล ตามบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ทำให้แหล่งน้ำเน่าเสีย มีกลิ่นเหม็นรบกวน พืชและสัตว์ป่าถูกรบกวน
- **ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์** รวมถึงการเข้าครอบครองและใช้ที่สาธารณะในการแสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว การรุกล้ำที่สาธารณะที่ติดกับที่ของตนเอง การตั้งแผงลอยขายสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติและโบราณสถานต่างๆ
- **ปัญหาอาคารและสิ่งปลูกสร้าง** โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญๆ มีการก่อสร้างที่ไม่ได้ควบคุมความสูง ก่อให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่เหมาะสม การก่อสร้างบางอย่างไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เป็นการทำลายภูมิทัศน์อันเป็นความงามและเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิม นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับความแออัดของสิ่งก่อสร้าง ความแออัดของสิ่งก่อสร้างดังกล่าวจะเป็นรูปแบบของแผงลอย เฝิงขายอาหาร เครื่องดื่ม ก่อสร้างอย่างไม่มีระเบียบ ก่อให้เกิดทัศนอุจาด

- **ปัญหาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม** เช่น การถมที่ การถมทะเล การก่อสร้างถนนที่ประชิดชายฝั่งมากเกินไป การตัดถนนผ่านพื้นที่ป่าชายเลน การสร้างเขื่อนในบางแห่ง เป็นการทำลายสภาพภูมิศาสตร์

ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว ทำให้สภาพแวดล้อมขาดความสวยงาม มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของธรรมชาติที่มีอยู่เดิมให้เสียภาวะความสมดุลไป ยิ่งรัฐบาลส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในลักษณะต่างๆ มากเท่าใดๆ ธุรกิจการท่องเที่ยวก็จะขยายเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น เป็นผลให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเสื่อมโทรมลงไปอย่างรวดเร็ว

ข. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม สังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะการติดต่อสัมพันธ์กันที่สามารถกระทำได้อย่างกว้างไกลและรวดเร็วในปัจจุบัน ทั้งในสังคมและวัฒนธรรมเอง ผู้สืบต่อย่อมจะมีความต้องการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยด้วย เมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องก็จะกลายเป็นตัวเร่งให้เกิดผลกระทบในเชิงลบ ซึ่งสรุปประเด็นที่สำคัญๆ ได้ดังนี้

- **ปัญหาเพศพาณิชย์** เป็นปัญหาพื้นฐานมาจากเศรษฐกิจ และมีมานานแล้วในสังคมไทย แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น ธุรกิจด้านนี้จึงได้พัฒนาขึ้นมาอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศของนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม ซึ่งปัญหาที่ตามมาของการมีธุรกิจทางเพศนั้นมีมากมาย เช่น กามโรค โรคเอดส์ การล่อลวงผู้หญิงเพื่อมาค้าประเวณี การล่อลวงเด็ก ปัญหายาเสพติด สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากการท่องเที่ยวทั้งสิ้น

- **ปัญหาอาชญากรรม** เป็นปัญหาที่เรื้อรังของสังคม ซึ่งมักเกิดขึ้นในสังคมเมืองที่เติบโตอย่างไม่ค่อยมีระบบระเบียบ เมื่อพิจารณาในแง่ของการท่องเที่ยวพบว่า มีปัญหาเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวถูกหลอกลวง นักการข่มขืนนักท่องเที่ยว การจี้ปล้นนักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดภาพพจน์ที่ไม่ดีแก่ชาวต่างชาติ

- **ปัญหาค่าครองชีพ** ในพื้นที่ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมักจะประสบปัญหาค่าครองชีพที่สูงมากกว่าเมืองที่นักท่องเที่ยวไม่นิยม ราคาสินค้าอุปโภคและบริโภคจะมีราคาแพงเนื่องจากประชาชนในพื้นที่คิดว่านักท่องเที่ยวทุกคนมีเงิน เมื่อราคาของสินค้าต่างๆ แพงขึ้นย่อมมี

ผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นซึ่งต่างก็ต้องซื้อสินค้าเหล่านั้นด้วยเช่นกัน ผู้มีรายได้น้อยย่อมมีความเดือดร้อนมากขึ้น

- **ปัญหาการหลอกลวงเอาไรต์เอาเปรียบนักท่องเที่ยว** เกิดจากความคิดของผู้ประกอบการค้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว บางรายที่ต้องการกอบโกยมุ่งเอาไรต์เอาเปรียบนักท่องเที่ยวเล็งเห็นผลประโยชน์ส่วนตนและคิดค้ากำไรเกินควร
- **ปัญหาความไม่เสมอภาคในการมุ่งเน้นพัฒนาเฉพาะพื้นที่** ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตลอดจนการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน มักจะดำเนินการในพื้นที่ที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่ในทางตรงกันข้ามในพื้นที่ซึ่งไม่ได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวกลับมีการพัฒนาน้อยกว่า จึงเกิดความรู้สึกเปรียบเทียบของประชาชนในท้องถิ่นซึ่งไม่มีการพัฒนาว่าถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการเหลียวแลเท่าที่ควร
- **ปัญหาค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง** เป็นปรากฏการณ์ที่เลียนแบบมาจากวัฒนธรรมตะวันตกที่มุ่งแต่ให้ความสำคัญเรื่องเศรษฐกิจและเงินตราจนละทิ้งค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมดั้งเดิม
- **ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณี** ที่ผ่านมามีการหยิบยกเอาเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยมาเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น แต่วิธีการนำเสนอที่มุ่งเน้นทางด้านการค้ามากเกินไปทำให้ลดทอนรายละเอียด เนื้อหาสาระที่แท้จริงเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นๆ
- **ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าของท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว** การมีพฤติกรรมหรือการแสดงพฤติกรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยว เช่นการเปลือยกายอาบแดด การแต่งกายที่ไม่สุภาพเข้าสถานที่สำคัญทางศาสนา การกอดจูบในที่สาธารณะการกระทำที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ มักก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งของคนท้องถิ่นจากความแตกต่างกันของขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้ชาวบ้านที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นไม่พอใจ จนบางครั้งอาจต่อต้านไม่รับนักท่องเที่ยวอีกต่อไปได้

- **ปัญหาการลดคุณค่าของงานศิลปะหัตถกรรม** เกิดจากการเห็นแก่ได้ของผู้ผลิตและจำหน่าย โดยลดมาตรฐานลงเพื่อให้ได้กำไรมากที่สุด มีการลอกเลียนแบบศิลปะหัตถกรรมไม่คำนึงถึงความปราณีตและคุณภาพของสินค้า เน้นแต่เรื่องของการค้า ทำให้ความมีคุณค่าของศิลปะหมดลงไปและเสียชื่อเสียงจนหมดความนิยมไปในที่สุด

ทฤษฎีเกี่ยวกับเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว

ประเภทเมืองท่องเที่ยว

ประกาวดี เผ่าทองจีน (2538) กล่าวไว้ว่า เมื่อพิจารณาเมืองในแง่การท่องเที่ยว อาจแบ่งประเภทเมืองท่องเที่ยวได้เป็น 3 รูปแบบ

1. **เมืองธรรมชาติ** เช่น เมืองชายทะเล เมืองภูเขา
2. **เมืองประวัติศาสตร์** ได้แก่ เมืองที่มีความสำคัญในอดีต เมืองที่มีร่องรอยความเจริญในอดีต มีแหล่งที่ตั้งของโบราณสถานและศาสนสถานที่สำคัญตั้งอยู่ เช่น เมืองลพบุรี เป็นต้น
3. **เมืองศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม** ได้แก่ เมืองที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษอันเนื่องมาจากศิลปะท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ชีวิตความเป็นอยู่ เช่น เมืองเชียงใหม่ เป็นต้น

วิวัฒนาการเมืองท่องเที่ยว

Butler (1980 อ้างใน ปิยนุช คงวิทยากุล, 2540) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับวิวัฒนาการเมืองท่องเที่ยวไว้ว่าแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จะตั้งอยู่ในขั้นตอน 6 วิวัฒนาการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 Exploration (การค้นพบ) เป็นการค้นพบอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีความสะดวกสบายใด ๆ และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวจะไม่ถูกเปลี่ยนแปลงโดยนักท่องเที่ยวแต่อย่างใด

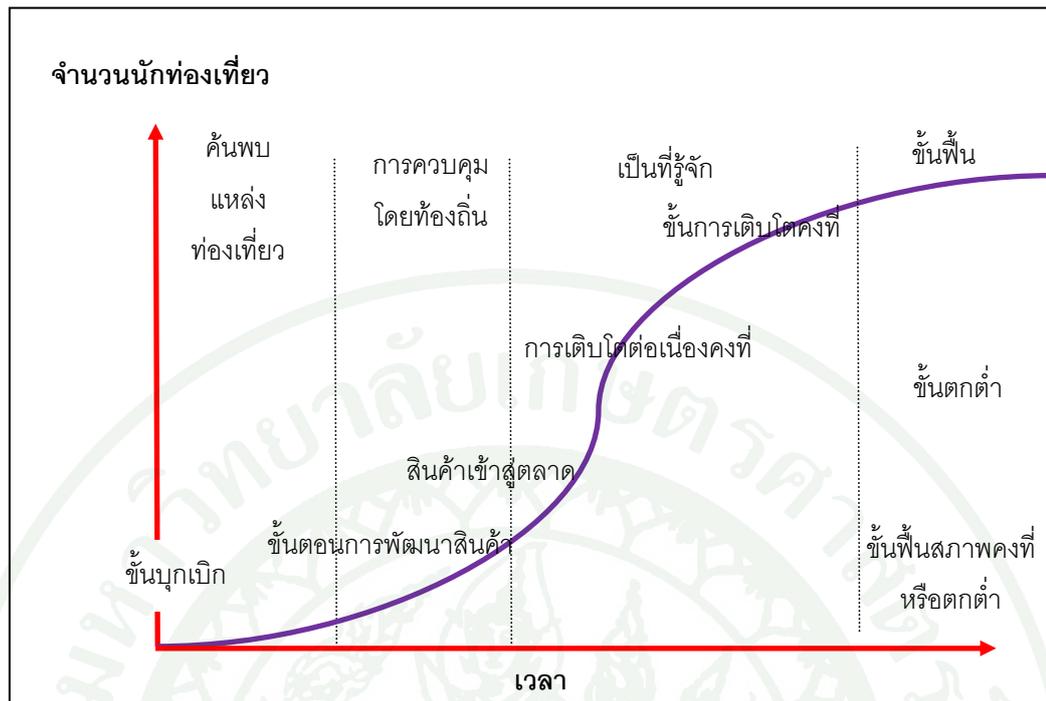
ขั้นตอนที่ 2 Involvement (ช่วงเกี่ยวพัน) เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยว และประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่พื้นที่บริเวณนั้นมากขึ้น พร้อมกับการมีพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการในบริเวณดังกล่าวด้วย

ขั้นตอนที่ 3 Development (ขั้นตอนที่มีการพัฒนา) เป็นช่วงที่มีการพัฒนาอย่างมากที่สุด มีสาธารณูปโภคที่มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ตอบสนองความต้องการของตลาดนักท่องเที่ยวได้ชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 Consolidation (ขั้นตอนที่เป็นปึกแผ่น) ในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีความชัดเจนในเชิงธุรกิจมากขึ้น มีย่านธุรกิจที่แยกเป็นย่านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่ได้รับการพัฒนาอย่างดีและชัดเจน สาธารณูปโภคเก่า ๆ จะถูกเปลี่ยนแปลงไปทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 5 Stagnation (ขั้นตอนหยุดนิ่ง) เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวในพื้นที่มากที่สุด และบางครั้งอาจมีการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการสร้างสภาพธรรมชาติเทียมขึ้นมาทดแทน และจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นจึงอาจทำให้เกิดปัญหาทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมได้

ขั้นตอนที่ 6 Decline or Rejuvenation (ขั้นเสื่อม) เป็นขั้นตอนที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีความเสื่อมโทรมลง สาธารณูปโภค สาธารณูปการและบริการล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับสมัยนิยม จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ที่พักต่าง ๆ จะเปลี่ยนเป็นบ้านเพื่อการพักผ่อนระยะยาวของผู้สูงอายุ การตั้งถิ่นฐานไม่ใช่เพื่อการท่องเที่ยว

ภาพที่ 2.3 วิวัฒนาการของเมืองท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวในเมืองเก่าลพบุรีจัดอยู่ในขั้นตอนที่ 5-6 คือ มีนักท่องเที่ยวในพื้นที่มาก มีการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลถึงความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม

การประเมินแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource Evaluation)

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ต้องมีการประเมินถึงขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ๆ จำเป็นต้องมีการคัดเลือกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ (Potential) หรือความสามารถในการรองรับการพัฒนาในระดับสูง เพื่อให้สอดคล้องกับการเจริญเติบโตของเมือง

1) การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเบื้องต้น แบ่งหลักเกณฑ์

ในการพิจารณาออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวหรือศักยภาพในตัวเองด้านการท่องเที่ยว และความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวนั้น (วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์, 2536) มีรายละเอียด ดังนี้

คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง แก่นแท้ของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งทรงคุณค่าหรือที่มีความสำคัญอยู่ เป็นสิ่งดึงดูดใจและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว สามารถเป็นสิ่งตอบสนองความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว ลักษณะคุณค่าเหล่านี้ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมีมากน้อยไม่เท่ากัน เช่น ความสวยงามน่าประทับใจของแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หรือความแปลกไม่เหมือนใครของแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและกิจกรรม เป็นต้น

ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือ ส่วนประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่จะต้อนรับและช่วยในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะเลือกเดินทางมาสู่สถานที่แห่งนั้น ซึ่งแม้ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวจะไม่ใช่สิ่งดึงดูดใจหรือตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ก็มีอิทธิพลมากในกาตัดสินใจเลือกเดินทางมายังสถานที่นั้น ๆ ซึ่งมีข้อกำหนดความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นลักษณะใหญ่ ๆ 5 ลักษณะ ได้แก่ สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยวและความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน

2) การวิเคราะห์การจัดลำดับความเร่งด่วนในการดูแลสภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว อาศัยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ

ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว หลักเกณฑ์ในการจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น ความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว และคุณค่าที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว มีรายละเอียดดังนี้

ก. **สภาพการเข้าถึง** หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ มีความสะดวกสบายเหมาะสมต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง สภาพของเส้นทางเชื่อมต่อการเดินทางมากน้อย ความเหมาะสมของการจัดหายานพาหนะ และความเหมาะสมของค่าใช้จ่าย เป็นต้น

ข. **สิ่งอำนวยความสะดวก** หมายถึง ส่งบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปการ เช่น ที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่น ๆ เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา สถานพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษา

ความปลอดภัย เป็นต้น และหากในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบครัน ก็จะมีการพิจารณาระยะทางที่จะอาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากแหล่งชุมชนข้างเคียง

ค. สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งรอบตัวของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงตั้งแต่สภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ เช่น สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น เสียง และความสะอาดอื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเองและบริเวณข้างเคียง หากสภาพแวดล้อมเกิดเป็นปัญหาจนเป็นมลภาวะ ย่อมจะส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดสภาพเสื่อมโทรม ลดคุณค่าลดความน่าประทับใจต่อนักท่องเที่ยวลง ดังนั้นตัวแปรที่ใช้ในการประเมินสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย การสูญเสียลักษณะเด่น ความเสื่อมโทรม ความสกปรก เป็นต้น

ง. ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว หมายถึง อุปสรรคในการใช้สถานที่แห่งนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ข้อจำกัดด้านพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ปัญหาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ปัญหาผู้ก่อการร้าย ข้อจำกัดการเป็นเขตหวงห้ามของราชการหรือเอกชน เป็นต้น ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการประกอบการประเมินข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว จะประกอบด้วย ความสะดวกในการเข้าชม เป็นเขตราชการที่ต้องขออนุญาต ความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว เป็นต้น

จ. ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความเป็นที่รู้จักแพร่หลายของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้น ๆ ในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปในปัจจุบัน ซึ่งได้จากการออกแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยว และวัดจากจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการประเมินชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว จะพิจารณาได้จากข้อมูลจากการสอบถามนักท่องเที่ยวและประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงจำนวนนักท่องเที่ยว

ความวิกฤตและความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว มีเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินดังนี้

- สภาพการเข้าถึง
- ลักษณะน้ำทิ้งและการระบายน้ำ
- คุณภาพอากาศและคุณภาพเสียง

- ปัญหาทางกายภาพและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมข้างเคียง
- ปัญหาด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ
- ปัญหาด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
- ความเสื่อมโทรมด้านสุนทรียภาพ
- ปัญหาด้านนโยบายและการจัดการ
- ปริมาณขยะและสิ่งปฏิกูลที่ปรากฏ
- การค้า / บริการภายในแหล่งท่องเที่ยว
- พื้นที่ / สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน (กลายเป็นแหล่งอุตสาหกรรม / พาณิชยกรรม / เกษตรกรรมข้างเคียง)
- ปัญหาด้านอื่น ๆ

ความเร่งด่วนในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การวิเคราะห์การจัดลำดับความเร่งด่วนในการติดตามดูแลสภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว ได้อาศัยตัวแปร 2 ตัว คือ ระดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว และความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะให้น้ำหนักเท่ากันในการพิจารณาตามสมการ ดังนี้

ความเร่งด่วนในการพัฒนา = ระดับคะแนนความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว + ความเสื่อมโทรมของ

นำคะแนนรวมมาจัดความสำคัญตามเกณฑ์ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วนมีค่าคะแนนระหว่าง 7-10 คะแนน แหล่งท่องเที่ยวที่ต้องเร่งพัฒนา มีค่าคะแนนระหว่าง 4-6 คะแนน และแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องเตรียมการพัฒนา มีค่าคะแนนระหว่าง 1-3 คะแนน

เมื่อประเมินความเร่งด่วนในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้วนั้น ก็จะทำมาถึงแหล่งท่องเที่ยวใดบ้างที่ควรมีการพัฒนาเป็นอันดับแรก เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวของเมือง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรีต่อไป

ทฤษฎีการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ

แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Places) (ธาดา สุทธิธรรม, 2550) สถานที่ต่าง ๆ เหล่านั้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์ในอดีต และมีความสำคัญผูกพันกับมนุษย์ในปัจจุบันทั้งในสภาพจิตใจ ตลอดจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นต้นกำเนิดอารยธรรมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน

นอกจากการอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แล้ว การอนุรักษ์ยังสามารถนำมาอนุรักษ์ความรู้สึก (สุนทร ลัทภิกโร, การพัฒนาภูมิทัศน์ในชนบทฝรั่งเศส, หน้า 54) ของผู้คนต่อบริเวณใดบริเวณหนึ่ง บางทีเป็นความประทับใจหรือความทรงจำต่อที่โล่งหรือสิ่งของ (ซึ่งมักจะถือว่าเป็นวิจิตรศิลป์เกี่ยวกับพื้นที่หรือความสวยงามตามธรรมชาติ) บางทีก็เป็นความเปลี่ยนแปลงความเคลื่อนไหวของสังคมที่มีทั้งด้านรูปร่าง (Concrete) ที่ชัดเจน และเป็นมโนภาพ (Abstract) ไปพร้อมกันด้วย ลักษณะและความรู้สึกของสิ่งเหล่านี้เป็นคำที่รับรู้ได้ แต่หาสื่อความหมายที่สามารถอธิบายได้ชัดเจนได้ยากมาก

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีวัตถุประสงค์ในด้านของเพื่อการชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อีกทั้งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน

แนวทางการอนุรักษ์ในสภาพปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแบ่งประเภทของการอนุรักษ์ ขนาดของเขตพื้นที่ ลำดับความเร่งด่วนของการวางแผนการวางแผนและการวางแผนการพัฒนาอนุรักษ์ การอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในพื้นที่ รวมถึงพื้นที่ที่มีแหล่งโบราณสถานอยู่ ถือว่าเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น โดยมีหลักเกณฑ์ในการวางแผนอนุรักษ์ ต้องทราบถึงปัญหาและลักษณะของเมืองที่จะต้องเข้าไปทำการอนุรักษ์ (Worskett, 1969: 42-56) มีลักษณะดังนี้

1. เมืองเก่าประเภทตายไปแล้ว (Dead Monument) เป็นเมืองเก่าที่ไม่มีผู้อยู่อาศัยอยู่ การอนุรักษ์เมืองเก่าแบบนี้มีปัญหาในการลงทุนจะใช้เงินทุนจำนวนมาก และตลอดจนการบำรุงดูแลรักษา

2. เมืองเก่าประเภทผู้มีชีวิตอยู่ (Living Monument) เป็นเมืองเก่าที่มีผู้อยู่อาศัย เป็นเมืองที่มีการลงทุนอนุรักษ์ต่ำกว่าเมืองเก่าประเภท (Dead Monument) แต่ปัญหาก็ยังปรากฏอยู่เช่นกัน ปัญหาเกิดจากแรงผลักดันทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการใช้ที่ดิน และการอนุรักษ์ภายในเมือง (Worskett 1969; Chapman 1976 และ Insall and Associates 1968: 65-68) โดยชี้ให้เห็นปัญหาว่าการอนุรักษ์กับการเปลี่ยนแปลงของเมืองต้องดำเนินควบคู่กันไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ แรงผลักดันนี้เป็นผลมาจากการเติบโตของประชากรโครงสร้างและอำนาจการใช้จ่าย (Spending Power) และความต้องการในการเคลื่อนย้าย (Desire for Mobility) หรือเรียกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ การเติบโตนี้จะดึงดูดการลงทุนระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ตลอดจนการลงทุนของภาคเอกชน ขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดการต้องการเงินลงทุนสาธารณะในเมืองที่มีการเติบโตนี้จะมีความต้องการในทรัพย์สิน (Demand of Property) สูงมาก และย่านกลางเมืองจะตกอยู่ภายใต้ความกดดันของการพัฒนาใหม่ (Re-Development) มีการสร้าง-ขยายถนนที่จราจร ร้านค้า และสำนักงานเจ้าของที่ดินและอาคารต้องการให้ทรัพย์สินของตนราคาสูงขึ้นและชีวิตสังคมของเมืองขยายตัวและเปลี่ยนแปลงไป แรงผลักดันนี้จะนำมาซึ่งการปรับปรุงส่วนของเมืองที่ล้าสมัย เพื่อให้ทันสมัยกับความต้องการใหม่ ๆ และมักจะพบว่าที่ดินไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่หากมีอาคารเก่าอยู่ จึงมีการทำลายอาคารเก่าหรือปล่อยให้มีการรื้อทิ้งเพื่อให้มีการพัฒนาใหม่ ภาพโดยรวมของเมืองก็จะเปลี่ยนแปลงเพราะจะมีการพัฒนาใหม่ขึ้น เริ่มกระจายออกไปยังชุมชนนอกเมือง ทำให้เมืองประเภท Living Monument เกิดปัญหาเรื่องขนาดของเมือง โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 กรณีนี้ก่อให้เกิดปัญหาสำหรับการอนุรักษ์ที่เรียกว่า "เมืองมีการใช้สอยเกินกำลัง" (Over Uses) คือลักษณะที่ดินภายในเมืองมีจำกัด โดยรอบทั่ว ๆ ไปมีโบราณสถานอยู่เป็นอุปสรรคในการขยายตัวในแนวราบ ประชาชนมีความต้องการเนื้อที่หรือพื้นที่อาคารเพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากสภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อันเป็นผลให้ค่าเฉลี่ยในการลงทุนที่ต่ำลง (ราคาที่ดิน + ราคาพื้นที่อาคารที่ต้องการ = การลงทุน ทำให้เกิดการขยายตัวขึ้นในทางแนวตั้ง ตลอดจนเกิดลักษณะความหนาแน่นสูง ราคาที่ดินแพง ผลอาคารนี้เติบโตขึ้นสูงในแนวตั้งจะเป็น

ตัวทำลายโบราณสถานที่อยู่โดยรอบอาคารสูงเหล่านี้ มีผลทำให้คุณค่าของโบราณสถานเสื่อมลง อันเป็นการทำลายโบราณสถานทางอ้อม ตลอดจนการบุกรุกเข้าทำลายโบราณสถานโดยตรง) สาเหตุเกิดจากการเจริญเติบโตทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และทางกายภาพ เกินกว่าพื้นที่ขนาดของเมืองเดิมจะรองรับความเจริญเติบโตนี้ไว้ได้ จึงทำให้เกิดปัญหามากมายและปรากฏปัญหาที่ต้องพิจารณาดังนี้

ก. ควรจะอนุรักษ์เมืองเก่าไว้หรือไม่

ข. เมืองเก่าควรขยายตัวให้มีประโยชน์ใช้สอยใหม่ ๆ ในพื้นที่อนุรักษ์หรือไม่ หรือควรกำหนดการขยายตัวออกไปยังพื้นที่ชานเมืองหรือไม่

ค. ควรสร้างศูนย์การค้าใหม่ที่ชานเมืองหรือไม่ เพื่อแบ่งภาระและลดบทบาทศูนย์การค้าดั้งเดิม หรือย้ายศูนย์การค้าดั้งเดิมออกไปสู่พื้นที่ที่เตรียมไว้หรือชานเมือง และมีผลทำให้ศูนย์กลางเมืองเก่าเสื่อมโทรมไปในที่สุด

ง. ปัญหาการเพิ่มของจราจร ความต้องการในการปรับปรุงระบบขนส่งถนนใหม่ ๆ อาจมีขนาดไม่เหมาะสมกับเมืองเก่า ซึ่งแน่นอนย่อมทำให้โครงสร้างเมืองเดิม (Historic Urban Structure) และสภาพดั้งเดิมของชุมชนก็ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป ควรหรือไม่ที่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อความสะดวกสบายในการสัญจรผ่านเข้ามาในเมือง แม้ว่าจะสามารถรักษาอาคารเก่าไว้ได้

ลักษณะที่ 2 เป็นลักษณะตรงกันข้ามกับกรณีที่ 1 เป็นเมืองไม่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรหรือเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ แรงกดดันเพื่อการพัฒนาใหม่ก็มีไม่มาก หรือมีความต้องการ (Demand) ในทรัพย์สินลดลง จึงไม่มีการดึงดูดทางเศรษฐกิจที่จะให้เจ้าของเอกชนลงทุนเพิ่มขึ้น สภาพการณ์เช่นนี้มีประโยชน์ต่อการสงวนรักษา (Preservation) เมื่อศูนย์กลางเมืองไม่ดึงดูดความสนใจในการลงทุนการค้าก็จะดำเนินต่อไปในระดับ (Scale) เดิม ดังนั้นในชุมชนที่มีปัญหาดังกล่าวนี้จะเป็นจะต้องพิจารณาแก้ไขอย่างไร

ก. จะต้องมี การสนับสนุนการลงทุนเพื่อการเจริญเติบโตในทางเศรษฐกิจและประชากรอย่างไร

ข. จะทำอย่างไรที่จะทำให้เกิดคุณค่าเชิงการค้าที่เพียงพอสำหรับทำให้อาคารทางประวัติศาสตร์มีการใช้งานให้อย่างเต็มที่และคงไว้อยู่ในสภาพที่ดีต่อไป

ดังนั้นการพัฒนาอนุรักษ์เมืองจะคำนึงถึงคุณค่าทางสังคม Social Benefit Cost สูงสุด ซึ่งไม่สามารถตีราคาได้

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism) มีหลักการที่สำคัญคือ (ไพฑูริย์ พงศบุตร, 2546)

ก. จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด ไม่ถูกทำลายไป

ข. กระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษาและปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน

ค. ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่คนเดินทางเข้าไปเยือน และให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเป็นมรดกตกทอดประจำพื้นดินนั้น ๆ ให้คงสภาพไว้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย การท่องเที่ยวในเชิงความเป็นวัฒนธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ พระราชวัง วัด ประเพณีต่าง ๆ ประจำท้องถิ่น วิถีชีวิต เป็นต้น เป็นการท่องเที่ยวที่รับรู้ถึงความเจริญรุ่งเรืองของทางวัฒนธรรมในสมัยก่อนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ๆ ทำให้ผู้ท่องเที่ยวได้ทราบถึงประวัติและความเป็นมา ความสำคัญ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

นโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550 – 2554)

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554) มีการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวมาทั้งหมด เป็นการพัฒนาใน 3 ส่วนหลัก คือ

การพัฒนาระบบสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาทางด้านกายภาพในแหล่งประวัติศาสตร์ครั้งใหญ่ ซึ่งกรมฯ อาจต้องใช้เวลามากกว่า 5 ปีจึงจะสามารถดำเนินการตามเป้าหมายได้เสร็จสิ้น ซึ่งผลการพัฒนาดังกล่าวจะทำให้แหล่งประวัติศาสตร์ของไทยมีระบบทางกายภาพพื้นฐานที่สามารถตอบสนองของความต้องการการเข้าชมของผู้เยี่ยมชมระดับคุณภาพได้ถึง 4 ล้านคนต่อปีหรือสามารถรองรับปริมาณของนักท่องเที่ยวทั้งหมดในปี 2553 (คาดการณ์นักท่องเที่ยวทั้งหมดที่ 17,500,000 คน) ได้ร้อยละ 23

การพัฒนาด้านการตลาดท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยแผนดังกล่าวเน้นการคัดสรรกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับกลางถึงสูง ซึ่งปัจจุบันเป็นกลุ่มลูกค้าของกลุ่ม international hotel chain กลุ่มการจัดประชุม นิทรรศการและท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (MICE) และกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับกลางที่เดินทางแบบอิสระ (non-group tourists) ให้ตัดสินใจเข้าเยี่ยมชมแหล่งประวัติศาสตร์ของไทย โดยผลสัมฤทธิ์ของแผนนี้ จะก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวคุณภาพซึ่งมีความสามารถใช้จ่ายสูงไปยังพื้นที่ต่างจังหวัดอันเป็นสถานที่ตั้งของแหล่งประวัติศาสตร์

การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารตามแนวทางรางวัลคุณภาพแห่งชาติ ซึ่งจะได้นำมาใช้ในอุทยานประวัติศาสตร์ของไทยจำนวน 10 แห่งก่อนที่จะกระจายไปยังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจำนวน 44 แห่งและหน่วยงานอื่นๆ ของกรมศิลปากร โดยการพัฒนากระบวนการจัดการตามแนวทางดังกล่าวนี้ จะส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ การจัดการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานและมรดกทางวัฒนธรรมที่กรมศิลปากรรับผิดชอบ และบริการการท่องเที่ยวแก่ผู้เยี่ยมชม

การพัฒนาประสิทธิภาพทั้ง 3 ส่วนถือเป็นการยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันของหน่วยงานภาครัฐตามแนวทางของ World Competitiveness Center (WCC) และเป็นไปเพื่อส่งเสริมคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมโดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนให้เอื้อต่อกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับทางเศรษฐกิจของประเทศให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป ทั้งนี้ในการพัฒนาเมืองโบราณลพบุรีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและศิลปวัฒนธรรมควรคำนึงถึงความสำคัญ 2 ด้าน ได้แก่

ก. ด้านการอนุรักษ์และพัฒนา

ด้านการพัฒนาทางด้านกายภาพ ทัศนียภาพ และการตอบสนองความต้องการของผู้เยี่ยมชมจะต้องเป็นไปตามแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา โดยการพัฒนาทางด้านกายภาพไม่ได้จำกัดเฉพาะการพัฒนาพื้นที่ภายในแหล่งเท่านั้น กระบวนการพัฒนาจะต้องรวมไปถึงระบบการเข้าถึง การใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในพื้นที่

ข. ด้านการจัดการการท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งประวัติศาสตร์คือ การดำเนินการท่องเที่ยวที่ทำให้ผู้เยี่ยมชมสามารถมองเห็นและรับรู้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยการสัมผัสทั้งทางสายตา ความรู้สึกและการเรียนรู้

การจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งประวัติศาสตร์ต้องตอบสนองต่อการยกระดับเศรษฐกิจในท้องถิ่นและในภาพรวมของประเทศ ดังนั้น จึงได้กำหนดให้กลุ่มผู้เยี่ยมชมเป้าหมาย เป็นลูกค้ากลุ่มคุณภาพระดับกลางถึงสูง และเน้นกลุ่มผู้เยี่ยมชมที่เป็นนักท่องเที่ยวซึ่งได้เข้าพำนักและใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของไทยในปัจจุบันนั้น เป็นศูนย์กลางแห่งองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของชาติ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ

สถาปัตยกรรมแก่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยอาศัยปัจจัยในการสร้างความสำคัญให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

- การปรับปรุงลักษณะทางกายภาพและทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านโบราณคดี ภูมิสถาปัตยกรรมและผังเมือง

การพัฒนาระบบการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Visitor Guiding System) สร้างความต้องการและตอบสนองให้กับผู้เยี่ยมชม ทั้งทางด้านทำให้ความรู้ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรม / โบราณสถาน และบรรยากาศโดยรวมในแหล่งโบราณสถาน ให้อยู่ในระดับมาตรฐาน

- การปรับปรุงอัตลักษณ์โดยรอบโบราณสถาน (Historical Site Identity) เพื่อให้ผู้มาเยี่ยมชมเยือนได้มีความสุขทั้งทางสายตาและความประทับใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว

การพัฒนาการเข้าถึงแหล่งประวัติศาสตร์

ระบบการท่องเที่ยว (Tourism Logistics) เป็นกระบวนการวางแผนการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงข้อมูลและกระบวนการการท่องเที่ยว ได้แก่ การวางแผนการท่องเที่ยว การเดินทางจากต้นทางสู่การกระจายไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในบริเวณโดยรอบ การท่องเที่ยวภายในพื้นที่ เป็นต้น

เป้าหมายที่มุ่งเน้นทางด้านการพัฒนาระบบการเข้าถึงแหล่งประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่งให้นักท่องเที่ยวในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย และสร้างความพึงพอใจและประทับใจให้นักท่องเที่ยว และจะมีการเดินทางย้อนกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง

นโยบายการท่องเที่ยว (ททท.)

แผนการตลาดการท่องเที่ยวในปี 2550 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะเน้นให้เกิดการเดินทางได้อย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยว ทั้งชาว

ไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะต่างชาตินั้นจะมุ่งเจาะกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อเพิ่มรายได้ เช่น กลุ่มยุโรป เอเชียตะวันออก เอเชียใต้ อาเซียน โอเชียเนีย ฯ ส่งเสริมให้มีการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้ตลอดทั้งนี้ โดยมีประเทศไทยเป็นประตูสู่ภูมิภาคอื่น ๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550)

นโยบายการท่องเที่ยวระดับจังหวัด

จังหวัดลพบุรี (Vision) ได้กำหนดบทบาทของตนของการไปสู่ “แหล่งผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษ ศูนย์การศึกษาและเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เมืองแห่งคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืน” โดยได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลพบุรี 4 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษของประเทศและตลาดโลก
2. ศูนย์การศึกษาและเรียนรู้
3. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม
4. เมืองน่าอยู่

ทั้งนี้ได้กำหนดเป้าประสงค์การพัฒนาจังหวัดลพบุรี เป็น 5 เป้าประสงค์ ดังนี้

1. ส่งเสริมการเพิ่มรายได้และมูลค่าเพิ่มจากผลผลิต การเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ เกษตรอินทรีย์ การแปรรูป ผลผลิต และอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตร
2. เสริมสร้างศักยภาพด้านการศึกษาและเรียนรู้ของคน ให้มีทักษะความสามารถในการประกอบอาชีพและทันต่อสังคมที่เปลี่ยนแปลง
3. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพและขยายโอกาสด้านการตลาด

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

จากการทบทวนแผนบูรณาการการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรีที่จัดทำขึ้นโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และสำนักงานภาคกลาง เขต 7 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมืองลพบุรี และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พบว่าในเดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี จังหวัดลพบุรีจะมีการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งกิจกรรมหลักทั้งหมดจะอยู่ภายใน พระ

นารายณ์ราชนิเวศน์ แต่ในขณะเดียวกัน บริเวณรอบพระนารายณ์ราชนิเวศน์ มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์หลายแห่งที่น่าเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมเยือน ดังนั้นจึงพิจารณาจัดทำกิจกรรมท่องเที่ยวเสริม เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยได้จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว ทัวร์ 9 วัด วัง เวียงละโว้ ซึ่งเน้นจุดขายอยู่ที่ความหลากหลายของเมืองลพบุรี ที่มีความเก่าแก่ ไม่ว่าจะเป็น วัด วัง หรือ ตัวเมืองเก่าที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

- ใช้การเดินทางโดยรถรางในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นจุด ขาย นำนักท่องเที่ยวเดินทางเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ 9 แห่ง ได้แก่ วัดกวีศรารามราชวิหาร, วัดเชิงท่า, วัดเสาธงทอง, ศาลลูกศร, วัดมณีชลขันธ์, วัดตองปุ, ศาลพระกาฬ – พระปรางค์สามยอด และพระนารายณ์ราชนิเวศน์โดยมียุวอาสาสมัครนำเที่ยวจากโรงเรียนพิบูลวิทยาลัยเป็นผู้บรรยายและนำชมแหล่งท่องเที่ยว

- ร่วมกับการรถไฟแห่งประเทศไทยและกลุ่มบริษัทนำเที่ยว Happiness Group จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางรถไฟ ภายใต้โครงการ “นั่งรถไฟเที่ยวเมืองไทย ไกล่กลุ่กรุงเทพฯ”

ทั้งนี้ มีหน่วยงานร่วม ได้แก่ เทศบาลเมืองลพบุรี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ สำนักงานศิลปากรที่ 4 จังหวัดลพบุรี การรถไฟแห่งประเทศไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลพบุรี วัดทุกวัดที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยว โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬา และนันทนาการจังหวัดลพบุรี โดยมี ททท. เป็นแกนกลางในการประสานงานบริหารจัดการและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในระยะเริ่มต้น ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากแต่ทั้งนี้ มีข้อจำกัดและอุปสรรคดังนี้

- รถรางไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ปัจจุบันมีเพียง 2 คัน สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ครั้งละ 50 คน เท่านั้น

- ขาดแคลนยุวอาสาสมัครบริการนักท่องเที่ยว ปัจจุบันที่มีอยู่ไม่เพียงพอ

- ไม่มีจุดจำหน่ายสินค้าที่ระลึก / OTOP ในเส้นทางทัวร์ 9 วัด วัง เวียงละโว้ เนื่องจากศูนย์ OTOP จังหวัดลพบุรี บริเวณศาลากลางตั้งอยู่ไกลเกินไป รถรางเดินทางไปไม่ถึง

นโยบายการพัฒนาแหล่งส่งเสริมการท่องเที่ยวลพบุรี

จากการศึกษาแผนพัฒนาการพัฒนาเมืองลพบุรีด้านการท่องเที่ยวและบริการตาม แผนงานอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเมืองลพบุรีและบริเวณโดยรอบของกรมศิลปากร พบว่า เมืองลพบุรีนั้นเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงมาก เพราะนอกจากจะมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่น่าสนใจแล้ว ยังมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองที่สำคัญจำนวนมาก ที่สามารถอนุรักษ์และพัฒนาให้เกิดประโยชน์ทางสังคมและเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นอีก ทางหนึ่งด้วย ดังนั้นจึงควรใช้โบราณสถานในเมืองลพบุรีให้เกิดประโยชน์เป็น โดยมีเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ ดังนี้

- เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาท่องเที่ยวและศึกษา
- เพื่อให้ผู้มาท่องเที่ยวและผู้มาศึกษามีความเข้าใจพร้อมทั้งมีความเพลิดเพลิน และ ชาบซึ่งในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชาติโดยมีการท่องเที่ยวเป็นสื่อ
- เพื่อให้โบราณสถานเข้ามามีบทบาทในการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น
- เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ของประชาชนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาว ต่างประเทศ
- เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นรักษา หวงแหนและภูมิใจในจังหวัดลพบุรีมากขึ้น

ทั้งนี้ได้จัดแผนการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนตามนโยบาย ด้วยการจัดทำอุปกรณีสื่อ ความหมายและนำชมโบราณสถานเมืองลพบุรี จัดทำเอกสาร แผ่นพับเพื่อการบริการ จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น สำนักงานบริการข้อมูล เป็นต้น

กรณีศึกษา

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง (2547) ได้ทำการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และมีอยู่หลายแห่งที่นักท่องเที่ยวยังไม่ทราบเนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์และการจัดการเส้นทางเที่ยวแบบใหม่ๆ โดยประเด็นหลักของการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นั้นได้พิจารณาการจำลองรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยว ที่มีการทดสอบเส้นทางของการท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อก่อประโยชน์แก่ทุกฝ่ายทางต่อการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

ซึ่งผลของการวิจัยพบว่ามีเส้นทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จำนวน 16 เส้นทางจากเกณฑ์การแบ่งตามเนื้อหาของเรื่องราวประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ทั้งนี้เส้นทางที่ได้ทำการศึกษาดังกล่าวจะนำไปใช้ร่วมกับโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยวเดิมให้มีความสมบูรณ์โดยจัดทำเป็นเส้นทางแผนที่และรายละเอียดของสถานที่ตลอดเส้นทางเพื่อนำไปแจกจ่ายแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยตัวเอง โดยมีสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเป็นแกนนำ ทั้งนี้ต้องส่งเสริมเผยแพร่ความรู้แก่ภาคีและผู้ประกอบการสถาบันการศึกษา และเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับปรุงเส้นทางที่เข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ และปัจจัยพื้นฐานการท่องเที่ยว ให้เหมาะสม เพื่อสร้างความประทับใจและความสะดวกสบายเพื่อจะทำให้แหล่งเที่ยวเป็นที่รู้จัก ดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การสร้างรายได้แก่ชุมชนและท้องถิ่นต่อไป

Kostiainen (1997) ได้ทำการศึกษาวิจัย “ย้อนรอยการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ภายใต้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” อูโว กล่าวว่า การท่องเที่ยวในแต่เมื่อนั้นมีหลากหลาย ตามสภาพของประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสภาพธรรมชาติ ทั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะเจาะจงไปยังการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ ที่ได้ถูกกำหนดหรือสิ่งโบราณสถานที่สร้างขึ้นมาอย่างช้านาน โดยมีวัตถุประสงค์จะพัฒนาและอนุรักษ์ให้เป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อไป ผลการศึกษาพบว่าปัจจุบันในหลายประเทศได้ใช้การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวขั้นต้นในการท่องเที่ยวของประเทศนั้นๆ ซึ่งในการใช้มรดกโบราณสถานจะมีความอ่อนไหวอย่างมากสำหรับนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการท่องเที่ยวถ้ามีการ

จัดการที่ไม่เหมาะสม ทั้งนี้สิ่งสำคัญในการจัดการโบราณสถานและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์คือการให้สถานที่นั้นคงสภาพเดิมมากที่สุดเพื่อให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวและเกิดการสร้างจินตภาพที่ย้อนรอยหรือร่องรอยอดีตของสถานที่นั้นๆ ให้มากที่สุด นอกจากนี้ยังต้องสร้างองค์กรขึ้นมากำกับดูแลการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ภายใต้ระเบียบข้อบังคับที่เห็นชอบในการจัดการการท่องเที่ยวหรือตามข้อเสนอแนะและหลักการของ UN เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สรุป

จากการศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่ได้กล่าวถึงนั้น เป็นแนวทางที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์เมืองเก่าและประสบความสำเร็จมาแล้วในต่างประเทศ จะมีหลักเกณฑ์สำคัญก่อนที่จะเข้าไปทำการอนุรักษ์ในส่วนรายละเอียด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาแนวทางการนำเข้าสู่ (Approach) ปัญหาการอนุรักษ์เมืองเก่าหาแนวทางการแก้ปัญหาในระดับต่าง ๆ พร้อมกับการกำหนดวิธีการ (Methodology) และขั้นตอน (Planning Process) ตลอดจนการตั้งเป้าหมายที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาอนุรักษ์เมืองเก่า นั้น ๆ ต่อไป ดังในการศึกษาแนวทางในการพัฒนาอนุรักษ์พื้นที่เมืองเก่าลพบุรี เป็นกรณีตัวอย่างในครั้งนี้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองโบราณลพบุรี เทศบาลตำบลท่าหิน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวใน เมืองโบราณลพบุรี และเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการ รองรับการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ ดังนั้นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ คุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยจากข้อมูลเอกสาร การสำรวจพื้นที่ สิ่งพิมพ์ การออกแบบสอบถามจากบุคคลและองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่เมืองลพบุรี

การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบถึงสภาพภูมิประเทศ ประวัติความเป็นมาของการ ท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงสภาพทั่วไปของเมืองเก่าลพบุรี เป็นการ วิเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย เอกสาร / รายงาน / บทความ / สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย การสังเกต การใช้แบบสอบถามจากกลุ่ม ตัวอย่างในพื้นที่

การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ในด้านของการ พัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรี และเข้าใจถึงการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการวิเคราะห์จาก ข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย การสังเกต การใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. หลักการและองค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยว
2. ปัญหาและลักษณะของเมืองเก่าในการพัฒนาและอนุรักษ์
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ
4. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งโบราณสถาน
5. แนวความคิดเกี่ยวกับเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว

6. กรณีศึกษา

7. ประวัติ วิวัฒนาการและการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนาม บันทึกข้อมูลต่าง ๆ จากการสังเกต การสัมภาษณ์สอบถามผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาพื้นที่ทางกายภาพ โดยการออกแบบสอบถามในการศึกษาคำนี้ ใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวและกลุ่มประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ศึกษา โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้การคำนวณตามสูตรของ Yamane คือ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N = ขนาดของประชากร
 E = ขนาดของความคลาดเคลื่อน

ซึ่งกำหนดให้มีระดับความเชื่อมั่น 95% หรือ $Z = 1.96$ และมีความคลาดเคลื่อน (E) เท่ากับ 10% และสัดส่วนประชากรเท่ากับ 0.5 สามารถประมาณจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

ก) **กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว** จากการศึกษาถึงจำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดลพบุรี รวมชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่ามีจำนวนทั้งหมด 2,197,042 คนต่อปี หรือโดยเฉลี่ยแล้วเท่ากับ 6,019 คนต่อวัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2550)

$$n = \frac{2,197,042}{1 + 2,197,042 \times (0.1)^2} = 99.99$$

ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเท่ากับ 100 คน โดยได้เพิ่มจำนวนเป็น 120 คน เพื่อลดความผิดพลาดจากการตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์

ข) **กลุ่มตัวอย่างประชาชน** ใช้จำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลท่าหิน เท่ากับ 120,121 คน (กรมการปกครองมหาดไทย, 2550)

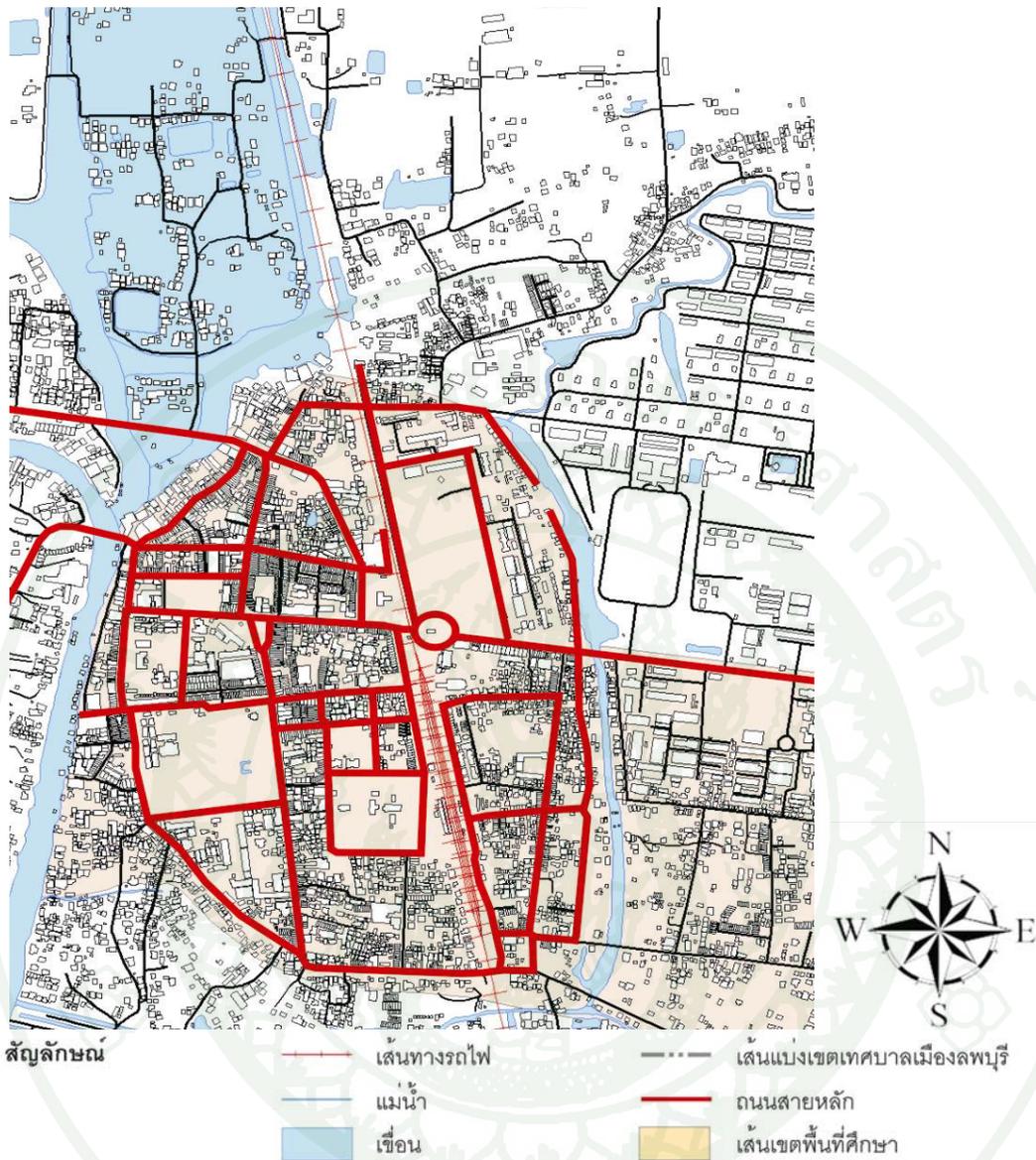
$$n = \frac{120,121}{1 + 120,121 \times (0.1)^2} = 99.99$$

ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชาชนเท่ากับ 100 คน โดยได้เพิ่มจำนวนเป็น 120 คน เพื่อลดความผิดพลาดจากการตอบแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ และวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Sampling) กล่าวคือ กำหนดการเก็บแบบสอบถามออกไปตามอาชีพของประชาชน เช่น นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ ค้าขาย แม่บ้าน เกษตรกร รับจ้างทั่วไป ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ศึกษา

ค) **กลุ่มตัวอย่างสถานประกอบการ** กลุ่มตัวอย่างจะพิจารณาแบบเจาะจง (Possessively Methods) โดยกลุ่มบริษัทนำเที่ยว โรงแรม และบริษัทขนส่งที่มีอยู่ในจังหวัดลพบุรีซึ่งเป็นกลุ่มหลัก ๆ ที่มีนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนทั้งที่เดินทางมาส่วนตัวและมาในรูปแบบของการทำบุญ 9 วัด ทั้งนี้วิธีการเก็บตัวอย่างใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) เนื่องจากเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีไม่มาก

- ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเอกสาร รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม รายงานข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวในพื้นที่ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ โดยมาจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

- สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดลพบุรี
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- สำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี
- สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กรมโยธาธิการและผังเมือง

ภาพที่ 3.1 พื้นที่กลุ่มตัวอย่างเมืองเก่าลพบุรี เทศบาลตำบลท่าหิน อำเภอเมือง จ.ลพบุรี

การวิเคราะห์แบบสอบถาม

1) นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ปัญหา เอกลักษณะและคุณค่าของพื้นที่ศึกษา รวมถึงสถานการณ์การการท่องเที่ยว และผลกระทบจากการเข้ามาของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น และมีต่อพื้นที่ศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลทางกายภาพ สังคมและวิถีชีวิตของประชากรในพื้นที่ กฎหมาย แผนพัฒนา นโยบาย และข้อจำกัดต่าง ๆ รวมทั้งสถานการณ์การท่องเที่ยวในอดีต

จนถึงปัจจุบัน เพื่อทราบถึงศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวรวมถึงการวิเคราะห์หาจุดอ่อนจุดแข็ง โอกาส แนวโน้มการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ศึกษา

2) การวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่า จากแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์ทั้งวิธีการสรุปบรรยายและใช้วิธีการประมวลผลจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (SPSS) นำเสนอในรูปแบบการบรรยายและตารางข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และคะแนนลำดับความคิดเห็น โดยแบ่งเกณฑ์ในการให้ค่าน้ำหนักความคิดเห็น 2 ลักษณะ ดังแสดงในตารางที่ 3.1 และตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.1 การให้ค่าน้ำหนักลำดับความคิดเห็นของแบบสอบถามลักษณะที่ 1 (จัดลำดับ)

ลำดับความคิดเห็น	การให้ค่าน้ำหนัก
ลำดับที่ 1	3
ลำดับที่ 2	2
ลำดับที่ 3	1

ตารางที่ 3.2 การให้ค่าน้ำหนักลำดับความคิดเห็นของแบบสอบถามลักษณะที่ 2 (มาตราส่วนประมาณค่า)

ลำดับความคิดเห็น	การให้ค่าน้ำหนัก
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
พอใช้	2
น้อย	1

3) เปรียบเทียบสถานที่ กิจกรรมและรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรีในปัจจุบันกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ว่าสอดคล้องและเพียงพอหรือไม่ รวมทั้งหาความ

เหมาะสมของรูปแบบ และเส้นทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่เมืองลพบุรี

4) วิเคราะห์ศักยภาพและปัจจัยที่ส่งผลทั้งทางด้านบวกและด้านลบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

สรุปผลการศึกษา

เป็นการสรุปผลการศึกษาและเสนอแนะแนวทางเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเขตเมืองโบราณลพบุรี ให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองโบราณลพบุรี และเพื่อเป็นแผนการพัฒนาระดับพื้นที่บางส่วนของผู้ชมชน โดยรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียด โดยเอาจังหวัดลพบุรีเป็นกรณีศึกษากรณีตัวอย่างและเน้นการศึกษาเฉพาะการพัฒนาอนุรักษ์ทางกายภาพเท่านั้น

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานและการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณลพบุรี

จังหวัดลพบุรีเป็นเมืองหนึ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งทางด้านวิถีชีวิต ศิลปะวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม โดยเฉพาะโบราณสถานในเขตเมืองเก่าลพบุรีที่มีการผสมผสานระหว่างศิลปะละโว้และขอม ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จำเป็นต้องศึกษาถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมาของโบราณสถานแต่ละแห่งในพื้นที่ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการวิเคราะห์ การวางแผนพัฒนาและศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าลพบุรี นอกจากนี้ยังรวมถึงการศึกษาทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของพื้นที่ โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว และวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลภาคสนาม (Field Survey) เพื่อนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ข้อมูลพื้นฐานเมืองลพบุรี

ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี

เมืองลพบุรีเป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ระดับต้น ๆ ของประเทศ เมืองลพบุรีนั้นมีการสร้างเมืองซ้อนทับกันมาหลายยุคสมัยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน จึงกลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางด้าน การตั้งถิ่นฐาน การค้า เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วัฒนธรรมที่หลากหลาย นอกจากนี้มีการค้นพบหลักฐานการตั้งชุมชนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่ง (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2538)

บทบาทและหน้าที่ของเมืองลพบุรี เป็นเมืองรองเป็นเมืองบริวารล้อมรอบและจะต้องพึ่งพาเมืองหลวงกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลัก จากประวัติการตั้งถิ่นฐานเมืองเก่าลพบุรีมีศูนย์กลางความเจริญ ณ ตรงบริเวณพื้นที่ตั้งของเมืองลพบุรีโบราณ ภายในเขตการปกครอง ตำบลท่าหิน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีในปัจจุบัน การพัฒนาเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการสร้างเมืองซ้อนทับเมืองเดิม ทั้งนี้สามารถจำแนกยุคสมัยออก 3 ยุค

ยุคสมัยของเมืองลพบุรีแบ่งออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคสมัยประวัติศาสตร์ และยุคสมัยรัตนโกสินทร์ มีรายละเอียดดังนี้

ยุคก่อนประวัติศาสตร์

เมืองลพบุรีมีการขุดค้นพบจากกรมศิลปากรเกี่ยวกับชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญหลายแห่ง ได้แก่ ถ้ำกระดำหรือถ้ำกระดาน เขาสนามแจง อ.บ้านหมี่ พบเครื่องหินที่เป็นแบบเดียวกันกับที่ฮัวบิन्ह ประเทศเวียดนาม มีอายุระหว่าง 4,000-12,000 ปี และที่บ้านโคกเจริญ ต.บัวชุม อ.ชัยบาดาล พบหลักฐานของกลุ่มคนก่อนประวัติศาสตร์ อายุประมาณ 2,500-3,000 ปี วัตถุที่มีการขุดค้นพบประกอบด้วย ขวานหินขัด กำไลหิน ลูกปัดเปลือกหอย และขุดค้นพบหลุมฝังศพประมาณ 50 หลุม บริเวณศูนย์การทหารปืนใหญ่ลพบุรี นอกจากนี้ยังมีการขุดค้นพบต่อมาเรื่อย ๆ ในบริเวณบ้านตี่ลัง ตำบลช่องสาริกา อ.พัฒนานิคม

จากการสำรวจแหล่งโบราณคดีในเขตจังหวัดลพบุรี พบว่าแหล่งโบราณคดีบ้านท่าแค อ.เมืองลพบุรี มีการแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ (กรมศิลปากร, 2537)

- สมัยที่ 1 เป็นคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในท่าแค มีการเพาะปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ และอื่น ๆ ตามหลักฐานที่ขุดค้นพบ
- สมัยที่ 2 เป็นชุมชนที่มีการแบ่งระบบงานในกิจกรรมชุมชนรวมถึงการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับชุมชนอื่น ๆ
- สมัยที่ 3 เป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่กว่าเดิมมาก และขยายพื้นที่ครอบคลุมทั้งหมดของเนินดิน

ยุคสมัยประวัติศาสตร์

ลวประสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16) จากการสำรวจได้พบหลักฐานของชุมชนที่มีช่วงอายุสมัยทวารวดี จำนวน 18 แห่ง กระจายอยู่ตาม อำเภอต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในเขต อ.เมืองลพบุรี อ.บ้านหมี่ อ.โคกสำโรง ทั้ง 3 ชุมชนนี้ในสมัยทวารวดี มีการค้นพบหลักฐาน

ว่ามีการพัฒนาต่อจากชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ เพราะสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ มีการรับวัฒนธรรมจากอินเดียในช่วงยุคนี้ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพชุมชนดั้งเดิมเป็นชุมชนที่มีระบบสังคมซับซ้อนหรือสังคมระดับเมือง ชุมชนสมัยทวารวดีที่ค้นพบได้แก่ เมืองลพบุรี เมืองดงมะรุ้ม เมืองใหม่ไพศาล และเมืองชัยจำปา

ลวปุระ: นครรัฐแห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางศิลปวัฒนธรรมและสังคมขึ้นที่เมืองลพบุรีซึ่งแตกต่างไปจากศิลปะสมัยทวารวดีอย่างเห็นได้ชัด เพราะมีลักษณะคล้ายหรือมีอิทธิพลของศิลปะขอม (เขมร) ปนอยู่ จึงเรียกรูปแบบศิลปะในระยนี้ว่า “ศิลปะลพบุรี” เจริญรุ่งเรืองถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ได้เสื่อมสลายลงอันเนื่องจากการแพร่หลายของพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์

ละโว้ - อโยธยา: ศูนย์การค้าของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ในช่วงสมัยพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์มีความเจริญรุ่งเรืองที่เมืองลพบุรีและบริเวณภาคกลาง ในพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นช่วงระยะเวลาเดียวกับสุโขทัยตอนต้น ซึ่งในช่วงระยะเวลานี้ศูนย์กลางความเจริญได้ย้ายไปที่เมืองอโยธยาริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เมืองลพบุรีจึงได้ลดฐานะเป็นเมืองลูกหลวงของอโยธยา ในระยะนี้เมืองลพบุรียังคงเป็นเมืองศูนย์กลางทางศาสนาและศิลปวิทยาการ ดังที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดารว่าพระยาจำเมืองแห่งเมืองพะเยาและพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัยได้เสด็จมาศึกษาเล่าเรียนศิลปศาสตร์ต่าง ๆ กับพระสุกกทันตฤาษีที่เขาสมอคอนเมืองลพบุรี

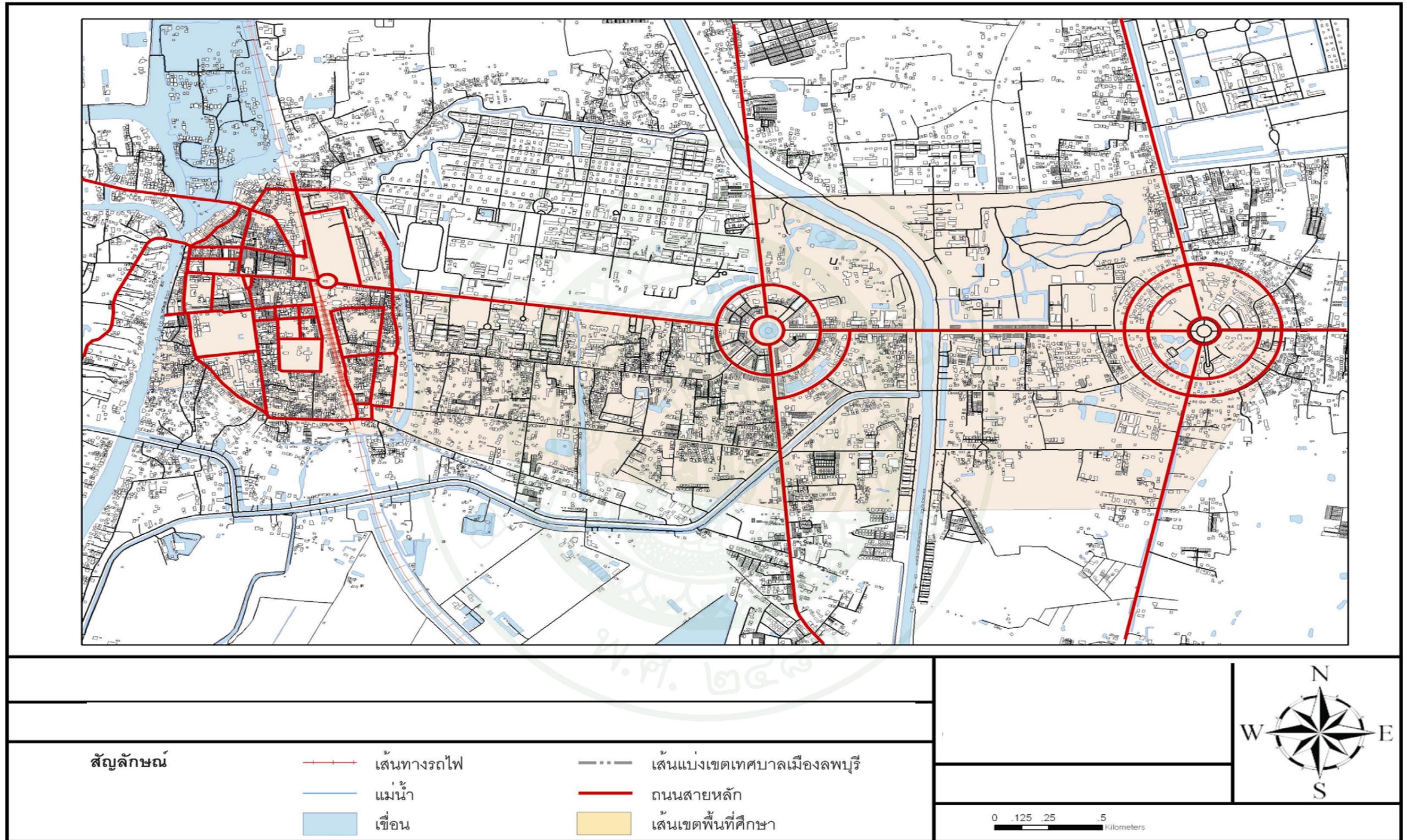
ลพบุรี: นครแห่งยุพราชในสมัยอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้สร้างเมืองลพบุรีขึ้นเป็นราชธานีแห่งที่สองเมื่อ พ.ศ.2208 โดยช่างชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ออกแบบและสร้างป้อมปราการพระราชวังด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมทางยุโรป แนวกำแพงเมืองจะขยายออกไปทางทิศตะวันออกของเมือง มีการสร้างป้อมขึ้นใหม่ตามมุมเมือง และสร้างประตูเมืองขึ้นใหม่ทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีการสร้างสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น บ้านหลวงรับราชทูต พระที่นั่งเย็น ณ ทะเลชุบศรวัดกวิศราราม วัดสันเปาโล และโปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ และแปลงศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้เป็นวัดนิกายในหินยาน เช่นพระปรางค์สามยอด เป็นต้น ภายหลังพระนารายณ์เสด็จสวรรคตพระเพทราชาได้ย้ายนครหลวงกลับไปกรุงศรีอยุธยา เมืองลพบุรีจึงขาดการทะนุบำรุงรักษาจึงเสื่อมโทรมลง

ยุคสมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถานแห่งนี้ จึงโปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์แหล่งอารยธรรมต่าง ๆ ในอดีต โดยพระศรีสุริยวงศ์ที่สมุหกลาโหมเป็นแม่กอง ในการซ่อมแซมพระที่นั่ง จันทรพิศาลกับกำแพงและประตูวังโดยรอบ และพระราชทานนามพระราชวังขึ้นใหม่ว่า “พระนารายณ์ราชนิเวศ” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงริเริ่มให้สร้างเส้นทางรถไฟผ่านตัวเมืองลพบุรี และมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประเทศใหม่ พระองค์พระราชทานนามหมู่พระที่นั่งพิमानมงกุฏและตึกต่าง ๆ เป็นศาลาว่าการมณฑลจนถึงสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้สร้างเมืองใหม่ขึ้นทางด้านตะวันออกของเมืองเดิม จึงได้ทำการย้ายจากที่ทำการในหมู่พระที่นั่ง มายังบริเวณเมืองใหม่ ซึ่งจัดเป็นศูนย์ราชการมาจนถึงปัจจุบัน ((กรมศิลปากร, 2537)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองลพบุรีนั้นมีความเหมาะสมในการเป็นศูนย์กลางของภาคกลางตอนล่าง เนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมที่สำคัญ สามารถติดต่อกับเมืองอื่น ๆ ได้ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยเฉพาะทางน้ำสามารถใช้แม่น้ำลพบุรีติดต่อกับหัวเมืองทางใต้ ตะวันออก และเหนือได้สะดวก เรือสำเภาที่ทำการค้ากับเมืองลพบุรีในสมัยโบราณสามารถเข้าส่งสินค้าได้ถึงตัวเมืองลพบุรี อีกทั้งยังมีปรากฏร่องรอยถนนโบราณจากเมืองลพบุรีติดต่อระหว่างชุมชนต่าง ๆ อย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้นลพบุรีจึงเป็นทั้งศูนย์กลางของเมืองทหาร การค้า การบริการ สังคมและศิลปวัฒนธรรมหลายยุคหลายสมัย ดังที่เห็นได้จากร่องรอยอารยธรรมของเมืองโบราณสถานไว้อย่างมากมาย

ภาพที่ 4.1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี
ที่มา: สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองลพบุรี (2551)

สภาพโดยทั่วไปของเมืองลพบุรี

ลักษณะทางด้านกายภาพ

1) ที่ตั้งและอาณาเขต

เทศบาลเมืองลพบุรีตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำลพบุรี มีพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเมืองเก่าลพบุรีประกอบด้วยพื้นที่ ตำบลท่าหิน และบางส่วนของตำบลทะเลชุบศร มีพื้นที่ 6.85 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,836 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ เขตหวงห้ามเพื่อใช้ในราชการทหาร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ด้านทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลเขาสามยอด ด้านทิศใต้ติดต่อกับตำบลป่าตาล ตำบลโพธิ์เก้าต้น ด้านทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลทะเลชุบศร และด้านทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลพรหมมาستر ดังในภาพที่ 8

2) สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของเทศบาลเมืองลพบุรีตัวเมืองจะเป็นแนวยาวไปตามทิศตะวันตกโดยพื้นที่ทางทิศตะวันออกจะเป็นเนินสูง และลาดมาทางทิศตะวันตก ซึ่งเป็นบริเวณที่ลุ่ม มีแม่น้ำลพบุรี และลำคลองอีกหลายสายไหลผ่านมีพื้นที่รอบตัวเมืองเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

3) สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของเทศบาลเมืองลพบุรี เป็นลักษณะฝนเมืองร้อนสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึง กลางเดือนพฤษภาคม โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ย 29-32 องศาเซลเซียส ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่าน มีปริมาณน้ำฝนมากในระยะปลายเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ โดยรับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่าน โดยเฉลี่ยในเดือนที่หนาวที่สุดจะสูงกว่า 18 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำที่สุดจะอยู่ในช่วงเดือนธันวาคมและมกราคมอุณหภูมิประมาณ 23 องศาเซลเซียส

4) โครงสร้างพื้นฐาน

ด้านการคมนาคมขนส่ง

การติดต่อภายในจังหวัดรวมถึงเขตพื้นที่เทศบาลเมืองลพบุรี สามารถเดินทางได้โดยทางรถยนต์และรถไฟ ดังนี้

ทางรถยนต์ ระยะทางจากกรุงเทพฯ เข้าสู่จังหวัดลพบุรี ระยะทาง 135 กิโลเมตร การเดินทางสามารถเดินทางได้ด้วยรถยนต์ รถโดยสารประจำทางและรถยนต์โดยสารปรับอากาศ บริการทุกระยะ มีสถานีขนส่งตั้งอยู่ในเมืองลพบุรี 1 แห่ง

ทางรถไฟ มีเส้นทางรถไฟผ่าน 2 สาย คือสายเหนือผ่าน อ.เมืองลพบุรี และ อ.บ้านหมี่ ลางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่าน อ.พัฒนานิคม อ.ชัยบาดาล และ อ.ลำสนธิ เป็นประจำ

ด้านสาธารณูปโภค

ถนน ในเขตเทศบาลมีถนนจำนวน 62 สาย รวมความยาวทั้งสิ้น 31,722 เมตร ถนนเป็นเส้นทางที่เทศบาลตัดและขยายให้บริการแก่ประชาชนในเขตเทศบาลอย่างเพียงพอและทั่วถึง

การไฟฟ้า มี 2 หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดลพบุรี และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อ.โคกสำโรง เทศบาลเมืองลพบุรีมีหน้าที่ความรับผิดชอบในด้านการติดตั้งซ่อมแซมอุปกรณ์ไฟฟ้าสาธารณะที่ให้ความสว่างในตรอก ซอย และถนน

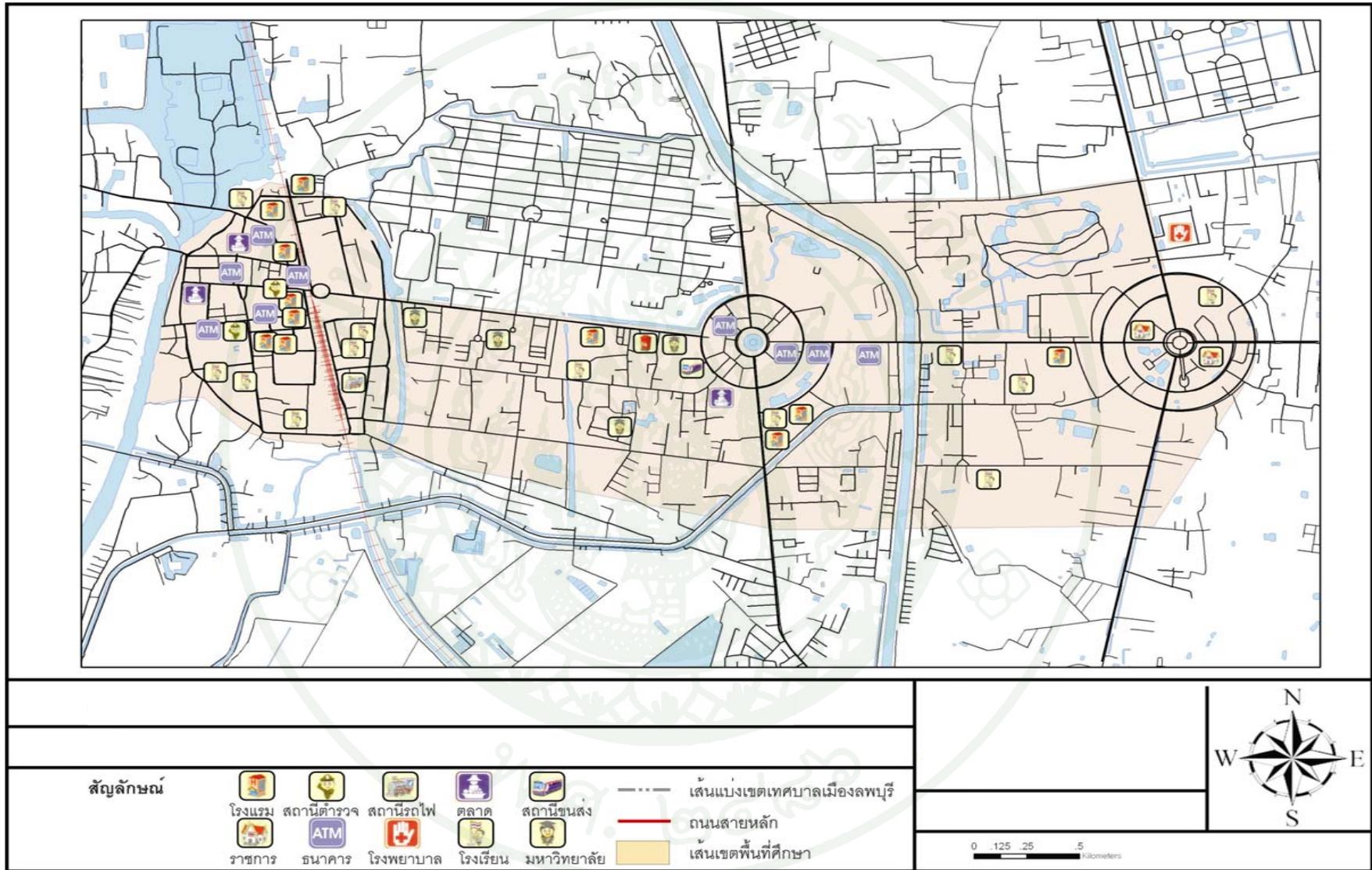
การประปา แบ่งเขตการจำหน่ายเป็น 2 เขต คือ การประปาเทศบาลเมืองลพบุรี ใช้น้ำดิบจากคลองชลประทานอนุศาสนนันท์ สายชัยนาท – ป่าสัก และจากแม่น้ำลพบุรี โดยให้บริการในเขตเทศบาลตำบลท่าหิน และนอกเขตเทศบาลบางส่วน รวมถึงการประปาส่วนภูมิภาคของจังหวัดลพบุรี

การสื่อสาร การสื่อสารแห่งประเทศไทยมี 16 แห่ง อยู่ในเขตเทศบาล 3 แห่ง คือ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขลพบุรี ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขพระนารายณ์ มีสถานีวิทยุหลัก ๆ อยู่ 3 แห่งในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี

ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ

ในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี ส่วนใหญ่ประชาชนประกอบอาชีพรับราชการ เนื่องจากจังหวัดลพบุรีเป็นเมืองราชการจึงมีผู้รับราชการเป็นจำนวนมาก รองลงมาคือ อาชีพค้าขาย บริการ และอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ในเขตเทศบาลเมืองมีตลาดสดด้วยกันทั้งหมด 4 แห่ง เป็นของเขตเทศบาล 1 แห่ง เอกชน 3 แห่ง โรงแรม 17 แห่ง อุตสาหกรรมขนาดเล็ก 8 แห่ง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2547) ถือได้ว่ารายได้หลักของจังหวัดลพบุรีคือด้านพาณิชยกรรม ในปี 2551 มีรายได้เฉลี่ย 9,973 ล้านบาท รองลงมาคือ รายได้จากการท่องเที่ยว ในปี 2551 มีรายได้เฉลี่ย 1,544 ล้านบาท เนื่องจากลพบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมากในอำเภอลพบุรี จำแนกทรัพยากรการท่องเที่ยวออกได้เป็น 3 ชนิด คือ

- 1) **แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ** ในพื้นที่จังหวัดลพบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวทางทรัพยากรธรรมชาติด้วยกันทั้งสิ้น 63 แห่ง
- 2) **แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์** ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน ที่มีความสำคัญตั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน ในพื้นที่จังหวัดลพบุรีมีทั้งสิ้น 29 แห่ง
- 3) **แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตคนไทย** ทั้งงานประเพณี ความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ โดยในพื้นที่จังหวัดลพบุรี มีจำนวนแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะนี้ 11 แห่ง

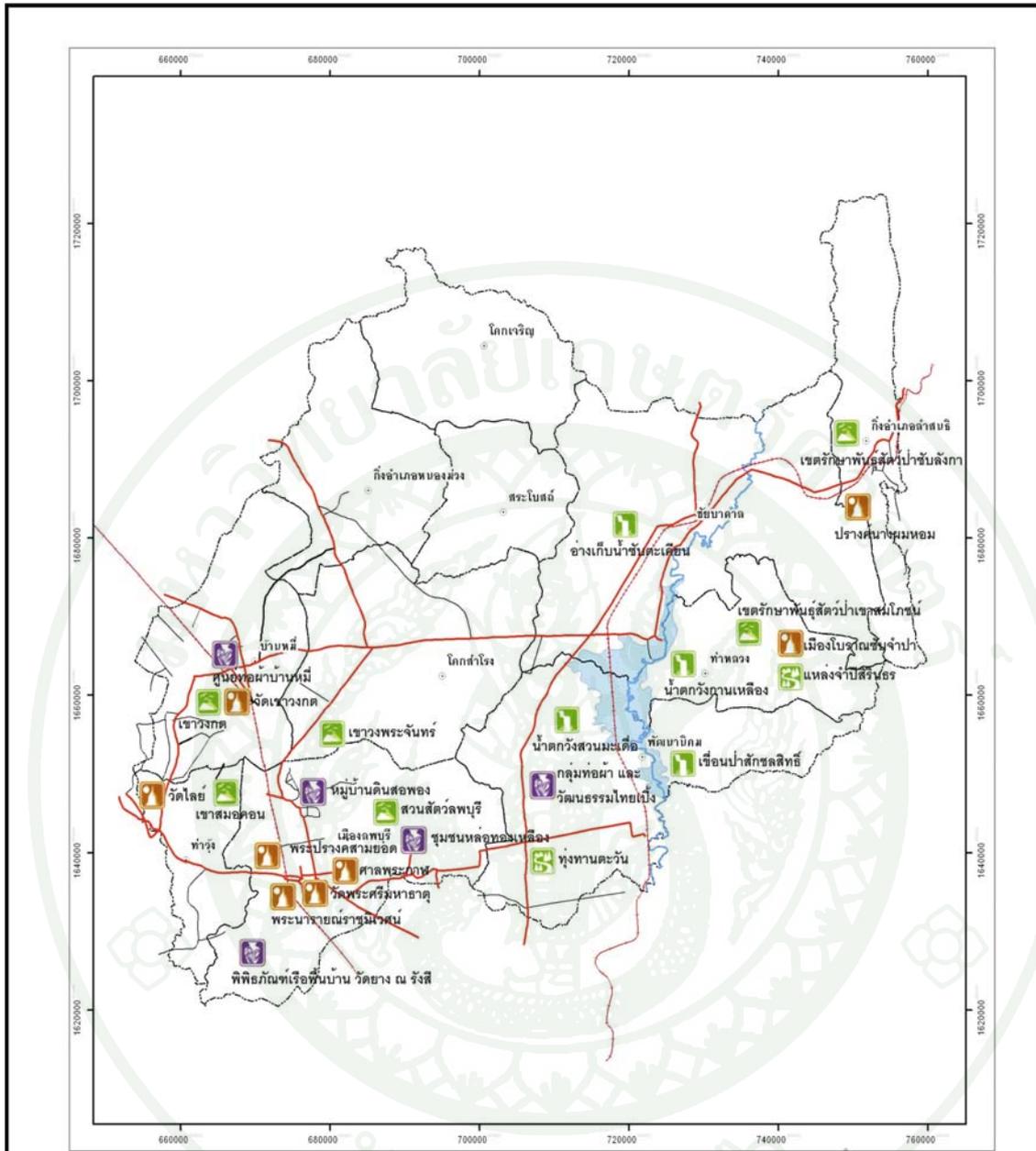
ภาพที่ 4.2 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการเขตเทศบาลเมืองลพบุรี

ที่มา: สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองลพบุรี (2551)

ตารางที่ 4.1 สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดลพบุรี

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น
1. ทุ่งทานตะวัน (อ.ชัยบาดาล , อ.พัฒนานิคม)	1. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ*	1. ตลาดน้ำลพบุรี* หน้าวัดเชิงท่า
2. เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ (อ.พัฒนานิคม)	2. พระปรางค์สามยอด*	2. ศูนย์ศิลปาชีพประชาชนสุวรรณคี
3. สวนจำปาลีรัตนธร (อ.ท่าหลวง)	3. ศาลพระกาฬ*	3. หมู่บ้านดินสอพอง*
4. ป่าซับลังกา (อ.ลำสนธิ)	4. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช*	4. บ้านท่ากระยาง* (แหล่งท่องเที่ยวทองเหลือง ที่ใหญ่สุดในประเทศ)
5. ป่าวังเพลิงม่วงค่อม นารายณ์	5. บ้านหลวงรับราชทูต หรือบ้านวิชาเยนทร์*	5. หมู่บ้านหินสองก้อน*
6. ป่าชัยบาดาล	6. ศาลหลักเมืองหรือศาลลูกศร*	6. ศูนย์อนุรักษ์ผึ้ง
7. ป่าเขาเพนียด	7. เทวสถานปรางค์แขก*	7. กิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ทหาร
8. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา	8. พระที่นั่งไกรสรสีหราช*	
9. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ (อ.ชัยบาดาล)	9. วัดยาง ณ รังสี และพิพิธภัณฑวัตถุเรือพื้นบ้าน*	
10. อ่างเก็บน้ำพระงาม	10. วัดสันเปาโล*	
11. อ่างเก็บน้ำซับตะเคียน	11. วัดมณีชลขันธ์*	
12. อ่างเก็บน้ำซับเหล็ก	12. วัดตอขลุ*	
	13. วัดไผ่	
	14. วัดเขาพระงาม*	
	15. วัดเขาสมโภชน์	
	16. วัดกัทธิพนาราม	
	17. วัดธรรมมิการาม หรือวัดค้างคาว	
	18. เขาสมอคอน	
	19. เขาวงพระจันทร์ (รอยพระพุทธรูปบาท)	
	20. พระบรมราชานุสาวรีย์* สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	
	21. แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	
	22. ปรางค์นางผมหอม	
	23. วัดเสาธงทอง*	
	24. วัดเชิงท่า	

หมายเหตุ: แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี

การพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองโบราณลพบุรี เทศบาลตำบลท่าหิน อ.เมือง จ.ลพบุรี

ภาพที่ 4.3 สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดลพบุรี
ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2550)

ลักษณะทางด้านสังคม

ความหนาแน่นของประชากรและอัตราการเปลี่ยนแปลงในเขตเมืองลพบุรีและพื้นที่ต่อเนื่องมีดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนประชากร อัตราการเปลี่ยนแปลง และความหนาแน่นของประชากร จำแนกเป็นรายอำเภอ พ.ศ.2547 - 2551

อำเภอ	จำนวนประชากร					อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)				ความหนาแน่น ของประชากร พ.ศ.2551 (ต่อ ตร.กม.)
	2547	2548	2549	2550	2551	2547	2548	2549	2550	
เมืองลพบุรี	248,672	249,421	249,907	247,842	250,574	0.3	0.2	-0.8	1.1	443
โคกเจริญ	24,173	24,321	24,447	24,459	24,382	0.6	0.5	0.0	-0.3	77
โคกสำโรง	86,151	86,215	86,208	85,929	85,970	0.1	0.0	-0.3	0.0	88
ชัยบาดาล	88,130	88,648	89,077	89,298	89,920	0.6	0.5	0.2	0.7	72
ท่าเรือ	50,661	50,687	50,165	49,871	49,803	0.1	-1.0	-0.6	-0.1	205
ท่าหลวง	27,653	27,996	28,093	28,244	28,434	1.2	0.3	0.5	0.7	53
บ้านหมี่	1,167	80,926	80,464	79,690	79,513	-0.3	-0.6	-1.0	-0.2	136
พัฒนานิคม	5,518	61,306	62,013	62,874	63,479	9.4	1.1	1.4	1.0	123
ลำสนธิ	5,786	25,895	25,930	26,000	26,065	0.4	0.1	0.3	0.2	58
สระโบสถ์	1,145	21,279	21,301	21,301	21,331	0.6	0.1	0.0	0.1	70
หนองม่วง	35,266	35,257	35,170	34,313	34,330	0.0	-0.2	-2.5	0.0	77
รวม	574,322	751,951	752,775	749,821	753,801	0.3	0.1	-0.4	0.5	122

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2551)

ประชากรในเขตเมืองลพบุรีแบ่งออกได้ดังนี้ในเขตเทศบาล (พ.ศ.2551) ชาย 71,574 คน หญิง 62,251 คน นอกเขตเทศบาล ชาย 58,879 คน หญิง 57,870 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2551)

การศึกษาในจังหวัดลพบุรีแบ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาทั้งที่มีในเขตอำเภอเมืองลพบุรีและในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดลพบุรี ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.3 จำนวนโรงเรียนจำแนกตามสังกัดเป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2551

อำเภอ	รวม	สนง.	สำนักบริหารงาน	สำนักประสาน	อื่น ๆ
		คณะกรรมการ การศึกษาขั้น พื้นฐาน	คณะกรรมการ ส่งเสริม การศึกษาเอกชน	และพัฒนาการ จัดการศึกษา ท้องถิ่น	
เมืองลพบุรี	107	78	23	5	1
โคกเจริญ	16	16	-	-	-
โคกสำโรง	51	45	3	3	-
ชัยบาดาล	59	53	6	-	-
ท่าม่วง	33	31	2	-	-
ท่าหลวง	21	20	1	-	-
บ้านหมี่	53	48	3	2	-
พัฒนานิคม	38	36	2	-	-
ลำสนธิ	16	16	-	-	-
สระโบสถ์	14	13	1	-	-
หนองม่วง	23	19	4	-	-
รวม	431	375	45	10	1

ที่มา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 และ เขต 2 (2551)

ปัญหาเบื้องต้นเมืองลพบุรี

เนื่องจากเมืองลพบุรีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย และนับตั้งแต่มีการสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือตัดผ่านเมืองลพบุรียิ่งทำให้มีคนรู้จักแหล่งโบราณสถานในเมืองลพบุรีมากขึ้น ประกอบกับจังหวัดลพบุรีตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร

มากนักจึงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว และจากการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สาธารณูปโภค สาธารณูปการต่าง ๆ ในเมืองลพบุรีให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ทำให้เมืองลพบุรีมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาทางด้านกายภาพในเมืองลพบุรีเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เมืองลพบุรีเกิดสภาวะเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโดยรอบสถานที่โบราณสถาน นอกจากนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับในเมืองใหญ่ทั่ว ๆ ไป ทั้งในด้านของทัศนอุจาด (Visual Pollution) ด้านจินตภาพของเมืองลพบุรี การทำลายแหล่งศิลปกรรม ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่ ปัญหาการใช้ที่ว่างสาธารณะ ผลกระทบจากแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ ที่มีผลต่อการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าลพบุรี ทำให้โบราณสถานต่าง ๆ เหล่านั้นที่ตั้งอยู่ในเมืองลพบุรีเกิดความเสียหาย และลดคุณค่าของตัวโบราณสถานลงไปอย่างมาก ดังปัญหาที่เกิดขึ้นในเมืองลพบุรีดังนี้

ปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน

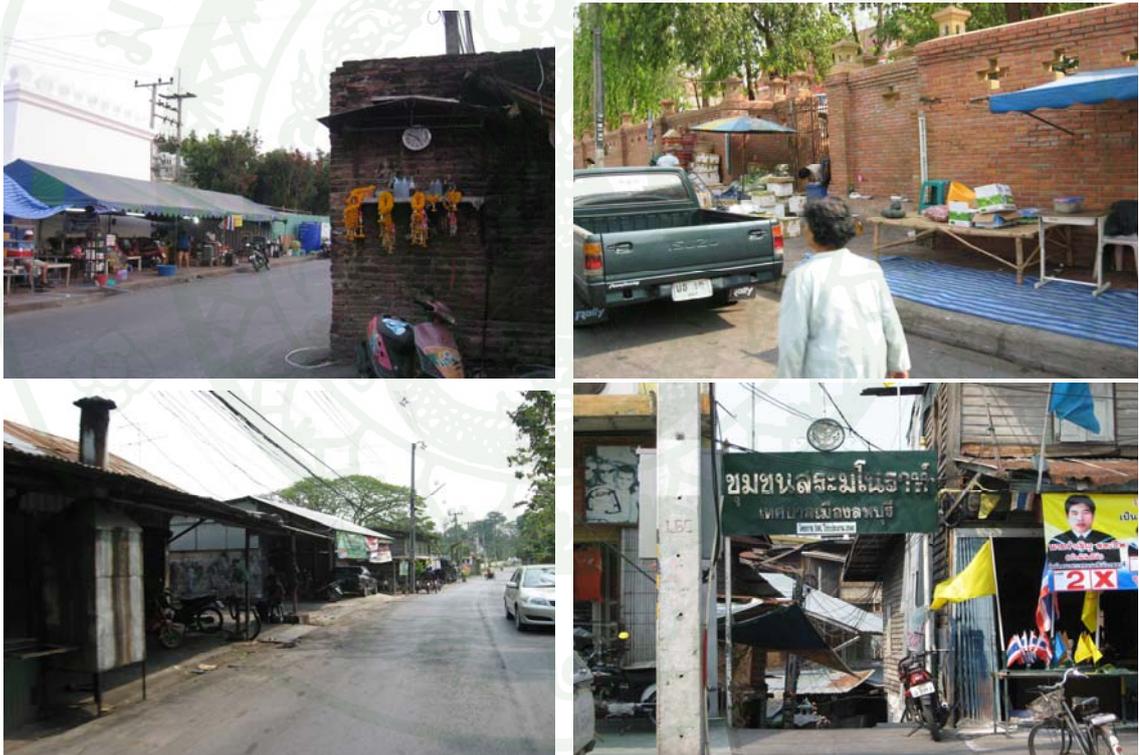
ในบริเวณเมืองเก่าลพบุรี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นส่วนใช้เป็นส่วนศูนย์กลางการค้าและธุรกิจที่สำคัญของชุมชนเมือง ประชาชนเข้ามาใช้พื้นที่ทำกิจกรรมบริเวณศูนย์กลางมากมาย ดังนั้นในบริเวณนี้จึงมีการปลูกสร้างอาคารสมัยใหม่ขึ้นมาบดบังโบราณสถานเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้บริเวณนี้ยังเป็นย่านที่มีพาหนะขนาดใหญ่วิ่งผ่านไปมาในเมืองเก่า โดยเฉพาะเส้นทางรถไฟที่ตัดผ่านกลางเมืองเก่า ก่อให้เกิดการสั่นสะเทือนต่อโบราณสถานที่อยู่บริเวณโดยรอบเส้นทางรถไฟ อันทำให้เกิดความเสียหายต่อโบราณสถานได้

ในบริเวณเขตค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งอยู่ระหว่างเขตเมืองเก่าและเขตเมืองใหม่ (บริเวณรอบวงเวียนศรีสุริโยทัย) ซึ่งในเขตทหารนี้มีโบราณสถานประเภทคูเมือง กำแพงเมืองและโบราณสถานอื่น ๆ ตั้งอยู่ โดยขาดการดูแลรักษาอย่างถูกต้อง

ชุมชนแออัดในเขตเมืองเก่าลพบุรี มีอยู่หลายแห่งในเขตเมือง บางแห่งตั้งบ้านเรือนรูกง่าเขตโบราณสถาน ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและอนุรักษ์โบราณสถานเมืองลพบุรีเป็นอย่างยิ่ง ชุมชนแออัดที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่ามี 13 ชุมชน ได้แก่ (โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าลพบุรี, 2537)

1. ชุมชนสระมนในราห์
2. ชุมชนวัดราชา
3. ชุมชนวัดปิ่น

4. ชุมชนวัดนครโกษา
5. ชุมชนตลาดบนเมือง (ข้างบ้านวิชาเอนทร์)
6. ชุมชนป้อมท่าโพธิ์และประตูท่า
7. ชุมชนป่าช้าแขก
8. ชุมชนบ้านวิชาเอนทร์
9. ชุมชนวัดเชิงท่า
10. ชุมชนกำแพงเมืองด้านประตูชัย
11. ชุมชนกำแพงเมืองด้านตลาดสะพานเรือ
12. ชุมชนกำแพงเมืองด้านประตูช่องกุด
13. ชุมชนกำแพงเมืองด้านหลังโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย

ภาพที่ 4.4 ชุมชนแออัดต่าง ๆ ที่มีการรื้อล้างพื้นที่เขตโบราณสถาน

ปัญหาการคมนาคมและขนส่ง

ระบบถนนและระบบการขนส่งในระดับของชุมชนเมืองลพบุรี ระบบถนนยังไม่มีโครงข่ายมากพอ ก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการติดต่อในแต่ละพื้นที่แล้วยังก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการไหลของปริมาณการจราจรของยานพาหนะมีความหนาแน่นในถนนรายถนัดมหาราช มีความหนาแน่นของปริมาณการจราจรตั้งแต่วงเวียนสุริยอทัยถึงศาลพระกาฬ และพบว่าถนนวิภาวดีในเขตเมืองเก่าที่ต่อเนื่องกับถนนรายถนัดมหาราช มีปริมาณการจราจรหนาแน่นมาก การจราจรที่หนาแน่นในเขตเมืองเก่านี้ยังเป็นอันตรายต่อโบราณสถานทั้งแรงสั่นสะเทือนและมลภาวะจากยานยนต์ ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อการเสื่อมโทรมของโบราณสถานเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงเมืองเก่าลพบุรีมีข้อจำกัดไม่สมบูรณ์ในโครงข่ายการคมนาคม

ภาพที่ 4.5 สภาพความหนาแน่นของจราจรในเมืองลพบุรี

ปัญหาทางด้านสถาปัตยกรรม

ความเสื่อมโทรมตามกาลเวลาของโบราณสถาน ย่อมมีการเสื่อมสภาพชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา เนื่องจากโบราณสถานส่วนใหญ่อยู่กลางแจ้ง จึงได้รับผลกระทบโดยตรงจากความร้อน ความชื้น ฝน ลมและมลภาวะทางอากาศ รวมถึงลักษณะของพื้นดินที่มีการทรุดตัวได้บ้างแห่ง จึงทำให้ความทรุดโทรมของโบราณสถานเกิดความรุนแรงมากขึ้น เช่นการชำรุดของกำแพงเมือง ซากเจดีย์ เป็นต้น

การบุกรุกทำลายโบราณสถานของมนุษย์ ทั้งการรื้อร้าพื้นที่โบราณสถานเพื่อนการสร้างที่อยู่อาศัย การค้าขาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้โบราณสถานพังทลายลง รวมถึงการก่อสร้างอาคารใหม่บดบังโบราณสถาน เพราะไม่มีการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และไม่มี การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ทำให้โบราณสถานหลายแห่งถูกทำลายและสูญหายไป

การทำลายสภาพแวดล้อมทางศิลปสถาปัตยกรรมโดยส่วนราชการ ราชการมีส่วนร่วมเป็น อย่างมากในการทำให้สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในเมืองเก่าลพบุรีเสื่อมสภาพ เกิดขึ้นเนื่องจากความ ต้องการการพัฒนาเมืองโดยขาดความเข้าใจถึงลักษณะของการพัฒนาและอนุรักษ์ที่ถูกต้อง

ภาพที่ 4.6 การใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีการบุกรุกโบราณสถาน

ปัญหาการวางผังเมืองไม่สอดคล้องกับภาวะการเจริญเติบโต

การขยายตัวของเมืองลพบุรีมีการขยายตัวของเมืองอย่างไม่เป็นระเบียบระหว่างแนวแกน เส้นทางเชื่อมโยงเมืองเก่าและเมืองใหม่ และการขยายตัวของเมืองในปัจจุบันมีอัตราการขยายตัว

ของที่อยู่อาศัย การค้าการพาณิชย์ กิจกรรมของศูนย์ราชการ และชุมชนแออัดในพื้นที่เมือง เป็นอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงการขาดการวางแผนการพัฒนาที่ไม่เหมาะสมและถูกต้อง

ปัญหาสภาพภูมิทัศน์ในบริเวณโดยรอบเขตโบราณสถาน

ลักษณะภูมิทัศน์โดยรอบเขตโบราณสถานในตัวเมืองเก่าลพบุรี มีลักษณะเป็น ย่านชุมชนเมือง (Urban Landscape) คือโบราณสถานตั้งอยู่ตรงกลางตัวเมืองที่เจริญขึ้นขึ้นมาภายหลัง ลักษณะทั่วไปจะเป็นซากโบราณสถานที่ตั้งอยู่ในบริเวณสนามหญ้าที่ล้อมรอบไปด้วยตัวอาคาร บ้านเรือน ตึกแถว ป้ายโฆษณา รวมถึงการรुकกล้าขอบเขตของสิ่งก่อสร้างเข้าไปยังเขตโบราณสถาน ทำให้เกิดมุมมองทัศนียภาพ ความงาม ความเรียบร้อย ขาดการควบคุมดูแลในสภาพที่เหมาะสม อีกทั้งประชาชนในพื้นที่ไม่มีความสนใจที่จะช่วยดูแลรักษา ดังนั้นการรुकกล้าเข้าอยู่อาศัยครอบครองและทำลายโบราณสถานในปัจจุบันยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 4.7 ทัศนอุจาดที่ปรากฏในพื้นที่เขตเมืองเก่าลพบุรี

ปัญหาความเสื่อมโทรมของโบราณสถาน

การเสื่อมโทรมของโบราณสถานเกิดได้จากพัฒนาและการเจริญเติบโตของเมือง และสภาวะแวดล้อม อากาศ ที่มีสภาพร้อนชื้น ทำให้เกิดการพังทลาย ผุกล่อนขึ้นตามกาลเวลา เนื่องจากโบราณสถานส่วนใหญ่ทำมาจากอิฐ ไม้

ภาพที่ 4.8 ความเสื่อมโทรมของโบราณสถาน

ปัญหาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่มีผลกระทบต่อโบราณสถาน

เมืองเก่าลพบุรีเป็นเมืองที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนไม่มีระเบียบแบบแผนที่แน่นอน รวมถึงการสร้างทางรถไฟสายเหนือผ่านกลางเมืองลพบุรี มีผลทำให้โบราณสถานเกิดการสั่นสะเทือนและชำรุดทรุดโทรมที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับเส้นทางรถไฟ รวมถึงแรงสั่นสะเทือนของรถยนต์ทั่วไปที่วิ่งในบริเวณเมืองเก่า ก็มีผลส่งผลให้โบราณสถานในพื้นที่มีการพังทลายลง

ภาพที่ 4.9 การสั่นสะเทือนที่เกิดจากเส้นทางรถไฟและรถยนต์

อุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยวเมืองลพบุรี

การท่องเที่ยวเมืองลพบุรีในปัจจุบันมีสถานการณ์ที่แบ่งออกได้ดังนี้ ประกอบด้วย ปัจจัยพื้นฐาน สภาพกายภาพและระบบนิเวศ จำนวนนักท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โปรแกรมการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ แนวโน้มสถานการณ์การท่องเที่ยวในอนาคตของพื้นที่ศึกษา

อุปสงค์การท่องเที่ยว

หมายถึงปริมาณของนักท่องเที่ยวที่ต้องการใช้บริการการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา รองรับความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน รวมถึงรูปแบบของตลาดการท่องเที่ยว เป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งมีความปรารถนาท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

รูปแบบการท่องเที่ยว

เมืองเก่าลพบุรีมีรูปแบบในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural based Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) ดังนั้นการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จะต้องคำนึงถึงจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว และรวมถึงการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก ดังนี้

ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่าลพบุรี จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อพักผ่อนพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีจำนวนสูงกว่านักท่องเที่ยวต่างชาติ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังจังหวัดลพบุรี ส่วนหนึ่งได้เข้ามาประกอบธุรกิจและงานราชการในพื้นที่ เช่น การติดต่อธุรกิจระหว่างภาคเอกชน รวมถึงบางส่วนที่ได้เข้ามาดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดลพบุรี สำหรับจำนวนครั้งของการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองเก่าลพบุรีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีจำนวนครั้งของการเดินทางโดยส่วนใหญ่ท่องเที่ยวมากกว่า 1 ครั้ง แต่สัดส่วนของคนไทยมีมา

เที่ยวมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป เนื่องจากสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้บ่อยตามที่ต้องการเพราะมีความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว และระยะทางไม่ไกลมากจากกรุงเทพมหานคร รวมถึงมีแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย สำหรับพาหนะในการเดินทางมาท่องเที่ยวของชาวไทยและชาวต่างชาติพบว่าส่วนใหญ่เดินทางมาทางรถยนต์เนื่องจากสามารถเดินทางไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ได้ รองลงมาคือการเดินทางทางรถไฟ การเดินทางทางรถไฟนั้นมีราคาที่เหมาะสมและได้ชมทัศนียภาพระหว่างทาง ดังนั้นรูปแบบการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวหรือการมาท่องเที่ยวโดยคณะทัวร์โดยใช้รถโดยสารขนาดใหญ่จึงเป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมากกว่าชาวไทย ส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่จะมีผู้ร่วมเดินทาง 2 คน ซึ่งมักจะพบเห็นบ่อยครั้งที่นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในลักษณะกลุ่มเล็กมากขึ้น อย่างไรก็ตามการมาท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะก็ยังคงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติอยู่เช่นกัน

สำหรับที่พักของนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมพักบ้านญาติหรือไปเช่าเย็นกลับ ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาตินิยมพักโรงแรมในตัวเมืองลพบุรี เนื่องจากมีความสะดวกสบายในการเดินทาง

ตารางที่ 4.4 จำนวนโรงแรมและผู้มาเยือน พ.ศ. 2546 – 2550

รายการ	2546 (2003)	2547 (2004)	2548 (2005)	2549 (2006)	2550 (2007)
จำนวนโรงแรม (แห่ง)	16	29	26	35	34
จำนวนห้องพัก (ห้อง)	1,027	1,518	1,142	1,775	1,749
จำนวนผู้มาเยือน	2,263,307	2,617,936	2,784,301	2,807,428	2,990,441
ชาวไทย	1,808,943	2,118,585	2,449,027	2,605,445	2,824,397
ชาวต่างชาติ	454,364	499,351	335,274	201,983	166,044
จำนวนนักท่องเที่ยว 1/	532,547	638,478	720,702	779,084	793,399
ชาวไทย	520,354	620,035	712,181	774,072	785,282
ชาวต่างชาติ	12,193	18,443	8,521	5,012	8,117
จำนวนนักท่องเที่ยว 2/	1,730,760	1,979,458	2,063,599	2,028,344	2,197,042
ชาวไทย	1,288,589	1,498,550	1,736,846	1,831,373	2,039,115
ชาวต่างชาติ	442,171	480,908	326,753	196,971	157,927

1/ นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปเยือนจังหวัดนั้น โดยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่การทำงานประจำ การศึกษา และไม่ใช้คนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนา หรือศึกษาอยู่ที่จังหวัดนั้น

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

2/ นักทัศน اجر หมายถึง ผู้มาเยี่ยมเยือนที่ไม่พักค้างคืน
ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) (2550)

กิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

แนวทางการท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี พบว่าการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่อื่น ๆ ภายในจังหวัดสามารถเดินทางไปยังโปรแกรมที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงลักษณะโปรแกรมการท่องเที่ยวในเมืองเก่าลพบุรีและสถานที่ต่อเนื่อง

โปรแกรม	เข้า	จ่าย
รายการที่ 1 ทัวร์เมืองลพบุรี	1. สักการะพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช 2. นมัสการเจ้าพ่อศาลพระกาฬพร้อมชมชีวิต สังคมโดยรอบศาลพระกาฬ 3. ชมพระปรางค์สามยอด 4. ชมนารายณ์ราชนิเวศน์ ราชธานีแห่งที่ 2 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	1. ชมการทำดินสอพอง หมู่บ้านดินสอพอง 2. พระที่นั่งเย็น สถานที่สำรวจจันทรูปราคา และสุริยุปราคา ร่วมกับคณะทูตและบาทหลวงจากประเทศฝรั่งเศสสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช 3. วัดเขาพระงาม นมัสการพระพุทธรูปนั่งขนาดใหญ่อยู่บนเชิงเขา เส้นพระศกทำจากไทรกระเทียม 4. ชื่อของฝากที่ศูนย์จำหน่ายผ้ามัดหมี่ และผลิตภัณฑ์พื้นเมืองลพบุรี
รายการที่ 2 ลพบุรี – อำเภอท่าวัง – อำเภอบ้านหมี่	1. นมัสการพระศรีอารีย์ และชมลวดลายปูนปั้นที่วิหารวัดไผ่ ประติมากรรมฝาผนัง และมี ความสำคัญชิ้นหนึ่งของประเทศ	1. ชมการทอผ้าบ้านหมี่และผ้าขาวม้าลายได้ปลาไหลของชาวไทยพวนที่บ้านกล้วย บ้านหินปัก

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

โปรแกรม	เข้า	บ้าย
	2. ชมวัดต่าง ๆ บนเทือกเขา สมอคอน เทือกเขาแห่ง ประวัติศาสตร์ของลพบุรี	2. วัดเขาวงกต รอชมค้างคาว นับล้านตัวออกหากินยามเย็น เป็นบรรยากาศที่น่าประทับใจ
รายการที่ 3 ทัวร์ลพบุรี – อำเภอโคก สำโรง	3. ชมอุโบสถรูปเรือสำเภาลอยน้ำ และศาลาธรรมสังเวช	
รายการที่ 4 ทัวร์ลพบุรี – อำเภอชัย บาดาล – อำเภอพัฒนานิคม	1. นมัสการรอยพระพุทธรูปบน ยอดเขาวงพระจันทร์	1. แวะชมเขาพระงาม
รายการที่ 5 ทัวร์ลพบุรี – ป่าซับลังกา (2 วัน 1 คืน)	1. เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ชมนก และพรรณไม้หายากชนิด ณ เขตห้าม ล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์	1. ชมการทอเสื่อกกหมู่บ้านท่า ดินดำ
รายการที่ 6 ทัวร์กิจกรรมการท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่ทหาร	2. เที่ยวเล่นน้ำน้ำตกวังก้านเหลือง	2. ชมเขื่อนนป่าสักชลสิทธิ์ 3. ชมพระอาทิตย์ตกที่อ่างซับ เหล็ก
	1. เดินทางไปเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซับลังกา	1. สัมผัสบรรยากาศยามเช้า ท่ามกลางความบริสุทธิ์ของ ธรรมชาติในป่าซับลังกา
	2. ฟังการบรรยายเส้นทางเดินป่า	2. เดินทางสัมผัสธรรมชาติอีก เส้นทางหนึ่ง
	1. เดินทางไปโรงเรียนศูนย์สงคราม พิเศษ ชมการสาธิตการดำรงชีพใน ป่า	1. ทดสอบความแม่นยำด้วยการ ยิงปืนระยะต่าง ๆ
	2. ทดสอบกำลังใจด้วยการกระโดด หอสูง 34 ฟุต	2. ใต้น้ำผา 3. ชมวิวัฒนาการของหน่วย บัญชาการสงครามพิเศษ ณ พิพิธภัณฑ์ทหารรบพิเศษ (ค่าย ป่าหวาย)

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547)

จากโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้งหมดพบว่ามีความหลากหลายในการท่องเที่ยวตาม
ศักยภาพของพื้นที่ แต่โปรแกรมทางการท่องเที่ยวโบราณสถานในพื้นที่เขตเมืองเก่าลพบุรีนั้น ยัง
มีการจัดโปรแกรมไปยังพื้นที่โบราณสถานแหล่งอื่น ๆ ในเขตตัวเมืองเก่ามีโปรแกรมน้อยมาก

รวมถึงความสะดวกสบายในการเดินทางจากแหล่งโบราณสถานแห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่งยังไม่สะดวกเท่าไร เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีอีกทั้งแหล่งโบราณสถานต่าง ๆ ขาดการทำนุบำรุง และถูกรุกล้ำทำลายจากการขยายตัวของเมือง จึงทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวไม่ได้เท่าไร เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพบว่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าลพบุรีนิยมที่จะท่องเที่ยวโบราณสถานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเขตเมืองเก่าลพบุรี และที่นิยมเป็นอย่างมากคือ วังนารายณ์ (พระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์) ศาลพระกาฬ พระปรางค์สามยอด และวัดพระศรีมหาธาตุ

ตารางที่ 4.6 แสดงการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าลพบุรี

สถานที่ท่องเที่ยว	ร้อยละของผู้มาเยี่ยมชมเยือน		
	นักท่องเที่ยวชาวไทย	นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	รวม
วังนารายณ์	28.82	33.25	29.78
ศาลพระกาฬ	27.89	26.01	27.48
สวนสัตว์พระแก้ว	20.36	6.81	17.43
เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์	10.21	12.68	10.74
น้ำตกวังบ้านเหลียง	2.60	2.87	5.47
อื่น ๆ	10.11	18.37	11.90

ที่มา: สำนักสถิติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547)

ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวและรายได้จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในพื้นที่ศึกษา

ในส่วนของรายได้ของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความแตกต่างทางรายได้อย่างชัดเจน ร้อยละ 31.35 ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีรายได้อยู่ที่ 10,001 – 20,000 บาทต่อเดือน ในขณะที่รายได้ของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีรายได้สูงกว่า คือ 30,001 – 40,000 บาท หรือร้อยละ 49.05 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2547) รายจ่ายของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะใช้กับค่าที่พักค้างคืน ค่าอาหารเครื่องดื่ม ค่ารถโดยสาร ของที่ระลึก

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าใช้จ่ายนักร้องเที่ยวและรายได้ของนักร้องเที่ยว

ลักษณะค่าใช้จ่ายของนักร้องเที่ยว	นักร้องเที่ยวชาวไทย		นักร้องเที่ยว
	(100%)		ชาวต่างชาติ
			(100%)
รายได้	1. ต่ำกว่า 10,000 บาท	24.37	-
	2. 10,001-20,000 บาท	31.35	-
	3. 20,001-30,000 บาท	13.08	5.63
	4. 30,001-40,000 บาท	18.95	49.05
	5. 40,001-50,000 บาท	8.75	31.86
	6. มากกว่า 50,000 บาท	3.50	13.46
หมวดค่าใช้จ่าย	1. ค่าที่พัก	23.41	2.72
	2. ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	30.18	38.38
	3. ค่าบริการการท่องเที่ยว	6.87	12.33
	4. ค่าพาหนะเดินทาง	15.14	16.35
	5. ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก	15.26	21.39
	6. ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง	6.16	6.61
	7. อื่น ๆ	2.98	21.22

ที่มา: สำนักงานสถิติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547)

การพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเขตเมืองเก่าลพบุรี

การพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยววันนี้มีปัจจัยหลัก 2 ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนา คือ กลุ่มนักร้องเที่ยว และกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ในบริเวณของเขตพื้นที่เมืองเก่าลพบุรี กลุ่มดังกล่าวจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวที่มีโบราณสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบชุมชนท้องถิ่น เช่น พระปรางค์สามยอด บ้านหลวงวิชาเยนทร์ และโบราณสถานอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ เป็นต้น ในแต่ละพื้นที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไป ตามแต่ขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับ (Carrying Capacity) ในเขตการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่เมืองเก่าลพบุรีที่พบปัญหาหลักคือ การทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง การรुकล้ำของอาคารที่อยู่อาศัยและค้าขาย ป้ายโฆษณาที่บดบังทิวทัศน์

มาตรการที่จะนำมาควบคุมเพื่อลดผลกระทบที่มาควบคู่กับการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งกฎหมาย ข้อบังคับ และมาตรการทางด้านการผังเมืองมีดังต่อไปนี้

- การบังคับใช้เขตผังเมืองรวมในบริเวณพื้นที่เมืองเก่าลพบุรีในประเภทที่ดินต่าง ๆ ที่ได้ทำการกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้สามารถรองรับและสอดคล้องกับการอนุรักษ์พื้นที่เก่าไว้โดยไม่ถูกบุกรุกจากการขยายตัวของชุมชนบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และการค้าขาย
- กำหนดขอบเขตโบราณสถานที่เป็นองค์ประกอบของเมืองเก่า ได้แก่ คูเมือง กำแพงเมือง ป้อมประตูโบราณสถานต่าง ๆ ให้ชัดเจน และกำหนดเขตคุ้มครองโบราณสถานให้ชัดเจน
- วางมาตรการควบคุมการพัฒนาในเขตเมืองเก่า ซึ่งเป็นบริเวณพัฒนาเชิงอนุรักษ์มิให้มีความหนาแน่นมากเกินไป
- ควบคุมการพัฒนาพื้นที่ที่เชื่อมต่อระหว่างโบราณสถานต่าง ๆ โดยเน้นการเปิดมุมมองให้เห็นโบราณสถานต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดจุดมอง มุมมองไว้
- จัดเส้นทางท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับเวลาการท่องเที่ยวและวัตถุประสงค์ และจัดเส้นทางท่องเที่ยวให้เป็นระบบ ตั้งแต่ที่จอดรถขนาดใหญ่ เส้นทางรถท่องเที่ยวขนาดกลางและเส้นทางเดินเท้า พร้อมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสม

ซึ่งมาตรการเหล่านี้สามารถนำมาใช้ควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี หากมีการบังคับใช้อย่างเคร่งครัด รวมถึงการร่วมมือของหลายส่วนทั้งในส่วนของหน่วยงานราชการทั้งส่วนท้องถิ่น และส่วนกลาง หน่วยงานเอกชน ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

อุปทานของการท่องเที่ยว

อุปทานการท่องเที่ยว หมายถึง การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกและสถานที่หรือกิจกรรมที่น่าเสนอต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

อุปทานการท่องเที่ยว ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว และทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้

1) ปัจจัยพื้นฐาน

ปัจจัยพื้นฐานเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชน อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และคมนาคมขนส่ง

2) สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

พื้นที่ที่ความเจริญของเมืองต้องมีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการรองรับเป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกันเพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่าลพบุรีด้วย

การไฟฟ้า

การไฟฟ้ามีการให้บริการครอบคลุมพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเมืองเก่าโดยรอบ ซึ่งมีสัดส่วนที่มากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัด ซึ่งสร้างความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว

การประปา

การประปาในพื้นที่เขตเมืองเก่าลพบุรีโดยมากมีการใช้น้ำประปาเพื่อการทำธุรกิจส่วนตัวและการท่องเที่ยว มีการให้บริการที่ครอบคลุมเขตพื้นที่เมืองเก่าทั้งหมด

การกำจัดขยะ

เนื่องจากในพื้นที่เขตเมืองเก่าลพบุรีมีชุมชนแออัดและธุรกิจขนาดย่อมเป็นจำนวนมาก จึงมีปริมาณขยะที่มากเกินกว่าการรองรับ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ทำให้เกิดปัญหาการทิ้งขยะไม่เป็นที่ การกำจัดขยะเหล่านี้จึงสร้างภาระอย่างสูงให้กับเทศบาลเมือง

การรักษาความปลอดภัย

พื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานในเขตเมืองเก่าลพบุรี ยังมีการรักษาความปลอดภัยที่ยังไม่รัดกุมมากนัก เนื่องจากแหล่งโบราณสถานต่าง ๆ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนแออัด เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง รวมถึงการแนะนำเส้นทางการท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรในด้านนี้

3) การคมนาคมขนส่ง

การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองเก่าลพบุรีนั้นค่อนข้างเดินทางเข้าพื้นที่ลำบาก เนื่องจากทำให้บริการของรถสาธารณะค่อนข้างน้อย แต่การเดินทางมาจังหวัดลพบุรีมีความสะดวกสบายเนื่องจากระยะทางไม่ไกลมากจากกรุงเทพมหานคร และยังสามารถเชื่อมต่อไปยังจังหวัดอื่น ๆ ทั้งทางเหนือหรืออีสานได้โดยสะดวกสบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองเก่าลพบุรีสามารถเดินทางได้ทั้งรถยนต์ส่วนตัว รถบริการสาธารณะในพื้นที่ หรือรถสามล้อถีบ ที่มีให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

4) สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ

สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีศักยภาพเพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

สถานที่พักผ่อน

ในพื้นที่การพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองเก่าลพบุรีมีจำนวนที่พักแรมเป็นจำนวนมาก โดยกระจายตัวตามถนนศาลพระกาฬ และถนนนารายณ์มหาราช

ตารางที่ 4.8 สถานที่พักแรมในเขตเมืองเก่าลพบุรี

ชื่อ	สถานที่ตั้ง	จำนวน (ห้อง)	ราคา
เทพธานี	ภายในมหาวิทยาลัย ราชภัฏเทพสตรี ถ.นารายณ์มหาราช	40 ห้อง	450 บาท
พิมาน	ถ.พระโหราธิบดี	44 ห้อง	450 บาท
รามภาพลาซ่า 4	ถ.บ้านป้อม (ใกล้ตลาด ท่าโพธิ์)	38 ห้อง	300 บาท
ลพบุรี อินน์	ถ.นารายณ์มหาราช	126 ห้อง	750 บาท
ลพบุรีอินน์ เรสซิเดนซ์	ถ.คลองชลประทาน 33	122 ห้อง	600 – 800 บาท
ลพบุรีอินน์ รีสอร์ท	ถ.พหลโยธิน (ตรงข้าม ลพบุรีอินน์)	76 ห้อง	800 – 1,200 บาท
ฮอติเคย์ 3/9	ถ.นารายณ์มหาราช	130 ห้อง	350 – 900 บาท

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2551)

ร้านอาหาร

ผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่า นับว่ามีความสะดวกสบายเป็นอย่างมากในการเลือกแหล่งอาหารเนื่องจากมีร้านอาหารเป็นจำนวนมาก ทั้งร้านอาหารขนาดเล็กและร้านอาหารขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมถนนนารายณ์มหาราช มีทั้งอาหารไทย อาหารเหนือ อาหารอีสาน อาหารยุโรป อาหารจีน และอาหารพื้นเมือง (อาหารพวน) เป็นต้น และในยามค่ำคืนหากนักท่องเที่ยวต้องการจะสัมผัสบรรยากาศของคนในท้องถิ่น สามารถเดินจากที่พักมาบริเวณตลาดได้รุ่งได้อย่างสะดวกสบาย เนื่องจากตัวตลาดได้รุ่งตั้งอยู่ในเขตเมือง (ถ.นารายณ์มหาราช)

ร้านค้า ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

ในเขตเมืองเก่าลพบุรีมีร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่ได้แก่ร้านขายเครื่องชามโบราณ ผ้าทอมือ (ผ้ามัดหมี่) ไข่เค็ม และยาต้มสมุนไพรจากกลุ่มแม่บ้านศูนย์สงเคราะห์พิเศษ เป็นต้น

5) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ในเขตเมืองเก่าลพบุรีเป็นพื้นที่ที่มีโบราณสถานตั้งอยู่เรียงรายเป็นจำนวนมาก ทั้งตั้งแต่ก่อนยุคประวัติศาสตร์จนถึงในยุคปัจจุบัน โบราณสถานที่ยังมีความสำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในเขตพื้นที่การพัฒนาเมืองเก่าลพบุรีมีจำนวนทั้งหมด 9 แห่ง นอกจากนี้ในพื้นที่ศึกษายังมีงานประเพณีประจำฤดูกาลซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนในหารดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 4.9 งานเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ ที่มีตามฤดูกาลในจังหวัดลพบุรี

งานเทศกาลและประเพณี	ระยะเวลา	สถานที่จัดงาน	รายละเอียด
งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	ปลายเดือนกุมภาพันธ์	ภายในพระนารายณ์ราชนิเวศน์และมีการปิดถนนพระยากำจีด ถนนราชดำเนิน ถนนเทพราชา ถนนสุรศักดิ์ โดยรอบพื้นที่จัดงาน	เป็นงานที่ชาวเมืองลพบุรีจะพร้อมใจกันแต่งชุดไทย มีขบวนแห่ผ่านสถานที่สำคัญต่าง ๆ และมีการแสดงแสง สี เสียงในพระราชวัง มีการจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองด้วยเงินพดด้วง
งานเลี้ยงโต๊ะจีนลิง	จัดขึ้นวันอาทิตย์สัปดาห์สุดท้ายของเดือนพฤศจิกายน	บริเวณศาลพระกาฬและพระปรางค์สามยอด	มีการนำอาหารและผลไม้เป็นจำนวนมากมาเลี้ยงลิงในบริเวณนั้น และมีการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้าน
งานทุ่งทานตะวันบานที่ลพบุรี	ประมาณเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคมของทุกปี	พื้นที่อำเภอเมือง อำเภอพัฒนานิคม อำเภอชัยบาดาล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีมีการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก	การชมทุ่งทานตะวัน ประกวดรถบุปผาชาติ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากดอกทานตะวัน

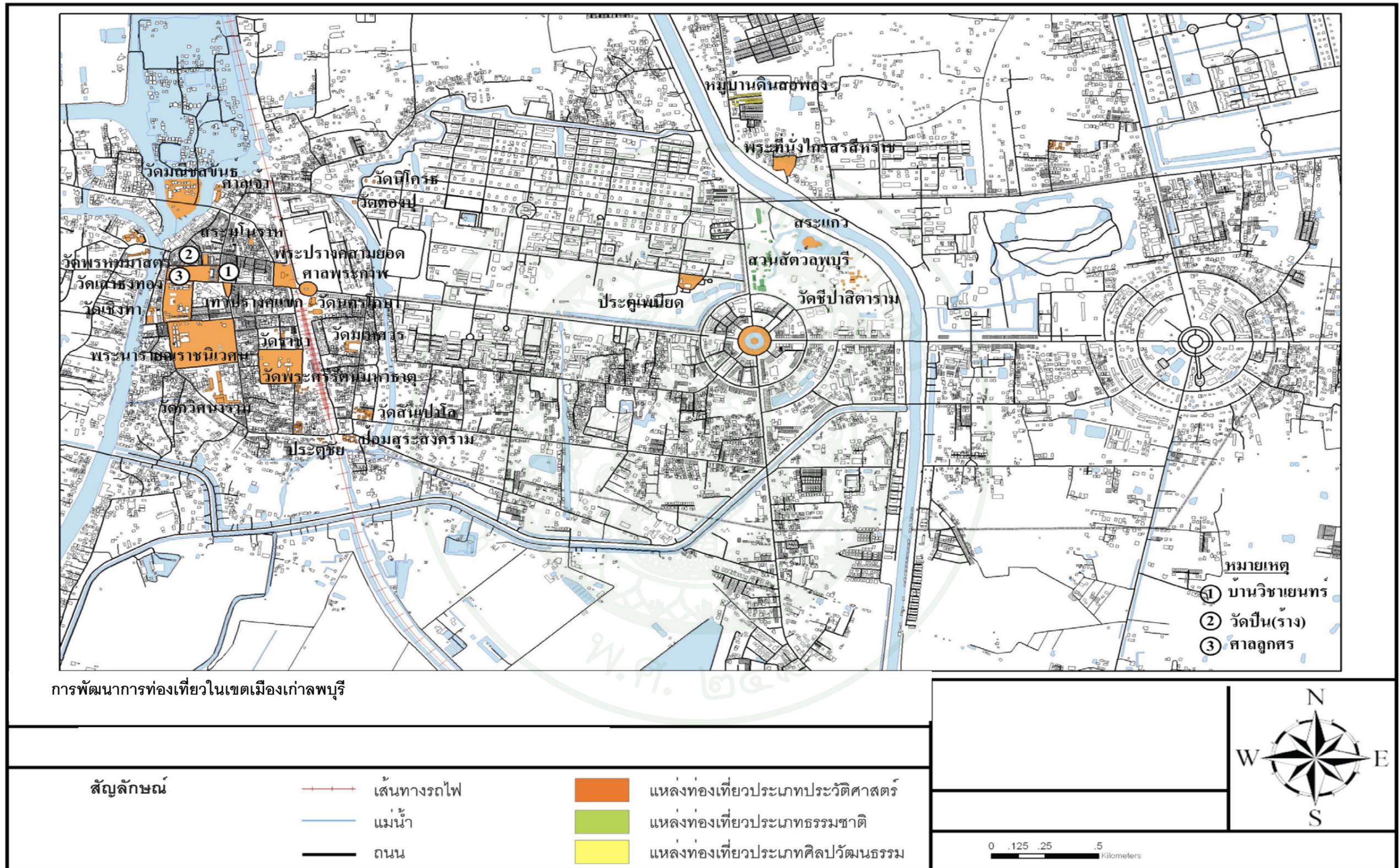
ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

งานเทศกาลและ ประเพณี	ระยะเวลา	สถานที่จัดงาน	รายละเอียด
ประเพณีกำฟ้า	ช่วงเทศกาลออกพรรษา	อำเภอบ้านหมี่	การแข่งขันแรลลี่ การทำบุญของชาวไทย พวน การทำบุญเทศน์ มหาชาติ
ประเพณีชักพระศรีอารีย์	วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี	วัดไผ่	การแห่พระที่ยึดถือกันมา ช้านาน การสงฆ์ และ นมัสการ การตั้งโรงทาน แก่ผู้เข้าร่วมชมขบวน

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) (2551)

สินค้าพื้นเมืองและงานประเพณีบางอย่างสามารถใช้เป็นสัญลักษณ์ในการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ซึ่งสินค้าพื้นเมืองในสถานที่ท่องเที่ยวเขตเมืองเก่าลพบุรีมีดังนี้

- ดินสอพองนำไปเป็นวัตถุดิบในการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
- ไข่เค็มดินสอพอง (ชมรมแม่บ้านพัน ปจว.)
- โลหะทองเหลือง (บ้านท่ากระยาง)
- ฟาร์มเห็ดขจรวิทย์ (นิคมสร้างตนเอง)
- เพชรเขาพระงาม (บริเวณตำบลเขาพระงาม)

ภาพที่ 4.10 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ศึกษา
ที่มา: กรมศิลปากร (2535)

ผลจากแบบสอบถาม

ผู้ศึกษาได้พิจารณาการพัฒนากองท่องเที่ยวเขตเมืองเก่าลพบุรี ของทั้งนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่และผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษา โดยศึกษาจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองเก่าลพบุรี ประชากรที่นำมาวิจัยในครั้งนี้คือประชากรในพื้นที่ในช่วงอายุที่มีการสำรวจเป็นจำนวนมากอยู่ในช่วงอายุ 21 – 30 ปี ประมาณ 25 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 44 ช่วงอายุ 41-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 15 ต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 6 และกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนน้อยสุดในการสำรวจอยู่ในช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 10

ตารางที่ 4.10 อายุของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20	16	6
21 – 30	36	25
31 – 40	34	44
41 – 60	40	15
61 ขึ้นไป	24	10
รวม	150	100

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด ร้อยละ 75 รองลงมา มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 20 และสถานภาพหม้าย ร้อยละ 5 ตามลำดับ ดังปรากฏในตาราง

ตารางที่ 4.11 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	75	56
สมรส	65	39
หม้าย / หย่าร้าง	10	5
รวม	150	100

ตารางที่ 4.12 เพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	89	71.00
หญิง	61	29.00
รวม	150	100.00

การศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปวช./ปวส./อาชีวศึกษา คิดเป็นร้อยละ 48 รองลงมาคือระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 35

ตารางที่ 4.13 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้ศึกษา	3	0.2
ประถมศึกษา	8	1.8
มัธยมศึกษา	28	10
ปวช./ปวส./ อาชีวศึกษา	58	48
ปริญญาตรี	43	35
สูงกว่าปริญญาตรี	10	5
รวม	150	100.00

รายได้จากการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท ร้อยละ 46 รายได้ 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 34 รายได้ 15,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 10 โดยมากจะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานรับราชการในพื้นที่ศึกษา คิดเป็นร้อยละ 45 อาชีพพนักงานเอกชน ร้อยละ 15 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 12 ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 12 และรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 10

ตารางที่ 4.14 อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รับราชการ	54	45
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	16	10
พนักงานบริษัทเอกชน	25	15
ค้าขาย / กิจการส่วนตัว	20	12
รับจ้างทั่วไป	20	12
เกษียณ / ซ้ำราชการบำนาญ	10	4.5
แม่บ้าน	5	1.5
รวม	150	100.00

ตารางที่ 4.15 รายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง (รวมรายได้ทั้งหมด)

รายได้ต่อเดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000 บาท	-	-
5,001 – 10,000 บาท	56	46
10,001 – 15,000 บาท	44	34
15,001 – 20,000 บาท	30	10
20,001 – 25,000 บาท	15	7
25,001 – 30,000 บาท	4	2.5
30,000 บาทขึ้นไป	1	0.5
รวม	150	100.00

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับแหล่งโบราณสถานในเขตเมืองเก่าลพบุรี

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ส่วนใหญ่จะพบปัญหาของการดูแลรักษาความสะอาดและขยะโดยรอบเขตโบราณสถาน รองลงมาคือปัญหาทางด้านความเป็นระเบียบของลานจอดรถ ทางเดินเท้าที่ถูกร้านค้าขายของตั้ง

แผงจนไม่มีที่เดิน ป้ายโฆษณาต่าง ๆ บดบังทัศนียภาพ และที่สำคัญคือ พื้นที่อยู่อาศัย เช่น สลัม ชุมชนแออัดโดยรอบพื้นที่โบราณสถาน

ตารางที่ 4.16 ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแหล่งโบราณสถานในพื้นที่เมืองเก่าลพบุรี

ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อโบราณสถาน	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. การมีถนนที่ไม่สะดวกสบายและไม่เพียงพอสอดคล้องความต้องการ	50	45	5
2. ปริมาณขยะและสิ่งปฏิกูล	45	35	20
3. ปัญหาแหล่งโบราณสถานที่เสื่อมโทรมโดยธรรมชาติ / ภัยธรรมชาติ	56	40	4
4. ปัญหาแหล่งโบราณสถานถูกทำลายโดยน้ำมือมนุษย์	44	36	20
5. ปัญหาการค้าและบริการภายในแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เป็นระเบียบ	64	26	10
6. ปัญหาพื้นที่อยู่อาศัย เช่น ชุมชนแออัด สลัม	55	40	5
7. วัฒนธรรมและประเพณีเปลี่ยนไป	35	25	40
8. ปัญหาการดูแลรักษาและฟื้นฟูแหล่งโบราณสถานของภาครัฐ	46	24	30
9. ปัญหาความปลอดภัย เนื่องจากตำรวจเข้าไม่ถึง	24	66	10
10. ปริมาณของนักท่องเที่ยวในวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือในฤดูท่องเที่ยววันน้อยลง	15	10	75

ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรีที่มีต่อจังหวัดลพบุรี

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างประชากรในพื้นที่และนักท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่าจะก่อให้เกิดการส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในพื้นที่เป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการประกอบอาชีพ ทั้งด้านการทำของที่ระลึก อาหาร ทำให้เกิดการสร้างงานให้แก่คนในพื้นที่ อีกทั้งส่งผลทางอ้อมในด้าน

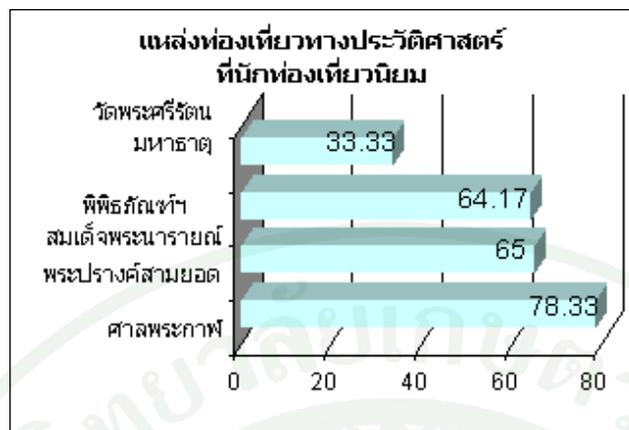
ของค่าครองชีพอีกด้วย อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวนั้นยังมีการกระจุกตัวอยู่ในแต่พื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน ซึ่งยังมิได้กระจายตัวไปสู่ชุมชนต่าง ๆ เท่าที่ควร

สำหรับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านสังคม จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างนั้นพบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบการอนุรักษ์ เพราะจะนำมาซึ่งการพัฒนาอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว รองลงมาที่กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการสำรวจเห็นว่าส่งผลกระทบต่อลบน้อยสุดคือ การป้องกันปัญหาทางด้านอาชญากรรม ยาเสพติด เนื่องจากในเขตพื้นที่ศึกษามีแหล่งชุมชนแออัดอยู่เป็นจำนวนมาก และกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาดการดูแลอย่างทั่วถึง

ผลกระทบจากการพัฒนาทางด้านกายภาพนั้นพบว่า ส่งผลกระทบต่ออย่างสูงเนื่องจากหากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่นั้นจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านของสาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมถึงการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม และทัศนียภาพโดยรอบโบราณสถานที่มีอยู่ในพื้นที่ อย่างไรก็ตามผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวอาจส่งผลทางด้านของการจราจรที่หนาแน่นขึ้น รวมไปถึงในเรื่องของการกำจัดขยะมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณโบราณสถานในเขตเมืองเก่าลพบุรี แต่หากนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ได้รับการพัฒนาและข้อมูลที่ปลูกจิตสำนึกและความตระหนักในการรักถิ่นฐานจะก่อให้เกิดการร่วมมือกันในด้านของการรักษาความสะอาดมากยิ่งขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานในเขตเมืองเก่าลพบุรี

แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานในเขตเมืองเก่าลพบุรีที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยว คือ ศาลพระกาฬ รองลงมาคือพระปรางค์สามยอด พิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์มหาราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุตามลำดับ

ภาพที่ 4.11 แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว

แนวคิดของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

จากกลุ่มนักท่องเที่ยวตัวอย่างต่อการมาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ โดยส่วนใหญ่พบว่าชอบศึกษาเกี่ยวกับทางด้านประวัติศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 65.8 การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว คิดเป็นร้อยละ 25.2 และมีความคล้ายคลึงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในอยุธยา ดังนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวตัวอย่างที่ได้ทำการสำรวจได้เสนอข้อคิดเห็นว่าคุณภาพกิจกรรมนั่งสามล้อถีบ ปั่นจักรยาน และเดินชมทัศนียภาพของแหล่งโบราณสถานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเขตเมืองเก่าลพบุรี โดยมีมัคคุเทศน์คอยนำทางและอธิบายถึงประวัติศาสตร์ของแหล่งโบราณสถานนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม

จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเก่าลพบุรี และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ มีความเห็นด้วยในการดำเนินการของผู้วิจัยทางด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ โดยคิดเป็นร้อยละ 89 ดังนี้

1. การบังคับใช้กฎหมายผังเมืองรวมอย่างเคร่งครัดและมีประสิทธิภาพ ในการควบคุมความสูงของอาคาร การกำหนดเขตกันออก (Buffer Zone) บริเวณโดยรอบโบราณสถาน รวมถึงแผ่นป้ายต่าง ๆ ที่บดบังทัศนียภาพของเมือง

2. การสำรวจเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างโบราณสถานต่าง ๆ เข้าหากันอย่างสะดวกสบาย ทั้งเส้นทางที่ใช้การเดินทาง และเส้นทางรถยนต์

3. พื้นฟูและเผยแพร่ จัดเทศกาลประเพณีบางอย่างที่ได้หายไปกลับคืนมาใหม่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ และเผยแพร่ถึงการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม ของท้องถิ่นสืบไป

4. มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ในการช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานให้สืบต่อไปยังรุ่นลูก รุ่นหลาน

5. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานเทศกาลต่าง ๆ ที่มีขึ้นในจังหวัดลพบุรีทั้งสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต

สำหรับในเรื่องของการเข้าพื้นที่ด้วยรถรางและสามล้อถีบ หรือการเข้าจักรยานปั่นชมเมืองโดยรอบเขตโบราณสถานนั้น กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยร้อยละ 95 เนื่องจากเป็นการลดจำนวนรถยนต์ที่จะเข้าสู่พื้นที่ท่องเที่ยวให้ลดน้อยลง แต่เนื่องจากในปัจจุบันเส้นทางรถเข้าถึงพื้นที่โบราณสถานในบางจุดค่อนข้างแคบและไม่เป็นระเบียบ อาจทำให้เกิดปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวได้

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างที่ทำการสำรวจได้เสนอข้อคิดเห็นทางการปรับปรุงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้งโบราณสถานในพื้นที่ศึกษา และพื้นที่อื่น ๆ ให้มีสภาพที่ไม่ทรุดโทรมและถูกบุกรุกจากผู้ที่อยู่อาศัยโดยรอบโบราณสถาน ดังนี้

1. ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมในด้านภูมิทัศน์ของเมืองเก่าลพบุรีให้มีความสวยงามและร่มรื่น เป็นระเบียบ เหมาะสมแก่การเดินทางหรือปั่นจักรยาน ควรมีการปรับปรุงอาคารและสิ่งก่อสร้างที่อยู่โดยรอบโบราณสถานให้มีบริบทที่เข้ากับรูปแบบโบราณสถาน เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ได้มากกว่าเดิม และควรมีการจัดห้องน้ำที่สะอาดและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ รวมไปถึงการทำป้ายบอกทางของสถานที่ท่องเที่ยวหรือแผนที่ท่องเที่ยวที่ชัดเจนภายในเขตเมืองเก่าให้แก่นักท่องเที่ยว

2. ควรมีการอนุรักษ์โบราณสถานให้อยู่ในสภาพที่ไม่ชำรุดทรุดโทรม
3. ควรมีการจัดระเบียบทางเดินเท้า ร้านค้า และควบคุมปริมาณการเกิดของสิ่ง เนื่องจากในปัจจุบันมีสิ่งเป็นจำนวนมาก ซึ่งในบางครั้งสร้างความรำคาญแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมโบราณสถาน
4. ควรมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มากขึ้นกว่าเดิมในยามค่ำคืน เพื่อเป็นการให้เห็นถึงโบราณสถานที่สวยงามอีกแบบในยามค่ำคืน
5. ควรมีการประชาสัมพันธ์ถึงแหล่งโบราณสถาน และความสำคัญของโบราณสถาน และเมืองลพบุรีให้มากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากในปัจจุบันมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าลพบุรีน้อยมาก นอกจากนี้ควรมีมีคูเทศนิจิตอาสาในพื้นที่ให้บริการหรือคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เช่น นักเรียนหรือนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เป็นต้น
6. ไม่ควรนำรถยนต์จอดในเขตโบราณสถาน ควรมีการจัดระเบียบสถานที่จอดรถยนต์ที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว ในบริเวณพื้นที่โล่งใกล้สถานีรถไฟในเขตพื้นที่ศึกษาและการซื้อสินค้าภายในเขตเมืองเก่าลพบุรี

จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรีนั้น จึงเป็นแค่เพียงปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยอนุรักษ์โบราณสถานให้อยู่สืบต่อไปโดยไม่ถูกทำลายลงจากการเจริญเติบโตของเมืองและเศรษฐกิจ ผลการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวและผู้ที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น เห็นด้วยกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเมืองควบคู่กันไป ทั้งทางด้านของการคมนาคมที่สะดวกสบาย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของร้านค้าริมถนน การจราจร สถานที่จอดรถ ป้ายโฆษณา รวมไปถึงการสร้างที่อยู่อาศัยที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบโบราณสถาน การควบคุมการขายพื้นที่ของชุมชนแออัดในเขตพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้ในภาพพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นจะต้องทำควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกให้คนในพื้นที่หันมาเห็นความสำคัญของโบราณสถาน และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่มีความสำคัญระดับชาติ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการสำรวจส่วนใหญ่ได้แสดงข้อคิดเห็นในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากในปัจจุบัน คนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มีการบุกรุกและทำลายโบราณสถานในบางส่วนไป เพื่อ

สร้างที่อยู่อาศัย และทำการค้า จึงควรมีการควบคุมการใช้กฎหมายผังเมืองรวมอย่างเคร่งครัดใน
พื้นที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรี

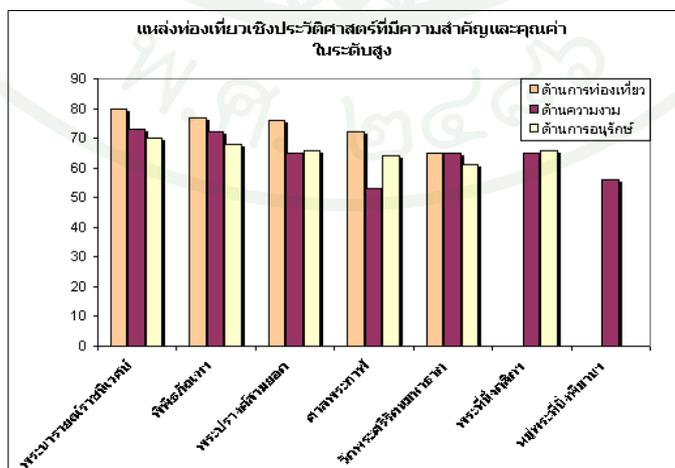
บทที่ 5

สรุป วิจารณ์ผล และเสนอแนะ

สรุป

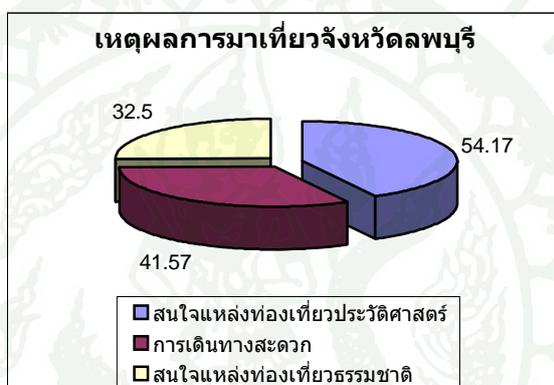
การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองเก่า ลพบุรีและเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษาอย่างถูกต้องและเหมาะสม และมีการประเมินความสำคัญของแหล่งโบราณสถานในเขตเมืองเก่าลพบุรีพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ที่ทำการสำรวจให้ความสำคัญแก่แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ พระที่นั่งดุสิต สวรรค์ธัญญาปราสาท พระปรางค์สามยอด ศาลพระกาฬ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เทวสถานปรางค์แขก วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ คูเมือง กำแพงเมือง ป้อม ประตูเมืองเก่า และสระมนโอร่าห์ เป็นแหล่งโบราณสถานที่มีความสำคัญและมีคุณค่าแก่แหล่งท่องเที่ยว ด้านประวัติศาสตร์และความสวยงามเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแยกความสำคัญและคุณค่าในแต่ละด้านของการท่องเที่ยวสามารถแบ่งความสำคัญในแต่ละสถานที่ได้ดังนี้ อันดับแรกที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากคือ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ศาลพระกาฬ และพระปรางค์สามยอดตามลำดับ

ภาพที่ 5.1 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญและมีคุณค่า

จุดประสงค์ของการเดินทางของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการสำรวจ ส่วนใหญ่พบว่าเดินทางมาเพื่อนท่องเที่ยวเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 41 รองลงมาคือการมาเยี่ยมญาติ คิดเป็นร้อยละ 19 และสุดท้ายมาทำงานในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 40 ตามลำดับ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการสำรวจส่วนใหญ่นิยมไปเช้า เย็นกลับ คิดเป็นร้อยละ 57 รองลงมาคือพักค้างคืนตามโรงแรมและรีสอร์ทที่มีอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 23 สุดท้ายคือพักค้างคืนบ้านญาติ คิดเป็นร้อยละ 20 ตามลำดับ เหตุผลหลักที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่าลพบุรีเนื่องจากมีความสนใจแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์รวมถึงการเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกสบาย

ภาพที่ 5.2 เหตุผลของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าลพบุรี

ดังนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่จะอยู่มากสุดในช่วงเดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ เนื่องจากมีงานเทศกาลต่าง ๆ ในระหว่างช่วงเดือนดังกล่าวเป็นจำนวนมาก จึงควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าลพบุรีที่เหมาะสมต่อกัญญาภาพของพื้นที่และเป็นการอนุรักษ์โบราณสถานควบคู่กันไป คือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นกับโบราณสถาน คือ การรुक้าของคนในชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เขตโบราณสถาน ดังนั้นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องจึงควรมีการดึงประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ควบคู่กันไป

ในการดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้การสำรวจพื้นที่และการออกแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบตัวอย่าง 3 ชั้นภูมิ คือ กลุ่มแรกผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การท่องเที่ยวเขตเมืองเก่าลพบุรี กลุ่มที่สองคือนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ กลุ่มที่สามคือนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวทั้งใน

รูปแบบของทัวร์และเข้ามาท่องเที่ยวด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นคำถามออกเป็น 5 ส่วน คือ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน จุดประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในเขตโบราณสถาน 2) การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของเขตเมืองเก่าลพบุรี 3) ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยว 4) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 5) คำถามปลายเปิด (open ended) เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 150 ชุด และได้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS/PC

วิจารณ์ผล

ผลจากการสอบถามพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากในพื้นที่เป็นพื้นที่ทหารจึงมีผู้ชายมากกว่าในช่วงอายุ 31-40 ปี มีสถานภาพสมรส การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่รับราชการ มีรายได้ประมาณ 15,001-20,000 บาทต่อเดือน ทำงานอยู่ในจังหวัดลพบุรี โดยใช้รถยนต์ส่วนบุคคล เหตุผลในการเข้ามาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองเก่าลพบุรีเพราะการคมนาคมสะดวกและอยู่ใกล้จังหวัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีครอบครัวและญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในจังหวัดลพบุรี โดยมีความพอใจในการทำงานวิจัยของผู้วิจัยในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองเก่า เนื่องจากมีการบังคับใช้กฎหมายผังเมืองอย่างเคร่งครัดและการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ที่มีการเอื้อต่อการเสริมอาชีพให้กับบุคคลในท้องถิ่น และการจัดระเบียบการขยายตัวของที่อยู่อาศัย มีผลทำให้การพัฒนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านของผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่เมืองลพบุรีนั้น เมื่อพิจารณาถึงระดับความรุนแรงของปัญหาที่เกิดในภาพรวมพบว่า การรुक้าพื้นที่โบราณสถาน และไม่เป็นระเบียบของสถานที่จอดรถและป้ายโฆษณาเป็นปัญหาต้น ๆ ที่ต้องทำการแก้ไข เช่น แหล่งโบราณสถานถูกบดบังทัศนียภาพโดยสิ่งปลูกสร้าง สภาพการใช้สอยของอาคารหรือบ้านเรือนโดยรอบโบราณสถาน ถนนมีสภาพที่แคบและการจราจรคับคั่ง จอดรถไม่เป็นระเบียบ เป็นต้น การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวยังอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างน้อย เนื่องจากพื้นที่โบราณสถานในบางส่วนมีการเข้าถึงไม่สะดวกเท่าที่ควร รวมถึงความปลอดภัยในทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ ส่วนในเรื่องของขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่มีในพื้นที่ท่องเที่ยวพบว่าเป็น

ปัญหาที่มีความรุนแรงรองลงมา และปัญหาสุดท้ายที่พบคือ การโฆษณาและสื่อความหมาย ภายในสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงเส้นทางแนะนำที่จะไปในสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ยังมี จำนวนน้อย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าลพบุรี

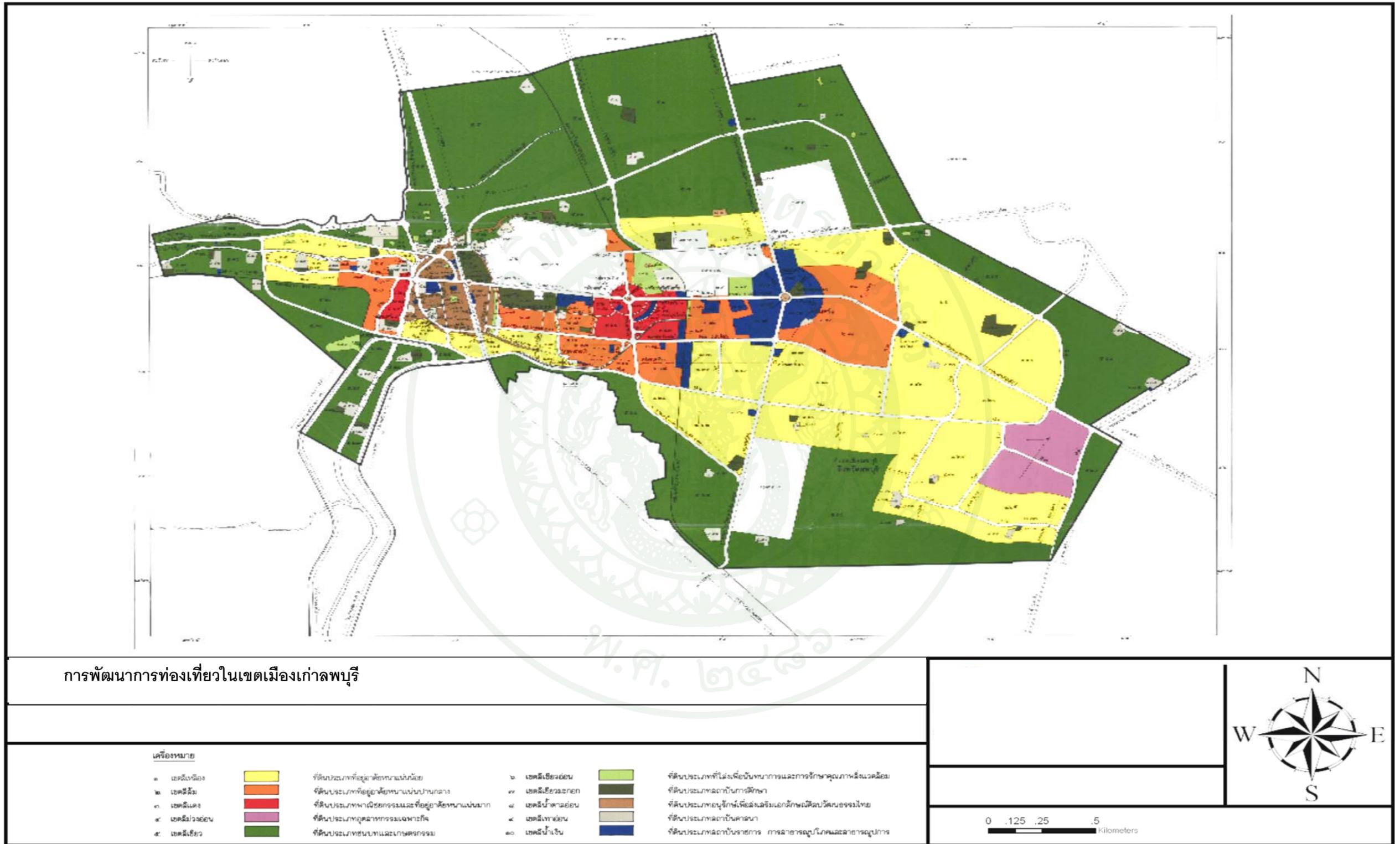
จากการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างนี้ที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความคิดเห็น พบปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่า การขยายตัวของเมืองทางด้านที่อยู่อาศัยและการค้าขายในพื้นที่ศึกษา ทำให้เกิดปัญหาการรुक้า การทำลายโบราณสถานเกิดขึ้น รวมถึงปัญหาการจราจรที่คับคั่ง ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในเขตเมืองเก่าลพบุรีนั้นจะให้ปัญหาดังกล่าวลดลง จะต้องมีการบังคับใช้กฎหมายผังเมืองรวมหรือมาตรการทางด้านผังในการจำกัดการขยายตัวของที่อยู่อาศัย และอาคารพาณิชย์ในพื้นที่อย่างจริงจังและเคร่งครัด รวมถึงกำหนดระเบียบการจอดรถในพื้นที่ศึกษาอย่างเคร่งครัด ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่า และมีข้อคิดเห็นและเสนอแนะดังต่อไปนี้

- 1) ควรจัดให้มีสถานที่จอดรถที่เหมาะสม ไม่ควรนำรถยนต์มาจอดในเขตพื้นที่โบราณสถาน มีรถบริการนำเข้าพื้นที่โบราณสถาน มีการเที่ยวโดยการนั่งรถรางหรือการปั่นจักรยานแยกต่างหาก
- 2) มีการจัดการความสะอาดโดยรอบพื้นที่โบราณสถานเพิ่มเติม รวมทั้งความสะอาดของร้านค้า และการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองที่ดี
- 3) ควรมีการปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบของแหล่งโบราณสถาน ทั้งการติดป้ายโฆษณา บดบังตัวโบราณสถาน และการบุกรุก ทำลายตัวโบราณสถานเพื่อทำพื้นที่ค้าขายและที่อยู่อาศัย โดยให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านนี้อย่างจริงจัง เช่น เทศบาลเมืองลพบุรี โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดลพบุรี

- 4) ควรมีการเพิ่มเติมห้องสาธารณะที่สะอาดให้แก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากในสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการให้บริการห้องน้ำที่น้อยมาก ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่
- 5) ควรมีการส่งเสริมการปั่นจักรยานและนั่งรถรางชมพื้นที่ท่องเที่ยวในแหล่งโบราณสถานมากกว่าการขับรถยนต์ส่วนตัวเข้ามาชมเอง เพื่อลดปัญหาการจราจรที่คับคั่งในพื้นที่
- 6) ควรมีการควบคุมการค้าขายบนทางเดินเท้า เนื่องจากมีการรुक้าทางเดินเท้า ทำให้ลำบากต่อการเดินทางท่องเที่ยวด้วยการเดิน รวมถึงควรมีการปลูกต้นไม้ตามถนนหรือทางเดินให้มีความร่มรื่นแก่นักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงที่นั่งพักผ่อนหรือสวนหย่อมในเขตเทศบาลตำบลท่าหิน และเขตเทศบาลเมืองลพบุรี
- 7) ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยไม่ให้หนาแน่นมากกว่าเดิม ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเมืองเก่าลพบุรีให้มีความสอดคล้องกับโบราณสถานและรักษาภูมิทัศน์ของบริเวณโดยรอบโบราณสถานให้มีความสวยงามและไม่ก่อให้เกิดทัศนอุจาด ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังจ้งเห็นในรูปของผังเมืองรวม

ภาพรวมเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าลพบุรีในการศึกษาและวิจัยครั้งนี้พบว่า จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการสำรวจทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Stake Holder) ในพื้นที่ศึกษา ต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ให้การดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นแบบแผน

ปัญหาที่พบในหน่วยงานราชการที่มีส่วนรับผิดชอบทั้งสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมืองลพบุรี พบว่าในการพัฒนาหรือบำรุงรักษาโบราณสถานมีการขาดแคลนทางด้านของงบประมาณ บุคลากร ในการปฏิบัติแบบแผนให้ลุล่วงเป็นต้น

ภาพที่ 5.3 แสดงผังเมืองรวมเมืองลพบุรี
ที่มา: ผังเมืองจังหวัดลพบุรี (2548)

จากการทำการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมียู่อเพียงเส้นทางเดียว ได้แก่ เส้นทางชมแหล่งโบราณสถานในเขตเมืองเก่าลพบุรี เนื่องจากโบราณสถานในแหล่งอื่น ๆ ตั้งอยู่ห่างกันไกล ยกเว้นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีโบราณสถานตั้งอยู่ในเขตเมืองเท่านั้น และมีถนนสายหลักที่สามารถเข้าถึงตัวพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย หากเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ แต่การขาดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกสถานที่ท่องเที่ยว ม้านั่งพักผ่อน (Street Furniture) ความร่มรื่นของเส้นทางการเดิน เป็น สิ่งสิ่งเหล่านี้สามารถพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันได้ ในรูปแบบของการเดินทางโดยใช้รถราง หรือสามล้อถีบ เข้าไปในพื้นที่ท่องเที่ยว และเป็นการช่วยลดการจราจรคับคั่งในทางอ้อมอีกด้วย

ภาพที่ 5.4 การเดินทางโดยใช้รถรางและสามล้อถีบ

และในการทำวิจัยครั้งนี้ได้มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์กันระหว่างโบราณสถานในแต่ละจุดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เมืองเก่าลพบุรี ได้มีการแสดงเส้นทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งต้องเป็นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงทางด้านความสัมพันธ์ของโบราณสถานในแต่ละที่ ร่วมถึงการเข้าถึงในแต่ละจุดต้องมีความสัมพันธ์กัน ดังปรากฏในรูปแบบ

ภาพที่ 5.5 เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างโบราณสถานในแต่ละจุด

ที่มา: ททท.ภาคกลางเขต 7 (2549)

ทั้งนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวจะดำเนินการไปได้ด้วยดี ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก หน่วยงานหลักในการดูแลการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในจังหวัดลพบุรี ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่าอย่างทั่วถึงและหลากหลาย แต่ทั้งนี้พบว่าปัญหาหลักในการประชาสัมพันธ์งานเทศกาล หรือสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่เขตเมืองเก่ายังไม่มีมากนัก จะมีเพียงแต่คนในพื้นที่เท่านั้นถึงทราบงานเทศกาลหรือสถานที่ท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่า ดังนั้นจึงควรมีการประสานงานร่วมมือกันระหว่างการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี เทศบาลเมืองลพบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี ให้ข้อมูลข่าวสารและเผยแพร่เทศกาลการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าในหลาย ๆ รูปแบบ ทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต รวมถึงการจัดทำปฏิทินเทศกาลฤดูท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี

จึงควรมีแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพิ่มระยะเวลาในการท่องเที่ยวโบราณสถานในช่วงค่ำคืน เพื่อให้เห็นแสง สี เสียง ในยามค่ำคืน โดยการกำหนดกิจกรรมเพิ่มให้มีการแสดงโชว์วิถีวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรืองในยุคของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทุก ๆ เสาร์แรกของเดือน เพื่อเป็นอีกช่องทางในการเผยแพร่วัฒนธรรมและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ลงมาท่องเที่ยวได้หลายช่วงเวลา

ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาถึงพัฒนาการของการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยคำนึงถึงแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าลพบุรีที่จะส่งผลกระทบต่อโบราณสถานที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่ เช่น การควบคุมการกระจายตัวของแหล่งชุมชนแออัดโดยรอบพื้นที่โบราณสถาน การปรับเปลี่ยนอาคารโดยรอบพื้นที่โบราณสถานให้กลมกลืนและไม่บดบังทัศนียภาพโบราณสถาน เป็นต้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะมีประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาเมืองให้ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะกายภาพพื้นที่คล้ายคลึงกับเขตพื้นที่เมืองเก่าลพบุรี

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมโยธาธิการและผังเมือง. 2551. การวางและจัดทำผังกลุ่มอนุภาคพื้นที่ภาคกลาง.
กรุงเทพมหานคร.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2540. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
อมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

กรมโยธาธิการและผังเมือง. 2549. โครงการวางและจัดทำพื้นที่ผังเมืองรวมจังหวัดลพบุรี.
กรุงเทพมหานคร.

ดร.ชนี เอมพันธ์. 2547. **ขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านนันทนาการ.** เอกสาร
ประกอบการสอนคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 5.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2522. “การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์” ใน **สัมมนาประวัติศาสตร์
ลพบุรี.** ม.ป.ท.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.** เชียงใหม่: คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประสงค์ เอื้อยมนันต์ และคณะ. 2531. **โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และ
ปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าลพบุรี.** ม.ป.ท.

พจนา สวนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.** 1 (ลาดพร้าว ซ.18: โครงการ
ท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, หน้า 104-110.

ราชบัณฑิตยสถาน. กองศิลปกรรม ในพระบรมมหาราชวัง. 2541. กท. ที่ รด 0004/45991
29 มิถุนายน.

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย [วท.], 2542. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. อ้างถึง สาทิศ สุขผ่องศรี. 2543. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. (15).

สร้อยสน รัฐสมบุญ. 2550. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนเกาะลิบง จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี เวชบุษกร. 2538. การอนุรักษ์พื้นที่. (Online). www.dnp.go.th. 21 กันยายน 2553.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์. 2524. เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี.

Arnstein 1995. A Ladder of Citizen Participation. July 1969, pp. 216-224. อ้างถึง สุวัฒนา ธาดานิติ, ใน เอกสารบทความวิชาการประกอบการสัมมนา การประชุมวิชาการสาขาการออกแบบวางผังชุมชนเมืองและผังเมือง. (กรุงเทพมหานคร: 2543).

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี. 2543. สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าในเขตชุมชนเมืองจังหวัดลพบุรี. ลพบุรี: ม.ป.ท.

ทิวา ศุภจรรยาและผ่องศรี วนาสิน. 2524. รายงานการสำรวจเมืองโบราณภาคกลางของประเทศไทยจากภาพถ่ายทางอากาศ. ม.ป.ท.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2551. สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ประจำปี 2551 ภาคกลาง.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. 2540. แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิภาคและการพัฒนาพื้นที่. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภูมิศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2551. **แนวทางในการพัฒนาเมืองในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 10 (2550 – 2554).** (เอกสาร
อัดสำเนา).

เนาวรัตน์ พลายน้อยมณี. 2539. **รายงานการวิจัยพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศ
ของนักท่องเที่ยวชาวไทย.** จุลสารการท่องเที่ยว 15,3: ก.ค.-ก.ย. 2539: 4-10.

วิวัฒน์ชัย บุญยภัคดี. 2536. **สรุปปัญหาและการป้องกันแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยว
ต่อสิ่งแวดล้อม.** จุลสารการท่องเที่ยว 12,4 (ต.ค.-ธ.ค.36) 43-55.

สันติ ชูদিনทรา. 2530. **ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) เพดาน
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องให้ความสำคัญในปัจจุบัน.** จุลสารการท่องเที่ยว 6,
วันที่ ตุลาคม 2530; 35-42.

ศุภลักษณ์ อัครางกูร. 2548. **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว.** พิมพ์ครั้งที่ 2, ขอนแก่น:
หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

กรมโยธาธิการและผังเมือง สำนักควบคุมและตรวจสอบอาคาร. 2551. **พระราชบัญญัติควบคุม
อาคาร พ.ศ. 2522 และกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร
พ.ศ. 2522.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดอกเบี๋ย.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. 2527. **ภูมิศาสตร์เมือง.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุวัฒนา ธาดานิติ. 2548. **แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเมือง.** เอกสารประกอบการสอน.
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รณฤทธิ์ ธนโกเศศ และคณะ. 2526. **รายงานเบื้องต้นแนวทางในการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์
ของเมืองเก่าลพบุรี.** เอกสารทางวิชาการ 2/2525. โครงการอนุรักษ์โบราณสถานลพบุรี,
กองโบราณคดี กรมศิลปากร.

ภูธร ภูมะธน. 2534. **ความสำคัญของคูเมืองและคันดินกำแพงเมืองลพบุรี**. กรุงเทพฯ: บริษัท พีเออีฟวิง จำกัด.

_____. **แผนงานอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเมืองลพบุรีและบริเวณโดยรอบ**. กรุงเทพฯ: หจก.น้ำกำการพิมพ์, 2535.

_____. **พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติเวช, 2524.

_____. **พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติเวช, 2524.

_____. **พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติเวช, 2529.

หวน พิณรุฬห์. 2515. **ลพบุรีที่น่ารู้**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

อุดม สกุลพาณิชย์. 2533. **การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ในเขตพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าลพบุรี**. รายงานวิชาปฏิบัติการออกแบบชุมชนเมือง 3 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Information system operation. 2001. **แนวคิด, ความหมายและทฤษฎีแรงจูงใจ**.

(Online). <http://topcool.arowa.com/master.htm>. 21 กันยายน 2553.

Elizabeth B. 1991. **Eco-Tourism: The Potentials and Pitsfall**. Vol 1 and 2. World Wildlife Fund Washington, D.C. (1991) 72 pp - 165 pp.

ภาคผนวก

แบบสอบถามประกอบการวิจัย เรื่อง
การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรี อ.เมือง ต.ทะเลชุบศร จ.ลพบุรี

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรี ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงเพื่อเป็นประโยชน์และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานต่อไป

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ( ) และตอบตามที่เป็นจริง

ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ   ( ) ชาย   ( ) หญิง
2. อายุ ..... ปี
3. สถานภาพสมรส ( ) โสด   ( ) สมรส   ( ) หม้าย/หย่า
4. การศึกษา

( ) ไม่ได้ศึกษา	( ) ปวช./ปวส./อาชีวศึกษา
( ) ประถมศึกษา	( )ปริญญาตรี
( ) มัธยมศึกษา	( ) สูงกว่าปริญญาตรี
( ) อื่น ๆ	
5. อาชีพ

( ) นักเรียน นักศึกษา	( ) ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว
( ) รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	( ) รับราชการ
( ) พนักงานบริษัทเอกชน	( ) เกษตรกร
( ) อื่น ๆ	

6. รายได้ / เดือน

- ( ) ต่ำกว่า 5,000 บาท   ( ) 5,000 - 10,000 บาท
( ) 10,001 - 15,000 บาท   ( ) 15,001 - 20,000 บาท
( ) 20,001 - 25,000 บาท   ( ) 25,001 - 30,000 บาท
( ) 30,000 บาทขึ้นไป

7. ที่อยู่ปัจจุบัน จังหวัด .....

8. จุดประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวโบราณสถานลพบุรี

- ( ) ท่องเที่ยว,พักผ่อน   ( ) ทัศนศึกษา   ( ) เยี่ยมญาติ
( ) ธุรกิจ   ( ) ประชุมสัมมนา

ตอนที่ 2. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

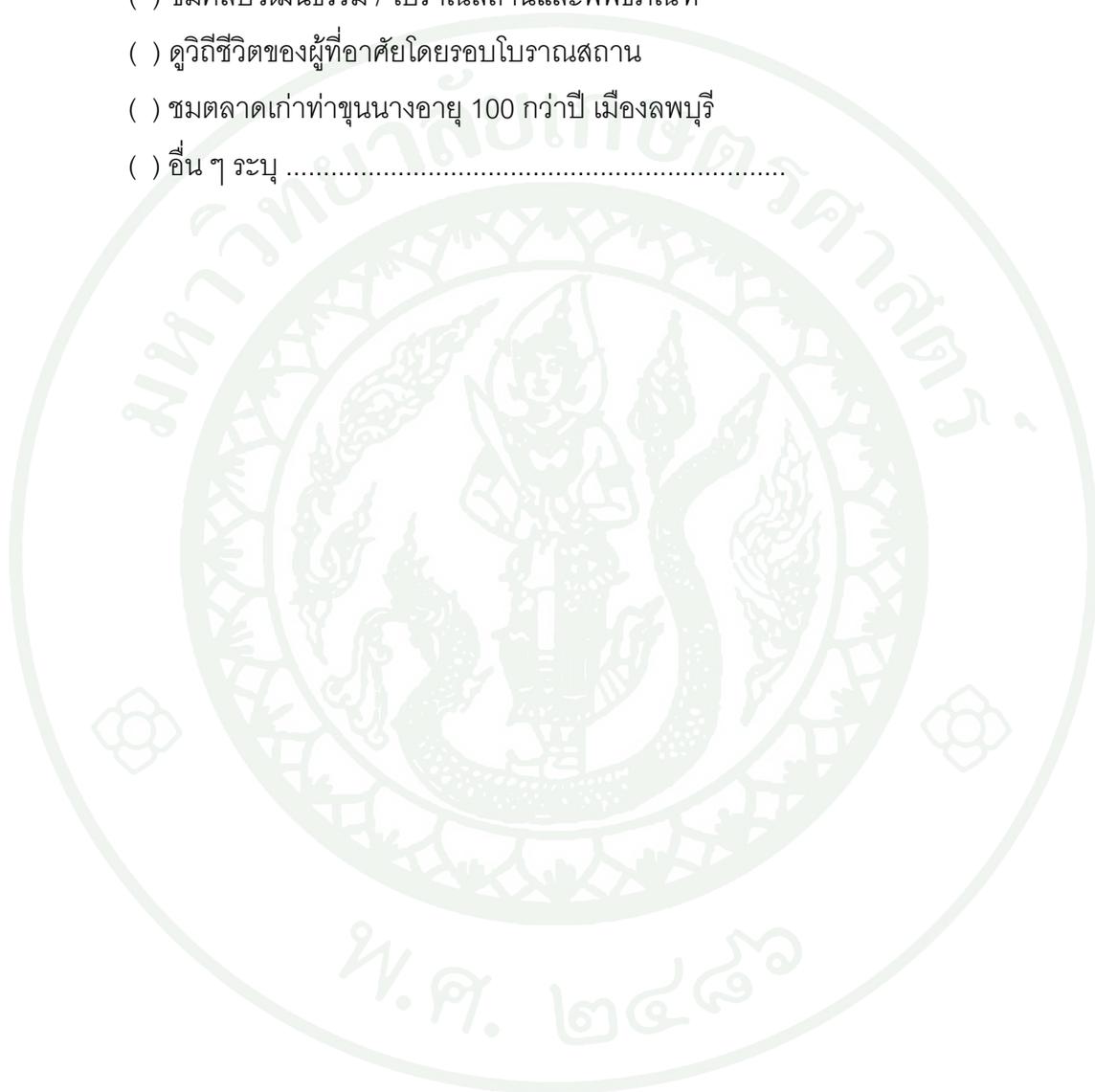
ท่านรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมืองเก่าลพบุรี จากข้อต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ประเภทสื่อ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย
1. สื่อมวลชน 1.1 โทรทัศน์ 1.2 วิทยุ 1.3 หนังสือพิมพ์ / นิตยสาร / วารสาร 1.4 อินเทอร์เน็ต				
2. สื่อบุคคล 2.1 สมาชิกในครอบครัว 2.2ญาติพี่น้อง 2.3 เพื่อน 2.4 เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว				
3. สื่อเฉพาะกิจ 3.1 โปสเตอร์ / แผ่นพับ 3.2 ป้ายกลางแจ้ง 3.3 นิทรรศการ 3.4 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 3.5 การท่องเที่ยว.....				

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

1. ท่านเคยมาท่องเที่ยวโบราณสถานที่อยู่ในอำเภอเมืองลพบุรีหรือไม่
 เคย จำนวน.....ครั้ง ไม่เคย
  2. ในการท่องเที่ยวครั้งนี้ท่านมากับใคร
 มาคนเดียว มากับครอบครัว / ญาติ
 มากับเพื่อน มากับคณะทัวร์
 อื่น ๆ ระบุ .....
  3. ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวโบราณสถานในเมืองลพบุรี .....
- ชั่วโมง
4. ในการท่องเที่ยวโบราณสถานเมืองลพบุรี ท่านเสียค่าใช้จ่ายในการมาท่องเที่ยวทั้งหมดประมาณเท่าไร
 ต่ำกว่า 500 บาท 500-1,000 บาท
 1,001-2,000 บาท 2,001-3,000 บาท
 3,001-4,000 บาท 4,000 บาทขึ้นไป
  5. ฝนการมาท่องเที่ยวโบราณสถานในเมืองลพบุรี ท่านพักค้างคืนหรือไม่
 พัก .....วัน ไม่พัก
  6. ที่พักเป็นประเภทใด
 โฮมสเตย์ รีสอร์ท โรงแรม
 บ้านญาติ บ้านเพื่อน ที่อยู่ส่วนตัว
 อื่น ๆ ระบุ.....
  7. เหตุผลในการมาท่องเที่ยวโบราณสถานในเมืองลพบุรี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 สนใจศิลปะ วัฒนธรรม โบราณสถานในเมืองลพบุรี
 ประทับใจในบรรยากาศของเมืองลพบุรี
 สนใจแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมต่าง ๆ / ทัศนศึกษา
 ต้องการมาพักผ่อนหย่อนใจ หาความเพลิดเพลิน
 ต้องการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ / ทัศนศึกษา
 เพื่อน / บุคคลในครอบครัวแนะนำให้มา
 ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวไม่แพง
 การเดินทางสะดวกสบาย
 อื่น ๆ ระบุ.....

8. กิจกรรมที่ท่านทำขณะที่มาท่องเที่ยวโบราณสถานในเมืองลพบุรี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) ซื้อสินค้าของที่ระลึก
  - ( ) รับประทานอาหารจากพ่อค้า แม่ค้าในพื้นที่ท่องเที่ยว
  - ( ) ศึกษาข้อมูลที่สำนักงานการท่องเที่ยวของ จ.ลพบุรี
  - ( ) ชมศิลปวัฒนธรรม / โบราณสถานและพิพิธภัณฑ์
  - ( ) ดูวิถีชีวิตของผู้ที่อาศัยโดยรอบโบราณสถาน
  - ( ) ชมตลาดเก่าท่าขุนนางอายุ 100 กว่าปี เมืองลพบุรี
  - ( ) อื่น ๆ ระบุ .....

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง ( ) ให้ตรงกับความรู้สึกของท่าน

การพัฒนาการท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<u>ด้านความสะอาด</u> 1. ร้านค้าบริเวณรอบโบราณสถานในเมืองลพบุรี 2. ถนนและทางเดินเท้าบริเวณในเมืองเก่าลพบุรี 3. สถานที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ 4. สุขาสาธารณะภายในที่ตั้งโบราณสถาน					
<u>ด้านความสวยงามและความเป็นเอกลักษณ์</u> 1. ความเป็นเอกลักษณ์ของโบราณสถานในเมืองเก่าลพบุรี 2. ความเป็นระเบียบของร้านค้ารอบโบราณสถาน 3. วิถีชีวิตของชุมชนรอบโบราณสถาน 4. ป้ายบอกชื่อสถานที่, ทางเดินเท้า 5. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ 6. ทิวทัศน์และบรรยากาศของโบราณสถานและชุมชนโดยรอบ					
<u>ด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อย</u> 1. การเข้าถึงพื้นที่ท่องเที่ยว 2. ความสะดวกสบายในการเดินทาง 3. การจัดระเบียบของพ่อค้า แม่ค้า 4. หาบเร่					

ตอนที่ 5. ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาในการท่องเที่ยวเมืองโบราณ

---

2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณสถาน

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ -นามสกุล	นางสาวสาวิตรี ชัยณรงค์
วัน เดือน ปี ที่เกิด	21 กันยายน 2525
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ บริหารธุรกิจ (บธ.บ) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต พ.ศ. 2547

